

دانشگاه آزاد اسلامی واحد اسلامشهر

دوره سیزدهم

تابستان ۱۴۰۳

صفحات: ۵۷-۱

فهرست مقالات

صفحه	عنوان
۱	پیش‌بینی سازگاری اجتماعی کودکان براساس مکانیزم‌های دفاعی و راهبردهای مسأله محور در والدین با میانجی‌گری حساسیت اضطرابی
۱۱	نقش سبک‌های تفکر و تصمیم‌گیری در رغبت به ازدواج دانشجویان
۲۱	اثر بخشی درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد بر ابراز هیجانی و نوسانات خلقی زوجین دارای تعارض زناشویی
۳۳	تعیین تاثیر توانبخشی شناختی بر سرزندگی تحصیلی و بهزیستی تحصیلی دانش‌آموزان با ناتوانی یادگیری خاص
۴۴	پیش‌بینی نگرش به روابط فرازناشویی براساس احساس تنهایی و بخشودگی بین‌فردی از طریق میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی در دانشجویان متأهل دانشگاه آزاد اهواز

پیش‌بینی سازگاری اجتماعی کودکان براساس مکانیزم‌های دفاعی و راهبردهای مسأله محور در والدین با میانجی‌گری حساسیت اضطرابی

ربابه محمدی^۱، افسانه صبحی^۲

چکیده

هدف: هدف از پژوهش حاضر تعیین رابطه بین سازگاری اجتماعی براساس مکانیزم‌های دفاعی و راهبردهای مسأله محور در والدین با میانجی‌گری حساسیت اضطرابی در دانش‌آموزان دختر مقطع ابتدایی شهر زنجان بود.

روش: روش پژوهش همبستگی بود. جامعه آماری تمامی دختران دانش‌آموز مقطع ابتدایی منطقه دو شهر زنجان بودند که ۲۰۰ نفر به شیوه در دسترس انتخاب شدند. برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه سازگاری دخانچی (۱۳۷۷)، پرسشنامه مکانیزم‌های دفاعی اندروز و همکاران (۱۹۹۳)، پرسشنامه مقابله با موقعیت‌های استرس‌زا Folkman و Lazarus (۱۹۸۵) و حساسیت اضطرابی فلویید و همکاران (۲۰۰۵) استفاده شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل مسیر با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۵ و AMOS23 استفاده شد.

یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد که مکانیزم‌های دفاعی والدین بر سازگاری اجتماعی اثر معناداری ندارد، اما راهبردهای مسأله محور در والدین حساسیت اضطرابی می‌تواند سازگاری اجتماعی کودکان را پیش‌بینی کند. راهبردهای مسأله محور در والدین و مکانیزم‌های دفاعی والدین نیز می‌توانند حساسیت اضطرابی را پیش‌بینی کنند ($p < 0/05$). نتایج اثرات غیر مستقیم نشان داد که حساسیت اضطرابی در بین راهبردهای مسأله محور در والدین و سازگاری اجتماعی نقش میانجی دارد ($p < 0/05$). همچنین حساسیت اضطرابی در بین مکانیزم‌های دفاعی و سازگاری اجتماعی نقش میانجی دارد. کودکان والدین نقش میانجی دارد ($p < 0/05$).

نتیجه‌گیری: با توجه به اینکه یافته‌ها نشان داد که مکانیزم‌های دفاعی و راهبردهای مسأله محور در والدین و حساسیت اضطرابی نقش معناداری در سازگاری اجتماعی کودکان دارند، پیشنهاد می‌شوند روانشناسان و مشاوران مدارس و هسته‌های مشاوره در آموزش و پرورش اقدامات درمانی و آموزشی برای افزایش سازگاری اجتماعی با تأکید بر متغیرهای مذکور برنامه‌ریزی نمایند.

کلیدواژه‌ها: سازگاری اجتماعی کودکان، مکانیزم‌های دفاعی، راهبردهای مسأله محور، حساسیت اضطرابی.

^۱ کارشناس ارشد روانشناسی بالینی، گروه روانشناسی، واحد زنجان، دانشگاه آزاد اسلامی، زنجان، ایران.

^۲ استادیار، گروه روانشناسی، واحد زنجان، دانشگاه آزاد اسلامی، زنجان، ایران. (نویسنده مسئول)

مقدمه

سازگاری اجتماعی به معنای سازگاری فرد با محیط اجتماعی خودش می‌باشد که این سازگاری ممکن است با تغییر دادن خود یا محیط ایجاد شود که به رابطه متعادل بین شخص و محیط اشاره دارد، به این طریق که فرد نیازهای خود را مطابق با خواسته‌های اجتماعی ارضا کند (Hosseini Kalaie & Asadi, 2020; Liu & Chen, 2023). یادگیری تنظیم تجارب و تکانه‌های هیجانی یکی از مهم‌ترین وظایف رشدی کودک در سال‌های اولیه است. شواهد محکمی وجود دارد مبنی بر اینکه هم تنظیم هیجان (Aldao et al., 2010) و هم مکانیسم‌های دفاعی والدین برای سلامت روانی و عملکرد اجتماعی-عاطفی مهم هستند (Antonioni et al, 2024) علاوه بر این، در حالی که تحقیقات تجربی قابل توجهی در مورد توسعه تنظیم هیجان در دسترس است، تحقیق در مورد مکانیسم‌های دفاعی کودکان و پیش‌بینی‌کننده‌های اولیه آن‌ها کمیاب‌تر است (Vachet et al, 2022; Abedini, 2011).

تنظیم حالات عاطفی مانند احساسات، خلق و خو، استرس و تکانه‌های انگیزشی به حفظ رفتارهای هدفمند، خلق مثبت و احساس امنیت کمک می‌کند (Hart, 2014). به گفته Gross و Thompson (2007)، چنین فرآیندهای تنظیم عاطفی شامل تنظیم هیجان و مکانیسم‌های دفاعی می‌شود. تنظیم هیجان به فرآیندهایی اشاره دارد که افراد برای تأثیرگذاری بر احساسات، نحوه تجربه و زمان و چگونگی بیان آن‌ها استفاده می‌کنند (House et al., 2023). مکانیسم‌های دفاعی تجارب عاطفی را به طور ناخودآگاه تعدیل می‌کنند، بدون اینکه آگاهانه در دسترس باشند (Miranda & Louzã, 2015; Gross J. J. & A., 2007). هدف آنها حفظ احساس امنیت روانی با ایجاد تحریفات شناختی و محدود کردن تجربه آگاهانه احساسات منفی است (Hart, 2014; Lindblom et al., 2020; Melnyk, 2016; Karimi Baghmolek, 2017) در پژوهشی نشان داد که مکانیسم‌های دفاعی می‌توانند سازگاری فردی و اجتماعی را پیش‌بینی نمایند.

تنظیم هیجان والدین ممکن است ارتباط نزدیکی با سازگاری اجتماعی کودکان داشته باشند. اثرات اجتماعی شدن کودک به ویژگی‌های خلقی خود کودک بستگی دارد. برخی از ویژگی‌ها، مانند اجتناب اجتماعی، ممکن است یک عامل خطر در توسعه روابط اجتماعی کودکان باشد؛ به عنوان مثال، کودکان با سازگاری اجتماعی ضعیف، تمایل دارند به موقعیت‌های اجتماعی استرس‌زا با واکنش‌پذیری و نوسانات عاطفی بیشتر پاسخ دهند. اما داشتن مهارت‌های تنظیم هیجان بیشتر به کاهش واکنش‌های هیجانی در موقعیت‌های استرس‌زا و اضطراب‌زا کمک می‌کند. به طور مشابه، نقص در توانایی تنظیم هیجان و افزایش ناتوانی ممکن است به تقویت مهارت‌های اجتماعی نامناسب کودکان با سازگاری اجتماعی ضعیف کمک کند و طرد و طرد همسالان را برانگیزد (Zhu et al., 2021)؛ در عوض برخی از عوامل عاطفی ممکن است به عنوان یک عامل محافظتی عمل کنند که خطر را کاهش می‌دهد و از کودکان با چنین ویژگی‌هایی در برابر مشکلات سازگاری اجتماعی محافظت می‌کند (Brechet et al, 2022)، به طور خاص، توانایی کمتر در تنظیم احساسات منفی در طول تعامل اجتماعی ممکن است به اضطراب پایدار کمک کند. در واقع، مطالعات قبلی نشان داده‌اند که توانایی تنظیم احساسات منفی برای کودکانی که از نظر اجتماعی گوشه‌گیر هستند، مهم است (Kim et al, 2023). راهبردهای کنار آمدن با استرس که زیر مجموعه تنظیم هیجان هستند، مجموعه‌ای از تلاش‌های شناختی و رفتاری فرد است که برای تعبیر و تفسیر و اصلاح وضعیت تنش‌زا به کار می‌رود و به کاهش تنش ناشی از آن منجر می‌شوند (Yosep et al., 2022). در مقابل، استفاده از راهبردهای سازگارانه مانند راهبرد مسأله مدار باعث کاهش افسردگی و افزایش سطح کلی انطباق در این بیماران می‌شود (Ruan et al, 2023). برای این منظور داشتن سبک‌های کنار آمدن با استرس ضروری می‌باشد که طبق برنامه سازمان بهداشت جهانی سبک‌های کنار آمدن با استرس شامل ۱۰ مهارت می‌شود که عبارتند از: مهارت‌های توانایی در مسایلی شامل ارتباط موثر، برقراری رابطه بین فردی موثر، تصمیم‌گیری، حل مسأله، تفکر خلاق، تفکر نقاد، آگاهی از خود، همدلی با دیگران، مقابله با هیجانات (شکست، اضطراب، افسردگی و غیره) و سبک‌های کنار آمدن با استرس می‌باشد (Ntre et al., 2022). در پژوهش Saffariantoosi و همکاران (2021) مشخص شد که بین

بعد لجبازی - نافرمانی و فشار روانی ادراک شده والدین؛ بین تمامی ابعاد کودک آزاری و لجبازی - نافرمانی مقابله‌ای؛ بین فشار روانی ادراک شده والدین با سازگاری اجتماعی؛ بین سازگاری اجتماعی و ابعاد کودک آزاری ارتباط معنادار وجود دارد.

حساسیت اضطرابی که به عنوان ترس از احساسات مرتبط با اضطراب تعریف می‌شود (Deb et al., 2015). به دلیل این باور که این احساسات پیامدهای جسمی، اجتماعی یا روانی فاجعه باری خواهند داشت، یک عامل خطر قوی برای اختلالات عاطفی و سازگاری در کودکان است (Witcraft et al., 2024). تحقیقات نشان داده است که نقص در توانایی تنظیم برانگیختگی و احساسات به طور کلی با مشکلات اضطراب دوران کودکی مرتبط است. همچنین نشان داده است که کودکان مبتلا به اختلال اضطراب مشکلات بیشتری را در تنظیم احساسات منفی مانند نگرانی، غم و عصبانیت گزارش می‌کنند (Viana et al., 2021. Richey et al., 2010).

فرهنگ ایران به عنوان یک فرهنگ جمع‌گرا به وابستگی متقابل و هماهنگی اجتماعی اهمیت می‌دهد، بنابراین، والدین و معلمان ایرانی ارزش‌ها را تأیید می‌کنند و فرزندان خود را برای تقویت همکاری، سرکوب خشم و پرخاشگری اجتماعی می‌کنند و مهارت‌های تنظیم هیجان کودکان بسیار ارزشمند و تقویت می‌شود. بنابراین، تنظیم هیجان ممکن است در کاهش ناسازگاری در میان کودکانی که سازگاری اجتماعی کمی دارند مفید باشد. علاوه بر این، باید در نظر گرفته شود که چگونه سختی‌ها و استرس‌های مرتبط با بیماری همه‌گیر با مهارت‌های مهم رشدی مانند خودتنظیمی ارتباط دارند. خودتنظیمی شامل توانایی مدیریت افکار و رفتارها و حمایت از موفقیت رابطه‌ای، تحصیلی و شغلی و همچنین سلامت جسمانی در دوران کودکی و بزرگسالی است. مهم‌تر از همه، نحوه واکنش کودکان به عوامل استرس‌زا، به ویژه استرس‌های طولانی مدت و غیرقابل پیش‌بینی مانند آن‌هایی که توسط یک بیماری همه‌گیر جهانی ایجاد می‌شود، ممکن است پیامدهای مهمی برای توسعه خودتنظیمی داشته باشد (Thompson, 2014). براساس تمهیدات یاد شده پژوهش حاضر به دنبال پاسخ به این سوال است که آیا مکانیزم‌های دفاعی و راهبردهای مسأله محور در والدین با میانجی‌گری و حساسیت اضطرابی می‌توانند سازگاری اجتماعی کودکان را پیش‌بینی کنند؟

روش

مطالعه حاضر از هدف کاربردی و از نظر ماهیت از نوع همبستگی (Correlation) است. جامعه آماری این مطالعه شامل تمامی دختران دانش آموز مقطع ابتدایی ناحیه ۲ شهر زنجان می‌باشد (۱۵۱۱ دانش آموز دختر مقطع ابتدایی) حجم نمونه پژوهش حاضر براساس فرمول کرجسی و مورگان (۱۹۸۵) ۳۰۶ نفر محاسبه گردید که به روش نمونه گیری بصورت در دسترس انتخاب شدند. برای اجرای پژوهش پس از اخذ معرفی نامه و کد اخلاق به شناسه IR.IAU.Z.REC.1401.003 از کمیته اخلاق دانشگاه آزاد زنجان اخذ شد. جهت اجرای این مطالعه از دانشگاه معرفی نامه به آموزش و پرورش ناحیه دو شهر زنجان جهت توزیع پرسشنامه‌ها به مدارس اخذ با توضیح اهداف و کاربردهای پژوهش به بعد آموزش و پرورش مجوز توزیع پرسشنامه‌های پژوهش اخذ گردید. سپس در ماه‌های فروردین و اردیبهشت ۱۴۰۱ پرسشنامه‌های پژوهش بصورت الکترونیکی در بستر پلت فرم شاد (SHADAP) که شبکه اجتماعی مجازی دانش آموزان بوده در مدارس ابتدایی دخترانه در ناحیه ۲ شهر زنجان توزیع گردید. پژوهشگر با حضور در مدارس و توضیح اهداف و کاربردهای پژوهش به مدیران و معاونان مدارس، ضمن جلب رضایت، از آنها برای توزیع پرسشنامه‌ها کمک می‌گرفت. معیارهای ورود عبارت بودند از ۱-جنسیت دختر، ۲- مشغول به تحصیل در مقطع ابتدایی، ۳- زندگی با خانواده اصلی. معیار خروج نیز نقص در تکمیل پرسشنامه‌ها بود (دانش آموزان در صورتی که به بیش از ۲۰٪ از سوالات پژوهش پاسخ نمی‌دادند از مطالعه خارج می‌شدند). پژوهشگران برای رعایت اخلاق پژوهش مواردی از قبیل ۱- آزمودنی‌ها در این پژوهش به صورت کاملاً داوطلبانه و تحت اختیار تام خود در این مطالعه شرکت نموده‌اند. ۲- رعایت حق بی‌نام بودن پرسشنامه‌ها ۳- داشتن تعهد اخلاقی به محرمانه نگه داشتن پاسخ‌ها را لحاظ کردند. برای تجزیه و تحلیل داده‌های جمع آوری شده از فراوانی، درصد، میانگین، انحراف استاندارد، ضریب تحلیل مسیر استفاده شد. انجام کلیه محاسبات با استفاده از برنامه آماری ۲۶- Amos, SPSS صورت گرفت.

ابزار

مقیاس سازگاری کودکان^۱ (CSDS): این مقیاس توسط Dokhanchi's (1998) به منظور سنجش سطح سازگاری اجتماعی کودکان ساخته شده است. این مقیاس دارای ۳۷ سؤال در یک طیف چهار درجه‌ای لیکرت از هیچ وقت (۰) تا بیشتر اوقات (۴) نمره‌گذاری می‌شود که توسط مادر یا معلم کودک که با وضعیت رفتاری کودک هماهنگی بیشتری دارند، تکمیل می‌شود. حداقل و حداکثر نمره در این پرسشنامه ۰ تا ۱۱۱ است. این مقیاس سطح سازگاری کودک را در پنج سطح خیلی پایین با نمره کمتر از ۵۲، پایین با نمره ۶۵ تا ۵۲، متوسط با نمره بین ۷۷ تا ۶۵، بالا با نمره بین ۹۰ تا ۷۷ و خیلی بالا با نمره بیشتر از ۹۰ می‌سنجد. اعتبار این پرسشنامه با استفاده از روش دو نیمه کردن معادل ۰/۷۹ و روایی آن معادل ۰/۸۱ درصد در مطالعه Dokhanchi's (1998) گزارش شده است.

پرسشنامه سبک‌های دفاعی^۲ (40-DSQ): این پرسشنامه براساس الگوی سلسله مراتبی دفاع‌ها توسط اندروز و همکاران (۱۹۹۳) تدوین گردیده که شامل ۴۰ سؤال است و ۵۰ دفاع را در سه سطح رشدنا یافته (انکار، جداسازی، نارزنده‌سازی، برون‌ریزی، جسمانی سازی، خیال‌پردازی اوتیستیک، لایه‌سازی، دلیل تراشی، جابجایی، پرخاشگری منفعلانه و فرافکنی)، رشدیافته (تصعید، طنز، فرونشانی و پیشاپیش نگری) و روان‌آزوده (ابطال، دیگر دوستی، آرمانی سازی و واکنش وارونه) ارزیابی می‌کند. سوالات در یک طیف لیکرت ۹ درجه‌ای (از کاملاً موافق تا کاملاً مخالف) تنظیم شده و نمره بالاتر از ۱۰ در هر دفاع نشانه استفاده فرد از آن دفاع می‌باشد (اندروز و همکاران، ۱۹۹۳) آلفای کرونباخ این آزمون در نمونه ایرانی در تحقیق بشارت و همکاران (۱۳۸۰) برای هر یک از سبک‌های رشدیافته، رشدنا یافته و روان‌آزوده به ترتیب ۰/۷۵، ۰/۷۳ و ۰/۷۴ و ضریب پایایی بازآزمایی با فاصله چهار هفته ۰/۸۲ گزارش شده است. روایی همگرای این پرسشنامه نیز از طریق اجرای همزمان مقیاس‌های مختلف مورد تایید قرار گرفته است. همچنین در تحقیق حیدری نسب و (۱۳۸۶) نیز ضریب آلفای کرونباخ معادل ۰/۸۴ به دست آمده است و اعتبار پرسشنامه از طریق بازآزمایی سنجیده و مناسب گزارش شده است.

پرسشنامه مقابله با موقعیت‌های استرس‌زا (CISS-SF^۳): این پرسشنامه توسط لازاروس و فولکن^۴ (۱۹۸۸) ساخته شد و دارای ۶۶ سؤال است که به شیوه لیکرت ۴ درجه‌ای (اصلاً استفاده نکرده‌ام = ۰ تا بسیار استفاده کرده‌ام = ۳) نمره‌گذاری می‌شود. پرسشنامه راهبردهای مقابله‌ای دارای ۸ زیرمقیاس است که عبارتند از: (۱) مقابله مستقیم؛ (۲) دوری‌گزینی یا فاصله‌گیری؛ (۳) خویش‌تنداری؛ (۴) جستجوی حمایت اجتماعی؛ (۵) مسئولیت‌پذیری؛ (۶) گریز-اجتناب؛ (۷) مسأله‌گشایی برنامه‌ریزی شده؛ (۸) ارزیابی مجدد مثبت. این ۸ الگوی مقابله‌ای به دو دسته کلی تقسیم می‌شوند که عبارتند از: ۱- راهبردهای مسأله محور: جستجوی حمایت اجتماعی، مسئولیت‌پذیری، مسأله‌گشایی برنامه‌ریزی شده و ارزیابی مجدد مثبت و ۲- راهبردهای هیجان محور: مقابله مستقیم، دوری‌گزینی، گریز-اجتناب، خویش‌تنداری. لازاروس (۱۹۹۳) ثبات درونی زیرمقیاس‌ها را با استفاده از آلفای کرونباخ برای زیرمقیاس راهبردهای مسأله محور ۰/۶۶ و برای راهبردهای هیجان محور ۰/۷۹ گزارش داد. Alipour و همکاران (۱۳۸۹) نیز پایایی این آزمون را ۰/۸۵ گزارش داد. برای نمره‌گذاری این پرسشنامه دو روش وجود دارد که روش اول توصیه می‌شود: (۱) به دست آوردن نمرات خام؛ (۲) به دست آوردن نمرات نسبی.

پرسشنامه حساسیت اضطرابی (ASR-R)^۵: این پرسشنامه توسط فلویید و همکاران (۲۰۰۵) طراحی شده است و دارای ۱۶ سؤال و ۳ مؤلفه ترس از نگرانی‌های بدنی، ترس از نداشتن کنترل شناختی و ترس از مشاهده شدن اضطراب توسط دیگران می‌باشد و بر اساس طیف پنج گزینه‌ای لیکرت با سوالاتی مانند (وقتی نمی‌توانم توجه‌ام را روی کاری متمرکز کنم نگران می‌شوم که مبادا دیوانه شوم). به سنجش حساسیت اضطرابی می‌پردازد. دامنه نمرات بین ۰ تا ۶۴

¹ children s social adaptability scale

² Defense Style Questionnaire (DSQ-40)

³ Coping with Stressful Situations

⁴ coping style questionnaire

⁵ Anxiety Sensitivity (ASR-R)

است (Floyd, Garfield, & Marcus, 2005). ساختار این پرسشنامه از سه عامل؛ ترس از نگرانی‌های بدنی (۸ گویه)، ترس از نداشتن کنترل شناختی (۴ گویه) و ترس از مشاهده شدن اضطراب توسط دیگران (۴ گویه) تشکیل شده است. بررسی ویژگی‌های روانسنجی این مقیاس، ثبات درونی بالای آن را (آلفای بین ۰/۸۰ تا ۰/۹۰) نشان داده است. اعتبار بازمآزمایی بعد از ۲ هفته ۰/۷۵ و به مدت سه سال ۰/۸۱ بوده است که نشان می‌دهد ASI یک سازه شخصیتی پایدار است. اعتبار آن در نمونه ایرانی براساس سه روش همسانی درونی بازمآزمایی محاسبه شد که برای کل مقیاس به ترتیب ضرایب اعتبار ۰/۹۵/۹۳، ۰/۰۹۷ و به دست آمد. روایی بر اساس سه روش روایی همزمان، همبستگی خرده مقیاس‌ها با مقیاس کل و با یکدیگر و تحلیل عوامل محاسبه شد. روایی همزمان از طریق اجرای همزمان با پرسشنامه «SCL90» انجام شد که ضریب همبستگی ۰/۵۶ حاصل آن بود. ضرایب همبستگی با نمره کل در حد رضایت بخش و بین ۰/۷۴ تا ۰/۸۸ متغیر بود.

یافته‌ها

۴۵ نفر (۲۲/۵٪) پاسخ دهندگان در دامنه سنی ۳۰-۲۵ سال، ۱۰۳ نفر (۵۱/۵٪) در دامنه سنی ۳۵-۳۰ سال و ۵۲ نفر (۲۶٪) در دامنه سنی ۴۰-۳۴ سال قرار داشتند. ۶۵ نفر (۳۲/۵٪) پاسخ دهندگان دارای تحصیلات دیپلم و زیردیپلم، ۹۸ نفر (۴۹٪) پاسخ دهندگان دارای تحصیلات فوق دیپلم و لیسانس و ۳۷ نفر (۱۸/۵٪) دارای تحصیلات فوق لیسانس و بالاتر بودند. میانگین متغیر مکانیزم‌های دفاعی رشد یافته $151/92 \pm 7/56$ ، مکانیزم‌های دفاعی رشدنیافته $150/56 \pm 7/56$ و مکانیزم دفاعی روان آزرده $152/14 \pm 7/56$ بود. میانگین سازگاری اجتماعی $63/80 \pm 7/32$ ، راهبردهای مسأله محور در والدین $0/33 \pm 16/2$ و حساسیت اضطرابی $36/6 \pm 22/16$ بود. مقدار شاخص اغماض^۱ و مقدار عامل تورم واریانس^۲ برای همه متغیرها ۱ بدست آمد. مقدار شاخص اغماض بالا است (هر چه قدر مقدار این شاخص به ۱ نزدیک باشد، نشان‌دهنده نبود رابطه هم خطی بین متغیرهای پیش بین است). مقدار VIF نیز مطلوب و حاکی از نبود رابطه خطی بین متغیرهای پیش‌بین است (هر قدر این شاخص از عدد ۲ بزرگتر باشد، میزان هم خطی بیشتر است). بنابر این نبود رابطه هم خطی^۳ بین متغیرهای تأیید می‌گردد.

جدول ۱. شاخص‌های مربوط به نیکویی برازش مدل در پژوهش حاضر

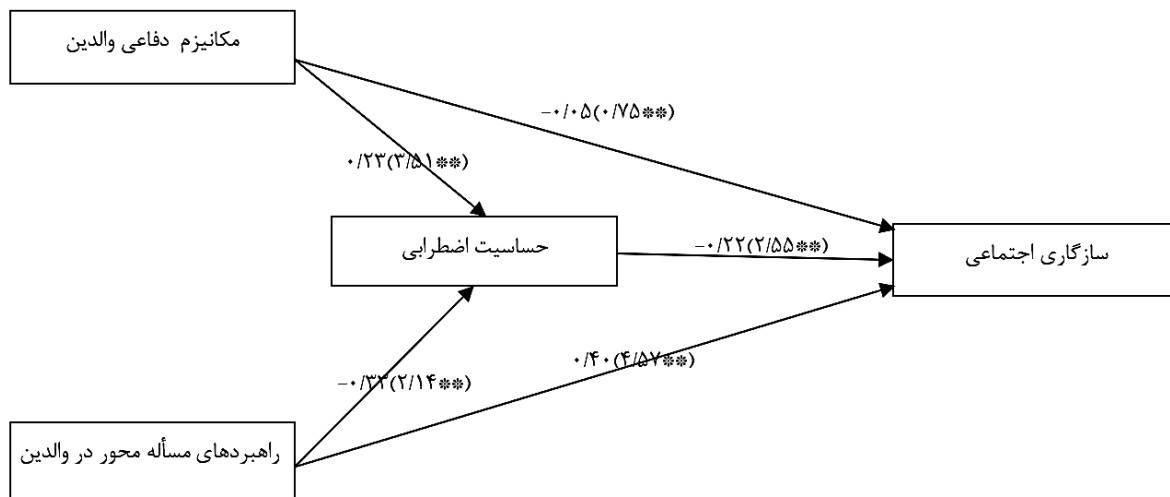
شاخص	معیار تفسیر و مقادیر مورد پذیرش	مقدار شاخص در الگوی پژوهش حاضر	نتیجه برازش
χ^2/df	کمتر از ۵	۹۱۳/۲	مدل برازنده
RMSEA	مقادیر ۰/۰۸ یا کمتر	۰/۰۶	مدل برازنده
GFI	$P > 0/095$	۰/۹۱	مدل برازنده
NFI	$P > 0/095$	۰/۹۱	مدل برازنده
IFI	$P > 0/095$	۰/۹۱	مدل برازنده
CFI	$P > 0/095$	۰/۹۱	مدل برازنده

همان‌طور که در جدول ۱ مشاهده می‌شود مقادیر شاخص‌های مربوط به نیکویی برازش مدل، برازش کامل مدل پژوهش حاضر را مشخص می‌کنند. به عبارت دیگر الگوی مذکور با پذیرش احتمال خطای ۰/۰۵ قابل تعمیم به جامعه تحقیق می‌باشد.

1 tolerance

2 variance inflation factor(vif)

3 collinearity

شکل ۱. الگوی تحلیل مسیر پژوهش حاضر

همانطور که در شکل ۱ مشاهده می‌شود، اثرات مستقیم مکانیزم‌های دفاعی والدین، راهبردهای حل مسأله والدین بر حساسیت اضطرابی معنادار است ($p < 0.01$). اثر مستقیم حساسیت اضطرابی و راهبردهای حل مسأله والدین بر سازگاری اجتماعی کودکان نیز معنادار است ($p < 0.01$).

جدول ۲. ضرایب استاندارد مستقیم و غیرمستقیم

متغیر پیش بین	متغیر ملاک	اثر مستقیم	اثر غیر مستقیم
راهبردهای مسأله محور در والدین	سازگاری اجتماعی	$0.40**$	$0.14**$
راهبردهای مسأله محور در والدین	حساسیت اضطرابی	$-0.33**$	$0.14**$
حساسیت اضطرابی	سازگاری اجتماعی	$-0.22**$	---
مکانیزم دفاعی والدین	حساسیت اضطرابی	$0.23**$	---
حساسیت اضطرابی	حساسیت اضطرابی	$0.23**$	---

همانطور که نتایج جدول ۲ نشان می‌دهد اما راهبردهای مسأله محور در والدین حساسیت اضطرابی می‌تواند سازگاری اجتماعی کودکان را پیش بینی کند ($p < 0.05$). راهبردهای مسأله محور در والدین و مکانیزم دفاعی والدین نیز می‌توانند حساسیت اضطرابی را پیش بینی کنند ($p < 0.05$).

جدول ۳. نتایج آزمون بوت استراپ برای مسیرهای غیرمستقیم

متغیر پیش بین	متغیر میانجی	متغیر ملاک	حد پایین	حد بالا	فاصله اطمینان
راهبردهای مسأله محور در والدین	حساسیت اضطرابی	سازگاری اجتماعی	0.013	0.19	0.95

به نتایج مندرج در جدول ۳ نشان می‌دهد که حد پایین و حد بالای مسیر غیرمستقیم راهبردهای مسأله محور در والدین به سازگاری اجتماعی از طریق حساسیت اضطرابی صفر را دربر نمی‌گیرند که حاکی از معنادار بودن مسیر غیرمستقیم است. به عبارت دیگر؛ نقش میانجی حساسیت اضطرابی در ارتباط بین راهبردهای مسأله محور در والدین با سازگاری اجتماعی مورد تأیید قرار گرفت.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از پژوهش حاضر تعیین رابطه بین سازگاری اجتماعی براساس مکانیزم‌های دفاعی و راهبردهای مسأله محور در والدین با استرس در والدین با میانجی‌گری حساسیت اضطرابی در دانش آموزان دختر مقطع ابتدایی شهر زنجان بود. نتایج نشان داد ضریب همبستگی بین ابعاد دو متغیر سبک کنار آمدن با استرس و سازگاری اجتماعی معنی دار است.

نتیجه بدست آمده با نتایج پژوهش‌های Saffariantoosi و همکاران (۲۰۲۱) همسو است. در تبیین این نتیجه می‌توان گفت که راجرز بر این باور است که عملکرد کامل، امکان سازگاری بیشتر در دگرگونی‌های جدی اوضاع و احوال محیطی را برای فرد امکان پذیر می‌سازد و این سازگاری را از هم‌رنگی با سازش فعل پذیر متمایز می‌سازد. در دیدگاه تحولی با تکیه بر دیدگاه پیاژه یادآوری شد که اجتماعی شدن، یک ساخت‌بندی است که فرد به همان اندازه که دریافت می‌کند در آن سهیم است، و انتقال و تفویض‌های اجتماعی مستلزم درون‌سازی و برون‌سازی است و فرد با گذر از خود میان بینی که راه را بر روابط متقابل بسته است، آزادانه به قبول انضباط تن در می‌دهد و به طور ارادی خود را تابع نظام هنجارهای اخلاقی متقابل می‌نماید و با فراخواندن دستورها و احکام اخلاقی به تقابل با استقلال اخلاقی و خود پیروی خویش تحقق می‌بخشد. در دیدگاه بالبی، کودکان یک مراقبت کننده را حساس، پاسخ ده و قابل دسترسی می‌یابند به دلیل برخورداری از عواطف دیگران، خود را ارزشمند دانسته و این توقع را به مشارکت کنندگان اجتماعی دیگر گسترش می‌دهند.

یافته دیگر نشان داد که حساسیت اضطرابی می‌تواند سازگاری اجتماعی را پیش بینی کند. نتیجه بدست آمده با نتایج پژوهش (Karimi Baghmolek, 2017) همسو می‌باشد. در تبیین این نتیجه می‌توان گفت که سازگاری فرایندی است در حال رشد و پویا که شامل توازن بین آن چه افراد می‌خواهند و آن چه جامعه شان می‌پذیرد است. به عبارت دیگر سازگاری یک فرایند دو سویه است، از یک طرف فرد به صورت مؤثر با اجتماع تماس برقرار می‌کند و از طرف دیگر اجتماع نیز ابزارهایی را تدارک می‌بیند که فرد از طریق آن‌ها توانایی‌های بالقوه خویش را واقعیت می‌بخشد. در این تعامل فرد و جامعه دستخوش تغییر و دگرگونی شده و سازشی نسبتاً پایدار به وجود می‌آید. به طور کلی سازگاری به تسلط فرد بر محیط و احساس کنار آمدن با خود اشاره دارد. هر یک از ما به محیط و تغییراتی که در آن روی می‌دهد پاسخ می‌دهیم از این رو سازگاری مهارتی است که باید آموخته شود و کیفیت آن مانند سایر آموخته‌ها، بستگی به میزان علاقه و کوشش فرد برای یادگیری آن دارد. محیط خانواده، مدرسه و وسایل ارتباط جمعی در فراهم ساختن امکان یادگیری سازگاری با محیط، نقش و مسئولیت مهمی بر عهده دارند. سازگار شدن با محیط مهم ترین منظور و غایت تمام فعالیت‌های ارگانیزم است، به طوری که تمام افراد در تمام دوران زندگی خود، در هر روز و هر ساعت سرگرم آن هستند که خود دگرگون شده و دگرگون نشده را با محیط دگرگون شده و دگرگون نشده سازگار کنند. در واقع زندگی کردن چیزی جز عمل سازگاری نیست (Abedini, 2011). یافته‌های پژوهشی که با هدف بررسی عوامل تأثیر گذار بر سازگاری اجتماعی، دانش آموزان انجام گرفت، نشان داد که عوامل تأثیر گذار بر سازگاری اجتماعی آنها عبارتند از: عوامل فردی، خانوادگی، هوش، اجتماعی، همسالان و رسانه‌های گروهی می‌باشد، که با بهبود این عوامل گام مؤثری برای بر رشد و موفقیت زندگی و آینده دانش آموز می‌توان برداشت، بنابراین با توجه به آنچه مطرح شد حساسیت اضطرابی با سازگاری اجتماعی ارتباط دارد.

یافته دیگر نشان داد که می‌تواند سبک مساله مدار می‌تواند حساسیت اضطرابی را پیش بینی کند. نتیجه بدست آمده با نتایج پژوهش‌های Saffariantoosi و همکاران (۲۰۲۱) همسو و هم راستا می‌باشد. در تبیین این نتیجه می‌توان گفت که حساسیت اضطرابی به ترس از رفتارها و احساساتی اشاره دارد که با تجربه اضطراب مرتبط است. احساسات بدنی مرتبط با اضطراب، به عنوان تجاربی خطرناک تفسیر می‌شوند که خود باعث ترس و اضطراب عمیق تر می‌شود. برای مثال، فرد ممکن است لرزش بدنش را به عنوان اختلالی نورولوژیک، تفسیر کند. حساسیت اضطرابی یک متغیر شناختی تفاوت‌های فردی است که به وسیله ترس از احساسات اضطرابی (ترس از ترس) مشخص می‌شود و نشان دهنده گرایش به فاجعه سازی در رابطه با پیامدهای چنین احساساتی است (Richey et al., 2010). ترس از این عقیده ناشی می‌شود که تجربه اضطراب سبب احساس بیماری خجالت یا احتمالاً نشانه‌های آتی خواهد شد (حساسیت اضطرابی)؛ بنابراین، حساسیت اضطرابی به طور نزدیکی با گرایش برای نشان دادن واکنش‌های ترس به یک محرک فراخوان اضطراب و نه محرک به خودی خود ارتباط دارد (Deb et al., 2015).

یافته دیگر نشان داد که مکانیزم‌های دفاعی می‌تواند حساسیت اضطرابی را پی بینی کند. نتیجه بدست آمده با نتایج پژوهش‌های (Karimi Baghmolek, 2017) همسو و هم راستا می‌باشد. در تبیین این نتیجه می‌توان گفت که اکثر مکانیزم‌هایی که دارای کارکرد به‌هنگارند در برگیرنده تعدیل تحریف و یا پیش‌بینی احساسات و افکار هستند. اما دفاعی برونی سازی بر اساس می‌خواهند که جابجایی تمایل دارد که منبع تعادل را به خارج از افراد تغییر دهد. اما همانگونه که جونی و همکاران گزارش کرده است جابجایی یک مکانیسم دفاعی پایه است که در آن «هن» موضوع جدید را جایگزین موضوع تعدیل کننده می‌کند نشان جابجایی عدم تحریف تکانی است که با راهبرد دفاعی است فقط در جایگزینی موضوعی ریشه دارد. فرافکنی می‌تواند با سرزنش دفاعی شخص دیگر به عنوان منبع خشم این احساس خشم را نگهدارد و با این فرض که مکانیزم‌های دفاعی برونی سازی با فرونشانی احساس خشم همراه نیستند، بلکه برعکس با جایگزینی منبع بیرونی همراهند (Melnyk, 2020). در نهایت می‌توان اینگونه نتیجه گرفت که مکانیزم‌های دفاعی رشد یافته، رشد یافته و روان آزرده به شیوه‌های گوناگون بر تجربه افراد تأثیر می‌گذارند که تأثیر بعضی از این مکانیسم‌ها مثبت و سازنده و تأثیر تعداد دیگر منفی مخرب برای سلامت روانی شخص مضر است. تلویحاتی که می‌تواند این نتایج داشته باشد توجه به نقش به فعالیت‌های دفاعی و تجربه خشم و سلامت روان از سوی متخصصان در زمینه بهداشت روان است. مکانیزم‌های دفاعی، فرآیندهای تنظیم کننده خودکاری هستند که برای کاهش ناهماهنگی شناختی و به حداقل رساندن تغییرات ناگهانی در واقعیت درونی و بیرونی از طریق تأثیرگذاری بر چگونگی ادراک حوادث تهدیدکننده وارد عمل می‌شوند (Miranda & Louzã, 2015). بنابراین با توجه به آنچه مطرح شد می‌توان گفت که افرادی که دارای مکانیزم‌های دفاعی می‌باشند و در مقابل مشکلات زندگی زانو نمی‌زنند.

نتایج اثرات غیر مستقیم نشان داد که حساسیت اضطرابی در بین مکانیزم‌های دفاعی والدین و سازگاری اجتماعی کودکان نقش میانجی دارد. نتیجه بدست آمده با نتایج پژوهش‌های (Karimi Baghmolek, 2017) همسو و هم راستا می‌باشد. در تبیین این نتیجه می‌توان گفت که حساسیت اضطرابی، نشان دهنده یک انتظار محرک - پیامد است که منعکس کننده تفاوت‌های فردی در گرایش به تجربه ترس هنگام پاسخ به نشانه‌های انگیزتی (خود فرد) است (Richey et al., 2010). ترس از این عقیده ناشی می‌شود که تجربه اضطراب سبب احساس بیماری خجالت یا احتمالاً نشانه همچنین حساسیت اضطرابی به عنوان ترس از احساسات مرتبط با اضطراب یا نشانه‌های اضطرابی اشاره دارد و از این عقیده ناشی می‌شود که این نشانه‌ها پیامدهای بالقوه آسیب‌زای جسمانی، روانشناختی و اجتماعی دارند. حساسیت اضطرابی به ترس از احساسات بدنی مرتبط با اضطراب اشاره دارد که به عنوان اموری که پیامدهای مضر بدنی، روان شناختی یا اجتماعی دارند، تفسیر می‌شوند افرادی که از مکانیزم‌های دفاعی رشد یافته استفاده می‌کنند قادر به تجربه احساس‌هایشان از جمله تجربه خشم هستند به خاطر تجربه این احساس خشم خود را نیز بهتر می‌توانند مهار کنند از سوی دیگر این یافته در مورد مکانیزم دفاعی رشد نیافته و روان آزرده برعکس است در این دو نوع مکانیزم افراد از تجربه احساس‌های خویش اجتناب می‌کنند اما این به معنای از بین رفتن آن احساس نیست احساس نادیده گرفته شده خود را در قالب رفتارهای نشان می‌دهد که در برخی مواقع خارج از کنترل است (Deb et al., 2015).

نتایج نشان داد که حساسیت اضطرابی در بین راهبردهای مسأله محور در والدین و سازگاری اجتماعی نقش میانجی دارد. نتیجه بدست آمده با نتایج پژوهش‌های Saffariantoosi و همکاران (۲۰۲۱) همسو و هم راستا می‌باشد. در تبیین این نتیجه می‌توان گفت که حساسیت اضطرابی یک متغیر تفاوت‌های فردی است که در آن فرد از نشانه‌های بدنی که با انگیزتی اضطرابی افزایش ضربان قلب، سرگیجه، اختلال در تنفس) مرتبط است، می‌ترسد که این احساس به پیامدهای اجتماعی، شناختی و بدنی منفی منجر خواهد شد. حساسیت اضطرابی منجر به سوگیری‌هایی در بازیابی و پردازش اطلاعات مربوط به محرک‌های فراخوان اضطراب می‌شود که این خود زمینه را برای ابتلای فرد به اختلال‌های روانی فراهم می‌سازد (Witcraft et al, 2024).

با توجه به اینکه جامعه آماری این پژوهش را دختران مقطع ابتدای منطقه دو شهر زنجان در نظر گرفته شده لذا قابلیت تعمیم پذیری نتایج به سایر گروه‌ها و جوامع را ندارد. با توجه به اینکه نتایج نشان داد که مکانیزم‌های دفاعی و راهبردهای مسأله محور در والدین و حساسیت اضطرابی نقش معناداری در سازگاری اجتماعی کودکان دارند، پیشنهاد می‌شوند روانشناسان و مشاوران مدارس و هسته‌های مشاوره در آموزش و پرورش اقدامات درمانی و آموزشی برای افزایش سازگاری اجتماعی با تأکید بر متغیرهای مذکور برنامه‌ریزی نمایند. به پژوهشگران پیشنهاد می‌شود که در سازگاری اجتماعی، مؤلفه‌های فرهنگی را مورد توجه قرار دهند و از زاویه ابعاد فرهنگی، به بررسی پدیده سازگاری اجتماعی بپردازند. پیشنهاد می‌شود پژوهش‌هایی از این دست در شهرهای دیگر و بر روی هر دو جنس (دختر و پسر) نیز اجرا شود.

ملاحظات اخلاقی و پیروی از اصول اخلاق پژوهش

در این پژوهش به شرکت کنندگان در مورد محرمانه ماندن اطلاعاتشان اطمینان داد شد و افراد داوطلبانه بدون هیچ اجباری به پرسشنامه‌ها پاسخ دادند.

حامی مالی

هزینه‌های این مطالعه توسط نویسندگان مقاله تامین شد.

مشارکت نویسندگان

همه نویسندگان سهم یکسان در مقاله داشته اند.

تعارض منافع

بنابر اظهار نویسندگان مقاله حاضر فاقد هرگونه تعارض منافع بوده است.

References

- Abedini, S. (2011). Examining the relationship between adjustment levels and adolescent personality traits. *Journal of Behavioral Sciences*, 4(2), 97-106. [\[Link\]](#)
- Aldao, A., Nolen-Hoeksema, S., & Schweizer, S. (2010). Emotion-regulation strategies across psychopathology: A meta-analytic review. *Clinical psychology review*, 30(2), 217-237. [\[Link\]](#)
- Antonioni, A., Raho, E. M., Sensi, M., Di Lorenzo, F., Fadiga, L., & Koch, G. (2024). A new perspective on positive symptoms: expression of damage or self-defence mechanism of the brain?. *Neurological Sciences*, 45(5), 2347-2351. [\[Link\]](#)
- Barnes, G. M., Welte, J. W., Hoffman, J. H., & Dintcheff, B. A. (1999). Gambling and alcohol use among youth: Influences of demographic, socialization, and individual factors. *Addictive behaviors*, 24(6), 749-767. [\[Link\]](#)
- Brechet, C., d'Audigier, L., & Audras-Torrent, L. (2022). The use of drawing as an emotion regulation technique with children. *Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts*, 16(2), 221. [\[Link\]](#)
- Deb, S., McGirr, K., Bhattacharya, B., & Sun, J. (2015). Role of home environment, parental care, parents' personality and their relationship to adolescent mental health. [\[Link\]](#)
- Gross J. J., & A., T. R. (2007). *Emotion regulation: Conceptual foundations*. In Gross J. J. (Ed.), *Handbook of emotion regulation* (Vol. 3-24). New York, NY: Guilford Press. [\[Link\]](#)
- Hart, J. (2014). Toward an integrative theory of psychological defense. *Perspectives on Psychological Science*, 9(1), 19-39. [\[Link\]](#)
- Hosseini Kalaie, S. . S., & Asadi, M. (2020). The Effectiveness of successful parenting education to Mothers on Emotional, Educational and Social adjustment in adolescent girls. *Counseling Culture and Psychotherapy*, 11(43), 89-120. [\[Link\]](#)
- House, H. P., Kochendorfer, L. B., Brumariu, L. E., & Kerns, K. A. (2023). Validating the Negative Emotion Regulation Inventory Measure of Emotion Regulation for Children in Preadolescence. *The Journal of Early Adolescence*, 43(2), 244-259. [\[Link\]](#)
- Karimi Baghmolek, A. (2017). Predicting individual and social adaptation based on defense mechanisms in student teachers. *Quarterly Journal of Theory and Practice in Teacher Education*, 4(2), 104-120. [\[Link\]](#)
- Kim, S. G., Weissman, D. G., Sheridan, M. A., & McLaughlin, K. A. (2023). Child abuse and automatic emotion regulation in children and adolescents. *Development and psychopathology*, 35(1), 157-167. [\[Link\]](#)

- Lindblom, J., Punamäki, R.-L., Flykt, M., Vänskä, M., Nummi, T., Sinkkonen, J., Tiitinen, A., & Tulppala, M. (2016). Early family relationships predict children's emotion regulation and defense mechanisms. *Sage Open*, 6(4), 2158244016681393. [\[Link\]](#)
- Liu, J., & Chen, S. (2023). Embedded Coexistence: Social Adaptation of Chinese Female White-Collar Workers in Japan. *Sustainability*, 15(2), 1294. [\[Link\]](#)
- Melnyk, B. M. (2020). Reducing healthcare costs for mental health hospitalizations with the evidence-based COPE program for child and adolescent depression and anxiety: a cost analysis. *Journal of Pediatric Health Care*, 34(2), 117-121. [\[Link\]](#)
- Miranda, B., & Louzã, M. R. (2015). The physician's quality of life: Relationship with ego defense mechanisms and object relations. *Comprehensive psychiatry*, 63, 22-29. [\[Link\]](#)
- Norr, A. M., Allan, N. P., Reger, G. M., & Schmidt, N. B. (2018). Exploring the pathway from anxiety sensitivity intervention to suicide risk reduction: Chained mediation through anxiety and depressive symptoms. *Journal of affective disorders*, 231, 27-31. [\[Link\]](#)
- Ntre, V., Papanikolaou, K., Amanaki, E., Triantafyllou, K., Tzavara, C., & Kolaitis, G. (2022). Coping Strategies in mothers of children with autism spectrum disorder and their relation to maternal stress and depression. *Psychiatriki*, 33(3), 210e218. [\[Link\]](#)
- Richey, J. A., Schmidt, N. B., Hofmann, S. G., & Timpano, K. R. (2010). Temporal and structural dynamics of anxiety sensitivity in predicting fearful responding to a 35% CO2 challenge. *Journal of anxiety disorders*, 24(4), 423-432. [\[Link\]](#)
- Ruan, Q. N., Chen, Y. H., & Yan, W. J. (2023). A network analysis of difficulties in emotion regulation, anxiety, and depression for adolescents in clinical settings. *Child and adolescent psychiatry and mental health*, 17(1), 29. [\[Link\]](#)
- SafarianTousi, M. Reza., Razazzadeh, M., & Haji Arbabi, F. (2021). The relationship between perceived psychological pressure and parental child abuse with social adjustment and stubbornness-confrontational disobedience in Mashhad elementary school boys. *New ideas of psychology quarterly*. (13), 1-9. [\[Link\]](#)
- Thompson, R. A. (2014). Stress and child development. *The future of children*, 41-59. [\[Link\]](#)
- Vachet, J. (2022). Coping Strategies and Defence Mechanisms. In *Fantasy, Neoliberalism and Precariousness: Coping Strategies in the Cultural Industries* (pp. 67-91). Emerald Publishing Limited. [\[Link\]](#)
- Viana, A. G., Trent, E. S., Raines, E. M., Woodward, E. C., Storch, E. A., & Zvolensky, M. J. (2021). Childhood anxiety sensitivity, fear downregulation, and anxious behaviors: Vagal suppression as a moderator of risk. *Emotion*, 21(2), 430. [\[Link\]](#)
- Witcraft, S. M., Perry, M. M., Viana, A. G., Tull, M. T., & Dixon, L. J. (2024). A Preliminary Investigation of Prenatal Anxiety Sensitivity and Postpartum Distress. *Journal of Midwifery & Women's Health*, 69(1), 58-63. [\[Link\]](#)
- Yosep, I., Mardhiyah, A., & Hikmat, R. (2022). Adolescent coping strategies with parental divorce: A narrative review. *Science Midwifery*, 10(2), 1079-1085. [\[Link\]](#)
- Zhu, J., Xiao, B., Hipson, W., Yan, C., Coplan, R. J., & Li, Y. (2021). Social avoidance and social adjustment: The moderating role of emotion regulation and emotion lability/negativity among Chinese preschool children. *Frontiers in Psychology*, 12, 618670. [\[Link\]](#)

نقش سبک‌های تفکر و تصمیم‌گیری در رغبت به ازدواج دانشجویان

محسن جدیدی^۱، رقیه حسینی^۲، جاوید پیمانی^۳

چکیده

هدف: تحلیل واقعیت‌های جامعه نشان می‌دهد که در دانشجویان، رغبت به ازدواج کاهش یافته است. این کاهش ممکن است به دلیل تغییراتی در سبک‌های تفکر و تصمیم‌گیری باشد که تأثیر چشم‌گیری بر تمامی جوانان و جوامع دارد و می‌تواند در زمینه‌های مختلف جامعه به ویژه در ازدواج و روابط جوانان تأثیرگذار باشد. پژوهش حاضر به منظور بررسی سبک‌های تفکر و تصمیم‌گیری در رغبت به ازدواج دانشجویان صورت گرفت.

روش: مطالعه حاضر توصیفی از نوع همبستگی پیش‌بینی بوده و جامعه آماری پژوهش را دانشجویان کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهر قدس در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۲ تشکیل دادند که نمونه‌ای به حجم ۲۲۹ نفر با نرم‌افزار G*power به صورت غیرتصادفی، در دسترس انتخاب گردید.

یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد که از بین مؤلفه‌های سبک‌های تفکر، سبک تفکر محافظه‌کارانه ($\beta=0.123, df=2.226 P<0.05$) و سبک تفکر الیگارش ($\beta=0.185, df=2.226 P<0.01$) می‌تواند رغبت به ازدواج را پیش‌بینی کند. همچنین از بین مؤلفه‌های سبک تصمیم‌گیری، مولفه سبک وابستگی ($\beta=0.232, df=2.226 P<0.01$) می‌تواند رغبت به ازدواج را پیش‌بینی کند.

نتیجه‌گیری: با توجه به یافته‌ها، جوانان نسبت به ازدواج و مسولیت‌های ازدواج محتاطانه‌تر و ترجیح می‌دهند برحسب تفکر محافظه‌کار با آداب و هنجارهای فعلی پیش روند؛ همچنین براساس سبک تفکری الیگارش در اولویت‌بندی کارهای مهم زندگی دچار چالش هستند و ظاهراً این بدان دلیل است که بیشتر در صدد تثبیت شرایط شغلی هستند تا ازدواج و جفت‌گزینی.

کلیدواژه‌ها: رغبت به ازدواج، سبک‌های تفکر، سبک‌های تصمیم‌گیری.

^۱ دانشیار، گروه روان‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد شهر قدس، تهران، ایران.

^۲ کارشناسی ارشد روان‌شناسی عمومی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد شهر قدس، تهران، ایران. (نویسنده مسئول)

^۳ استادیار، گروه روانشناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد شهر قدس، تهران، ایران.

مقدمه

ازدواج یکی از مهم‌ترین و پیچیده‌ترین مراحل زندگی انسان‌هاست که تحت تأثیر عوامل متعددی قرار دارد. در دنیای امروز، با تغییرات اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی، جوانان به ویژه دانشجویان با چالش‌های جدیدی در زمینه تصمیم‌گیری درباره ازدواج مواجه هستند. یکی از این چالش‌ها، سبک‌های تفکر و تصمیم‌گیری است که می‌تواند تأثیرات عمیقی بر روی رغبت به ازدواج داشته باشد که از این حیث حائز اهمیت است. درک این سبک‌ها می‌تواند به مشاوران و والدین کمک کند تا بهتر بتوانند نیازها و نگرانی‌های دانشجویان را در این زمینه درک کنند و حمایت‌های لازم را ارائه دهند. با وجود تفاوت‌های به وجود آمده در شیوه‌های دوستی و همزیستی زن و مرد، ازدواج برای بسیاری از زوج‌های جوان یک تغییر اساسی در زندگی است، اما امروزه بیش از هر زمان دیگری اختیاری است. فشار برای ازدواج مطمئناً کمتر از قبل است و بسیاری از تفاوت‌های قانونی و رسمی ازدواج با زندگی مشترک رو به کاهش است. در اکثر کشورهای غربی، انتظارات هنجاری در میان جوانان برای ازدواج رو به کاهش است (Duncan, et al., 2005; Hiekel & Keizer, 2015; Ohlsson Wijk et al., 2018). اما این بدان معنا نیست که ازدواج به عنوان یک شکل مهم اتحاد در حال ناپدید شدن است (Duvander & Kridahl, 2020). جوانان ایرانی (به ویژه دانشجویان) نیز تا حدودی از جوانان غربی الگوبرداری می‌کنند (Piroozfar & Hoseinee, 2016).

طبق بررسی‌های انجام شده توسط سالنامه آماری کشور، آمار ازدواج در کشور ایران روند نزولی دارد. آمارها بیانگر تأیید یا تأخیر در ازدواج است و نشان می‌دهد که میانگین سن ازدواج با تحول عمده‌ای رو به رو شده است. آخرین آمارهای جمعیتی نشان دادند ۹ میلیون و ۸۰۰ هزار جوان در سن ازدواج و مجرد در کشور وجود دارد و ۲۲۰ هزار نفر از جمعیت کشور تا ۵۰ سالگی ازدواج نکرده‌اند و مجرد قطعی محسوب می‌شوند. مجرد قطعی تا سال ۱۴۰۱ به بیش از ۲۲۵ هزار نفر رسیده و آخرین آمار ازدواج که مربوط به سال ۱۴۰۰ و اوایل ۱۴۰۱ است و نشان می‌دهد که ازدواج در سه ماهه اول ۱۴۰۱ (۳۹۱۶۴۹ فقره) ۱۱/۳ درصد کاهش نسبت به مدت مشابه سال ۱۴۰۰ و ولادت (۸۱۰۸۷۷ تولد زنده)، ۴ درصد کاهش نسبت به مدت مشابه سال ۱۴۰۰ بوده است (Organization). باتوجه به عوامل مذکور شرایط تصمیم‌گیری و انتخاب همسر و نهایتاً زندگی مشترک دستخوش تغییر گردیده است. زیرا افراد برای انتخاب همسر نیاز به تصمیم‌گیری جدی دارند. ازدواج نهادی است که برای بسیاری اختیاری شده است (Duvander & Kridahl, 2020). یکی شدن و تصمیم به ازدواج یک انتقال مهم در یک رابطه است. برای بسیاری، اغلب تغییر به مرحله بعدی رابطه است که نشان دهنده سطوح بالاتر تعهد است. این که آیا شرکا متاهل هستند، قصد ازدواج دارند یا ازدواج بخشی از آینده آنها نیست، قبل از این انتقال باید تفکرات و تصمیم‌گیری‌های مهمی انجام شود (Brown et al., 2023). به طور خلاصه تصمیم برای ازدواج یا نقل مکان با شریک زندگی یک تصمیم شخصی است، اما برای اکثر بزرگسالان متاهل و دارای زندگی مشترک، عشق و همراهی بر ملاحظات دیگری مانند میل به بچه دار شدن روزی، راحتی یا امور مالی برتری دارد (Brown et al., 2023).

استرنبرگ (۱۹۹۷) سبک تفکر را به عنوان روشی که فرد در آن می‌اندیشد، تعریف کرده است. او بیان می‌کند که سبک تفکر یک فرآیند است که برای حل مسئله یا پاسخ به سوالات مورد استفاده قرار می‌گیرد. استرنبرگ، سبک تفکر را به عنوان یک روش ارجح برای بیان یک یا چند توانایی تعریف کرده است (Rani & Agarwal, 2015). سبک‌های فکری، روش‌های ترجیحی برای انجام وظایف یا پردازش اطلاعات (Zhang & Sternberg, 2005) می‌باشند. سبک‌های تفکر به عنوان کلی‌ترین و جامع‌ترین مدل، نماینده سبک‌های فکری بودند. اولاً، سبک‌های تفکر یکی از جامع‌ترین ساختارهای سبک هستند. این ساختار سبک، سبک‌های فرد را در پنج بعد مشخص می‌کند و زمینه سبک‌های فکری را پوشش می‌دهد (Zhang, 2017). ثانیاً، سبک‌های تفکر، مبانی اصیل و نظری سبک‌های فکری هستند که به درک بهتر نظریه سبک‌های فکری کمک می‌کنند (Chen, 2022). بر این اساس، ۱۳ سبک تفکر متمایز وجود دارد که در سه دسته کلی قرار می‌گیرند (Zhang & Sternberg, 2005). سبک‌های تفکر نوع اول از جنبه مولد بودن خلاقیت بهره می‌برند و سطوح پیچیدگی شناختی بالاتری را در بر می‌گیرند.

این سبک‌ها شامل سبک‌های قانونی، قضایی، سلسله مراتبی، کلی و آزادمنشانه می‌شوند. سبک تفکر نوع دوم شامل سبک‌هایی است که فرد را به تبعیت از هنجارها راهنمایی می‌کند و سطوح پایین‌تری از پیچیدگی شناختی را در برمی‌گیرد. این سبک‌ها شامل سبک‌های اجرایی، جزئی، سلطنتی و محافظه‌کارانه می‌باشند. همچنین، سبک‌های آنارشی، الیگارش، درونی و بیرونی نیز سبک تفکر نوع سوم را تشکیل می‌دهند. در واقع، این سبک ممکن است شامل ویژگی‌ها و سبک‌های یک و یا دو با توجه به شرایط و موقعیت مربوطه باشد (Mosalmán et al., 2020).

مطالعه‌ی نوروزی سوتنه و جدیدی (۱۳۹۸)، به بررسی نقش پیش‌بینی کارکرد خانواده و سبک تفکر با میانجی‌گری ارزش‌های شخصی و دشواری در تصمیم‌گیری در رغبت به ازدواج پرداخته است. نتایج آن نشان داد که ارتباط معناداری بین کارکرد خانواده و سبک‌های تفکر نوع ۱ و ۲ با رغبت به ازدواج از طریق واسطه‌گری و دشواری در تصمیم‌گیری وجود دارد. همچنین رابطه معناداری بین کارکرد خانواده و سبک‌های تفکر ۱ و ۳ با رغبت به ازدواج از طریق ارزش‌های شخصی (مذهبی، اجتماعی و اقتصادی) نیز وجود دارد. به علاوه رابطه بین سبک تفکر ۲ و رغبت به ازدواج از طریق واسطه‌گری بعد ارزش‌های مذهبی تأیید شده است.

تصمیم به ازدواج، که معمولاً یکبار در زندگی اتخاذ می‌شود، این تصمیم مجموعه‌ای از پیامدها را به همراه دارد که در تمامی عرصه‌های جامعه و جوانان در زمینه ازدواج تأثیرگذار است. این تصمیم می‌تواند تغییرات بسیار گسترده‌ای در زندگی افراد به همراه داشته باشد، به این ترتیب باید به چگونگی نقش سبک‌های تفکر و تصمیم‌گیری در رغبت به ازدواج جوانان توجه کرد (Soote & Gadidi, 2019).

تصمیم‌گیری توسط رشته‌های مختلف، از آمار (Stine & Foster, 2011) تا روانشناسی (Beach & Connolly, 2005) تا اقتصاد (Stolyarov et al., 2020) مورد مطالعه قرار می‌گیرد. تأثیر کاربرد این مطالعات از اهمیت زیادی برخوردار است زیرا فرآیندهای تصمیم‌گیری در زمینه‌های مختلف و متعدد، از جمله زمینه‌های پزشکی، سیاسی-اقتصادی، سازمانی و تجاری متقابل هستند. در سطح نظری، تصمیم‌گیری فرآیند انتخاب از بین تعدادی گزینه برای دستیابی به نتیجه مطلوب است (Eisenfuhr, 2011). این تعریف دارای سه عنصر کلیدی است. اول، تصمیم‌گیری شامل انتخاب از میان تعدادی گزینه، منابع، فرصت هاست. دوم، تصمیم‌گیری پویا است، شامل تعدادی از عوامل و فرآیندهای فرعی است. ثالثاً، نتیجه مطلوب شامل یک هدف یا هدف ناشی از فعالیت ذهنی است که تصمیم‌گیرنده برای انجام انتخاب درگیر می‌کند. این دو رویکرد دو رویکرد می‌تواند تصمیم‌گیری را از نظر هنجاری و توصیفی تحلیل کند. در رویکرد اولی، تصمیم‌گیرنده با در نظر گرفتن اولویت‌هایی که به روش‌های خاص برای استخراج آن‌ها یا به توصیف خاص گزینه‌ها بستگی ندارد، یک انتخاب منطقی انجام داده است که در اینصورت می‌تواند توضیح خوبی در خصوص چگونگی تصمیم‌گیری باشد. از سوی دیگر، رویکرد توصیفی فرض می‌کند که انتخاب‌های افراد اغلب در تضاد با یکدیگر هستند، که برخی از تعمیم‌های تجربی را پیشنهاد می‌کند که مشخصه‌ی تصمیمات افراد است (Shafir et al., 2002). بنابراین، تصمیم‌گیری معمولاً مستلزم ارزیابی حداقل دو گزینه است که از یک یا چند جنبه با یکدیگر متفاوت هستند. انتخاب یک گزینه به گزینه دیگر مستلزم آن است که فرد یک ارزیابی کلی از گزینه‌ها را با استفاده از روش‌های خاص استدلال و پردازش اطلاعات انجام دهد (Bailo et al., 2019).

رفتار انتخابی نتیجه دو فرآیند انگیزشی است بطوریکه، یکی از آنها بیشتر عمدی و متمرکز بر اهداف گسترده‌تر و دیگری غریزی‌تر، به شدت تحت تأثیر احساسات است (Savioni et al., 2023). بنابراین رغبت به ازدواج یکی از مفاهیم اصلی و کلیدی ازدواج و مهم‌ترین انگیزه برای سکونت جوانان است. میزان طلاق در جامعه، اهداف زندگی و علایق تحصیلی از جمله عواملی هستند که تأثیر مهمی بر تمایل به ازدواج دارند (Riahi & Khayatan, 2018). نتایج تحقیقات رفتاری همچنین نشان می‌دهد که سبک‌های تفکر تأثیر زیادی در رویکرد و پاسخ‌های فردی به شرایط و نحوه پردازش و ارزیابی اطلاعات، حل مسائل، تصمیم‌گیری، قضاوت و اظهار نظر دارند و رویکرد فرد در این زمینه‌ها تحت تأثیر سبک‌های تفکر قرار می‌گیرد (Armstrong et al., 2009).

انسان‌ها به دلایلی مانند ادامه حیات و رسیدن به اهداف زندگی‌شان نیازمند تصمیم‌گیری درباره موضوعات مختلف هستند. تصمیم‌گیری می‌تواند نتیجه‌ای از فرآیندهای ذهنی شناختی باشد که باعث انتخاب یک راه‌حل از بین چندین گزینه ممکن می‌شود (Sanders, 2008). این فرآیندها ممکن است نیازمند انجام فرآیندهای طولانی و پیچیده باشند (Allwood & Salo, 2012). تأخیر در ازدواج باعث ایجاد عدم تعادل در هرم جمعیت، کاهش باروری، نابهنجاری‌های رفتاری، گسترش آسیب‌های اجتماعی، از دست رفتن فرصت‌ها و عارضه‌های جسمی و روانی خاصی در افراد جامعه می‌شود. امروزه، تأخیر در سن ازدواج به عنوان یک مسئله شخصی نمی‌تواند در نظر گرفته شود، بلکه به عنوان یک مسئله اجتماعی مطرح شده است و مجرد به عنوان یک مشکل عمومی در جامعه ایرانی شناخته می‌شود که خانواده‌ها با آن مواجه هستند (Azar, 2009).

در بیشتر موارد، تصمیم‌گیری به معنای تفکر در شرایط عدم اطمینان است: هیچ‌کسی نمی‌تواند با قطعیت نتیجه آینده گزینه‌های موجود را پیش‌بینی کند، اما در بهترین موارد فقط می‌توانیم احتمال این نتایج را تخمین بزنیم (Savioni et al., 2023). روندهای اخیر نشان می‌دهد که روابط بیشتر ترجیح داده اند که هم قبل از ازدواج یا به جای ازدواج با هم زندگی کنند، زیرا زندگی مشترک قابل قبول تر می‌شود (Eickmeyer & Manning, 2018). که این به دلیل ناتوانی فرد در تصمیم‌گیری نهایی برای ازدواج و ترس از عواقب آن می‌باشد.

بنابراین، بررسی و تبیین نقش سبک‌های تفکر و تصمیم‌گیری در رغبت به ازدواج دانشجویان از آن جهت با اهمیت است که با شناخت چگونگی تاثیرگذاری سبک‌های تفکر و تصمیم‌گیری در رغبت به ازدواج دانشجویان، می‌توان راهکارهایی برای تفکر بهتر و تصمیم‌گیری دقیق‌تر ارائه داد. لذا هدف پژوهش حاضر بررسی نقش سبک‌های تفکر و تصمیم‌گیری در رغبت به ازدواج دانشجویان می‌باشد. در این راستا، این پژوهش تلاش می‌کند به این سوال پاسخ دهد که سبک‌های تفکر و تصمیم‌گیری در رغبت به ازدواج دانشجویان چه نقشی دارند؟

روش

روش مطالعه حاضر توصیفی از نوع همبستگی - پیش بین است. جامعه آماری پژوهش را دانشجویان کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهر قدس در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۲ تشکیل دادند که با استفاده از نرم افزار نمونه گیری G*Power با اندازه اثر ۰/۱۵، آلفای کرونباخ ۰/۵، و توان آزمون ۰/۹۵. نمونه‌ای به حجم ۲۲۹ نفر به صورت غیر تصادفی، در دسترس و هدفمند انتخاب گردیده است.

ابزار

پرسشنامه رغبت به ازدواج (۲۰۰۴): پرسشنامه رغبت سنج ازدواج توسط پورا اعتماد حیدری و مظاهری در سال ۱۳۸۳ تهیه شده است و دارای ۲۴ سوال است و جواب هر سوال به صورت لیکرت ۵ درجه‌ای نمره‌گذاری می‌شود. گویه‌های ۳، ۴، ۵، ۸، ۱۰، ۱۲، ۱۴، ۱۶، ۱۷، ۲۰، ۲۱ نشان دهنده عدم رغبت به ازدواج هستند که به صورت معکوس نمره‌گذاری می‌شود. این رغبت به ازدواج ۴ خرده‌مولفه (بازخورد نسبت به ازدواج، آمادگی و تمایل برای ازدواج، نگرش نسبت به پیامدهای ازدواج، موانع ازدواج) دارد. از طریق اجرای آزمایشی و نظرخواهی از پاسخ‌دهندگان و ۵ نفر از اساتید روانشناسی روایی محتوایی آن تایید گردید. اعتبار آن از طریق آزمون -آزمون مجدد $I = 0/77$ و همسانی درونی آلفای کرونباخ (آلفا = $0/92$) محاسبه گردید.

پرسشنامه سبک‌های تفکر استرنبرگ واگنر (۱۹۹۷): پرسشنامه سبک‌های تفکر (قانون‌گذارانه، اجرایی، قضایی، مونارشی، سلسله‌مراتبی، الیگارش، آنارشی، کلی، جزئی، درونی، بیرونی، آزادمنشانه و محافظه‌کارانه) که بر پایه نظریه خودگردانی ذهنی استرنبرگ استوار است. نمره‌گذاری این پرسشنامه براساس مقیاس ۵ درجه‌ای لیکرت انجام می‌گیرد. پرسشنامه سبک‌های تفکر مدیران شامل ۶۵ سؤال بسته پاسخ و ۱۳ خرده مقیاس می‌باشد این پرسشنامه در پژوهش غلامی (۱۳۹۳) اعتباریابی شده است. روایی پرسشنامه در پژوهش استرنبرگ و واگنر (۱۹۹۷) مورد تایید قرار گرفت. استرنبرگ و ژانگ (۲۰۰۵) برای پایایی پرسشنامه از ضریب آلفای کرونباخ استفاده کرد و پایایی پرسشنامه را $0/88$

گزارش کرد (Zhang & Sternberg, 2005). در مطالعه غلامی (۲۰۱۴) پایایی پرسشنامه براساس یک مطالعه مقدماتی بر روی نمونه ۳۰ نفری پایایی پرسشنامه ۰/۹۲ محاسبه شد.

پرسشنامه سبک‌های تصمیم‌گیری (۱۹۹۵): پرسشنامه سبک‌های تصمیم‌گیری اسکات و بروس (GDMS) این پرسشنامه توسط بروس و اسکات (۱۹۹۵) ساخته شد. این پرسشنامه دارای ۲۵ سوال است که براساس مقیاس ۵ درجه ای لیکرت انجام می‌گیرد. این سبک‌های تصمیم‌گیری ۵ خرده‌مولفه شامل (سبک عقلانی، سبک شهودی، سبک وابستگی، سبک اجتنابی، سبک آنی) دارد. منظور سنجش هر یک از سبک‌های تصمیم‌گیری در این پرسشنامه ۵ سوال اختصاص داده شده است. دامنه نمرات در این پرسشنامه از ۲۵ تا ۱۲۵ است. روایی پرسشنامه سبک‌های عمومی تصمیم‌گیری مدیران در خارج از کشور توسط اسکات و بروس (۱۹۹۵) محاسبه گردید و روایی آن را بسیار بالا گزارش کردند. پایایی این ابزار نیز با استفاده از آلفای کرونباخ برای مولفه‌های سبک اجتنابی، سبک آنی، سبک وابستگی، سبک شهودی، سبک عقلانی به ترتیب ۰/۸۷، ۰/۹۴، ۰/۸۶، ۰/۸۴ و ۰/۸۵ بود. روایی این ابزار با استفاده از تحلیل گویه محاسبه گردید و نتایج حاکی از روایی بسیار مناسب این پرسشنامه بود. پایایی این ابزار نیز با استفاده از آلفای کرونباخ برای هر یک از مولفه‌های سبک اجتنابی، سبک آنی، سبک وابستگی، سبک شهودی، سبک عقلانی به ترتیب ۰/۸۶، ۰/۸۶، ۰/۷۶ و ۰/۷۸ بود. بررسی روایی و پایایی پرسشنامه سبک‌های تصمیم‌گیری در دانشجویان ایرانی توسط زارع و اعراب شیبانی (2003) صورت گرفته است.

یافته‌ها

از ۲۲۹ نفر دانشجوی شرکت‌کننده در این پژوهش از نظر جنسیت ۴۴ نفر آنها پسر (۱۹/۲ درصد) و ۱۸۵ نفر دختر (۸۰/۸ درصد) بوده که کمترین سن دانشجوی شرکت‌کننده ۱۸ سال و بیشترین سن ۳۸ سال بوده و میانگین سنی دانشجویان شرکت‌کننده ۲۲/۵۴ سال بوده است. همچنین چولگی و کشیدگی مربوط به متغیرهای پژوهش نشان داد که متغیرهای پژوهش از مفروضه نرمال بودن پیروی کرده و داده‌ها دارای توزیع نرمال بودند. دستاورد بخش استنباطی نیز حاکی از آن بود که ضریب همبستگی بین سبک‌های تفکر با رغبت به ازدواج برابر با ۰/۳۳ استخراج شد ($p < 0/05$). به بیان دیگر ارتباط مثبت (افزایشی) و معناداری بین سبک‌های تفکر با رغبت به ازدواج وجود داشت. همچنین سبک‌های تفکر قادر به پیش‌بینی رغبت به ازدواج بودند. همچنین ضریب همبستگی بین سبک‌های تصمیم‌گیری با رغبت به ازدواج در برابر با ۰/۳۹ استخراج شد ($p < 0/05$). به بیان دیگر ارتباط مثبت (افزایشی) و معناداری بین سبک‌های تصمیم‌گیری با رغبت به ازدواج وجود داشت. سبک‌های تصمیم‌گیری قادر به پیش‌بینی رغبت به ازدواج بوده، لذا سبک‌های تفکر و تصمیم‌گیری در رغبت به ازدواج نقش داشتند.

جدول ۱. ضریب تعیین و مجذور ضریب همبستگی بین متغیر پیش‌بین و متغیر ملاک (پیش‌بینی رغبت به ازدواج براساس سبک‌های تفکر و تصمیم‌گیری)

متغیرها	R	R ²	R ² تعدیل‌شده	خطای استاندارد برآورد
سبک‌های تفکر و تصمیم‌گیری	۰/۴۴	۰/۱۹	۰/۱۸	۸/۶۵
منبع تغییرات	مجموع	df	میانگین مجذورات	F
رگرسیون	۴۰۰۵/۸۲	۲	۲۰۰۲/۹۱	۲۶/۷۴**
باقیمانده	۱۶۹۲۸/۰۸	۲۲۶	۷۴/۹۰	
کل	۲۰۹۳۳/۹۱	۲۲۸		

مطابق جدول (۱) مقدار مجذور I نشان می‌دهد که مدل مورد استفاده ۱۹ درصد تغییر در یعنی سبک‌های تفکر و تصمیم‌گیری را به حساب آورده است. با توجه به سطح معناداری که کوچکتر از ۰/۰۵ می‌باشد می‌توان بیان نمود که مدل معنادار است و می‌توان جدول ضرایب رگرسیون را مطرح نمود.

جدول ۲. جدول ضرایب استاندارد و غیراستاندارد (پیش‌بینی رغبت به ازدواج براساس سبک‌های تفکر و تصمیم‌گیری)

سطح معناداری	T	Beta	خطای	B	
۰/۰۰۴	۲/۹۳	-	۶/۷۴	۱۹/۷۲	مقدار ثابت
۰/۰۰۱	۳/۳۰	۰/۲۲	۰/۰۴	۰/۱۳	سبک‌های تفکر
۰/۰۰۰۱	۴/۷۲	۰/۳	۰/۰۶	۰/۲۹	تصمیم‌گیری

طبق جدول (۲) هر چه مقدار قدر مطلق بتا و تی بزرگتر باشند و سطح معناداری کوچکتر باشد بیانگر این مطلب است که متغیر مستقل پیش‌بینی بیشتری را از متغیر وابسته ارائه می‌دهد. با توجه به میزان بتای به دست آمده و سطح معناداری می‌توان بیان نمود که به ترتیب، سبک‌های تصمیم‌گیری و سبک‌های تفکر پیش‌بینی معناداری را در ارتباط با رغبت به ازدواج دانشجویان ارائه می‌دهند.

جدول ۳. ضریب تعیین و مجذور ضریب همبستگی متغیر پیش بین با متغیر ملاک (پیش‌بینی رغبت به ازدواج براساس مولفه‌های سبک‌های تفکر)

متغیرها	R	R ²	R ² تعدیل شده	خطای استاندارد برآورد
سبک‌های تفکر	۰/۴۰	۰/۱۶	۰/۱۰	۹/۵۵
منبع تغییرات	مجموع	df	میانگین مجزورات	F
رگرسیون	۳۳۰۶/۹۰	۲	۲۵۴/۳۸	۳/۱۰**
باقیمانده	۱۷۶۲۷/۰۰۴	۲۲۶	۸۱/۹۸	
کل	۲۰۹۳۳/۹۱۳	۲۲۸		

مطابق جدول (۳) مقدار مجذور T نشان می‌دهد که مدل مورد استفاده ۱۶ درصد تغییر در سبک‌های تفکر را به حساب آورده است. با توجه به سطح معناداری که کوچکتر از ۰/۰۵ می‌باشد می‌توان بیان نمود که مدل معنادار است و می‌توان جدول ضرایب رگرسیون را مطرح نمود.

جدول ۴. ضرایب استاندارد و غیراستاندارد (پیش‌بینی رغبت به ازدواج براساس مولفه‌های سبک‌های تفکر)

مدل	B	خطای	Beta	T	سطح معناداری
مقدار ثابت	۲۲/۹۳	۸/۰۲	-	۲/۸۶	۰/۰۰۵
تفکر قانونی	۰/۱۳	۰/۲۶	۰/۰۴	۰/۵۰	۰/۶۱
تفکر اجرایی	-۰/۱۳	۰/۲۶	-۰/۰۴	-۰/۵۱	۰/۳۵
تفکر قضایی	۰/۲۴	۰/۲۶	۰/۰۶	۰/۹۳	۰/۳۵
تفکر کلی	۰/۳۶	۰/۲۶	۰/۰۹	۱/۳۸	۰/۱۷
تفکر جزئی	-۰/۳۲	۰/۲۶	-۰/۰۹	-۱/۲۲	۰/۲۲
تفکر آزادمنشانه	۰/۲۸	۰/۲۶	۰/۰۷	۱/۰۷	۰/۲۸
تفکر محافظه‌کارانه	۰/۴۴	۰/۲۶	۰/۱۲	۱/۸۸	۰/۰۴
تفکر سلسله مراتبی	۰/۱۲	۰/۲۸	۰/۰۳	۰/۴۴	۰/۶۶
تفکر سلطنتی	۰/۱۷	۰/۳۰	۰/۰۴	۰/۶۳	۰/۵۳
تفکر الیگارشسی	۰/۷۹	۰/۲۷	۰/۱۹	۲/۶۵	۰/۰۰۹
تفکر آنارشسی	۰/۲۳	۰/۳۰	۰/۰۷	۰/۹۰	۰/۳۶
تفکر درونی	۰/۴۳	۰/۲۶	۰/۱۱	۱/۶۵	۰/۰۹
تفکر بیرونی	۰/۰۲	۰/۲۶	۰/۰۰۴	۰/۰۶	۰/۹۵

طبق جدول شماره (۴) هر چه مقدار قدر مطلق بتا و تی بزرگتر باشند و سطح معناداری کوچکتر باشد بیانگر این مطلب است که متغیر مستقل پیش‌بینی بیشتری را از متغیر وابسته ارائه می‌دهد. با توجه به میزان بتای به دست آمده و سطح معناداری می‌توان بیان نمود که، از بین مولفه‌های سبک‌های تفکر فقط تفکر الیگارش‌ی، تفکر محافظه‌کارانه پیش‌بینی معناداری را در ارتباط با رغبت به ازدواج دانشجویان ارائه می‌دهند.

جدول ۵. ضریب تعیین و مجذور ضریب همبستگی متغیر پیش بین با متغیر ملاک (پیش‌بینی رغبت به ازدواج براساس مولفه‌های سبک‌های تصمیم‌گیری)

متغیرها	R	R2	R2 تعدیل شده	خطای استاندارد برآورد
سبک‌های تصمیم‌گیری	۰/۴۰	۰/۱۶	۰/۱۵	۸/۸۶
منبع تغییرات	مجموع	df	میانگین مجذورات	F
رگرسیون	۳۴۴۱/۶۵	۲	۶۸۸/۳۳	۸/۷۷**
باقیمانده	۱۷۴۹۲/۲۶	۲۲۶	۷۸/۴۴	
کل	۲۰۹۳۳/۹۱	۲۲۸		

مطابق جدول (۵) مقدار مجذور T نشان می‌دهد که مدل مورد استفاده $۱۶/۴$ درصد تغییر در یعنی سبک‌های تصمیم‌گیری را به حساب آورده است. با توجه به سطح معناداری که کوچکتر از $۰/۰۵$ می‌باشد می‌توان بیان نمود که مدل معنادار است و می‌توان جدول ضرایب رگرسیون را مطرح نمود.

جدول ۶. ضرایب استاندارد و غیراستاندارد (پیش‌بینی رغبت به ازدواج براساس مولفه‌های سبک‌های تصمیم‌گیری)

B	خطای	Beta	T	سطح معناداری
۳۹/۳۲	۳/۹۳	-	۱۰/۰۱	۰/۰۰۰۱
۰/۲۳	۰/۲۵	۰/۰۷	۰/۹۳	۰/۳۵
۰/۲۴	۰/۲۴	۰/۰۶	۰/۹۷	۰/۳۳
۰/۷۷	۰/۲۴	۰/۲۳	۰/۲۳	۰/۰۰۱
۰/۳۲	۰/۲۳	۰/۱۰	۱/۳۹	۰/۱۷
۰/۲۵	۰/۲۵	۰/۰۸	۱/۰۰	۰/۳۲

در جدول (۶) هر چه مقدار قدر مطلق بتا و تی بزرگتر باشند و سطح معناداری کوچکتر باشد بیانگر این مطلب است که متغیر مستقل پیش‌بینی بیشتری را از متغیر وابسته ارائه می‌دهد. با توجه به میزان بتای به دست آمده و سطح معناداری می‌توان بیان نمود که از بین مولفه‌های سبک‌های تصمیم‌گیری فقط سبک تصمیم‌گیری وابستگی پیش‌بینی معناداری را در ارتباط با رغبت به ازدواج دانشجویان ارائه می‌دهند.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف پژوهش حاضر بررسی نقش سبک‌های تفکر و تصمیم‌گیری در رغبت به ازدواج دانشجویان بود. تحلیل مدل به روش توصیفی (همبستگی - پیش بین) انجام شد. در این پژوهش میانگین سنی دانشجویان شرکت کننده $۲۲/۵۴$ سال است. با توجه به اهمیت خانواده و ازدواج، یافته‌ها نشان داد آمار ازدواج در ایران در حال کاهش است و مجرد قطعی در افراد جوان افزایش یافته است (Organization). مجرد ماندن ممکن است منجر به افزایش اضطراب و پریشانی روانشناختی شود و همچنین با گذشت زمان، انگیزه تشکیل خانواده نیز کاهش یابد. با بررسی مطالعات انجام شده می‌توان فهمید که عوامل مختلفی می‌توانند بر رغبت به ازدواج تأثیر بگذارند. برخی از این عوامل عبارتند از: میزان طلاق در جامعه، تغییر اهداف زندگی، پیشرفت شخصی به جای پیشرفت جمعی، علایق تحصیلی و نظر والدین در انتخاب همسر است (Riahi & Khayatan, 2018). این نتیجه همسو با پژوهش‌هایی است که در باب رغبت به

ازدواج صورت پذیرفته است که در پژوهش Porzoor و همکاران (۲۰۱۵) در مورد نقش امیداسلامی، معنای زندگی و همچنین باورهای غیرمنطقی در پیش بینی رغبت به ازدواج دانشجویان مورد تأیید قرار گرفت. یافته‌های این پژوهش نشان داد که نقش امید اسلامی، معنای زندگی و همچنین باورهای غیر منطقی در پیش‌بینی رغبت به ازدواج دانشجویان موثر است که می‌تواند در مداخلات بالینی مرتبط با ازدواج و خانواده مورد استفاده قرار گیرد. (Porzoor et al., 2015). همچنین در پژوهش Saqqezi و همکاران (۲۰۲۰) یافته‌ها نشان داد که انتظارات واقع‌گرایانه و بدبینانه توان پیش‌بینی رغبت به ازدواج را داشتند. تصمیم‌گیری درباره ازدواج در بزرگسالی چالش‌های خاصی دارد. این تصمیم متأثر از سبک‌های تفکر و تصمیم‌گیری است که در زندگی ما تأثیر گذارند. نکته جالب توجه این است که بررسی رابطه بین سبک‌های تفکر با رغبت به ازدواج دانشجویان نشان داد که ارتباط مثبت و معناداری وجود دارد و در سبک تفکر الیگارش‌ی و تفکر محافظه‌کارانه افراد به سمت ویژگی‌های ناهمگون به ویژه ازدواج سفید گرایش پیدا کرده‌اند (Saqqezi et al., 2020). سبک‌های تفکر می‌توانند تحت تأثیر عوامل مختلفی مانند فرهنگ، تربیت و تجربه شخصی قرار بگیرند. در پژوهش حاضر مشخص شد سبک تفکر محافظه‌کارانه به معنای تمایل به رعایت قوانین و رویه‌های موجود است (Rad et al., 2023). این سبک مورد علاقه افرادی است که تمایل دارند با دقت و احتیاط به قوانین پایبند باشند و از تغییرات ناگهانی دوری کنند. آن‌ها معمولاً از ریسک‌پذیری بالا پرهیز می‌کنند و تمایل دارند در محدوده‌ی امن خود باقی بمانند. به نظر می‌رسد نمونه‌ی مورد مطالعه نیز براساس همین سبک تفکر رغبت به ازدواج آنها متأثر شده است. به عبارت دیگر براساس این نوع تفکر، افراد نمونه از مسئولیت‌پذیری ازدواج و پیامدهای احتمالی آن اجتناب می‌ورزند؛ این اجتناب تجربه‌ای می‌تواند رغبت به ازدواج را متأثر سازد. همچنین سبک تفکر الیگارش‌ی به معنای انجام بیش از یک کار در یک بازه زمانی مشخص است (Rad et al., 2023). افراد با سبک تفکر الیگارش‌ی، با هدف‌های چندگانه و تحریک‌های تنش‌زا مواجه می‌شوند و برای حل مسائل از راهکارهای مختلف استفاده می‌کنند. آن‌ها معمولاً در اولویت بندی مشکلات دچار سختی هستند و نظام‌ها و برنامه‌های چندگانه‌ای دارند که با یکدیگر رقابت می‌کنند تا هدف‌های چندگانه‌ای که برایشان اهمیت یکسانی دارند را به دست آورند. این نتیجه همسو با پژوهش‌هایی است که در باب سبک‌های تفکر صورت پذیرفته است که در پژوهش Soote و Gadidi (۲۰۱۹) در مورد کارکرد خانواده و سبک تفکر در رابطه با رغبت به ازدواج نشان داد که کارکرد خانواده و سبک‌های تفکر نوع ۱، خلاق، به چالش کشیدن هنجارها، پردازش اطلاعات پیچیده، سبک تفکر نوع ۲، حفظ هنجارها و ارزشهای اجتماعی، اقتدارمحور، پردازش اطلاعات ساده و سبک تفکر نوع ۳، بسته به تکالیف خاص ترکیبی یا یکی از هر دو سبک تفکر ۱، ۲ (پیچیده و ساده)، با رغبت به ازدواج از طریق واسطه‌گری و دشواری در تصمیم‌گیری، بین کارکرد خانواده و سبک‌های تفکر ۱ (خلاق، به چالش کشیدن هنجارها، پردازش اطلاعات پیچیده) و سبک تفکر ۳ (ترکیبی یا یکی از هر دو سبک تفکر پیچیده و ساده) با رغبت به ازدواج از طریق ارزشهای شخصی ارتباط معناداری وجود دارند. ارتباط بین سبک تفکر ۲ (حفظ هنجارها و ارزشهای اجتماعی، اقتدارمحور، پردازش اطلاعات ساده) و رغبت به ازدواج تنها با واسطه‌گری بعد ارزش‌های مذهبی تأیید شده است. در تبیین این یافته می‌توان اظهار داشت افراد دارای سبک‌های تفکر الیگارش‌ی به جای اینکه به هدف ازدواج و شرایط بهینه‌ی آن بیندیشند، روی اهداف دیگری از جمله اشتغال، تحصیل و تفریح متمرکز می‌شوند و به همین خاطر نیز سن ازدواج جوانان جامعه افزایش یافته است (Soote & Gadidi, 2019).

درک بهتری از سبک‌های تفکر و تصمیم‌گیری می‌تواند در درک تصمیم‌گیری جوانان درباره ازدواج کمک کند. با بررسی بین سبک‌های تصمیم‌گیری و رغبت به ازدواج نیز ارتباط مثبت و معناداری مشاهده می‌شود که سبک تصمیم‌گیری وابستگی نیز پیش‌بینی معناداری را در ارتباط با رغبت به ازدواج دانشجویان ارائه می‌دهد. سبک تصمیم‌گیری وابسته به عدم استقلال فکری تصمیم‌گیرنده و تکیه او بر نظرات و راهنمایی دیگران در اتخاذ تصمیم اشاره دارد. فرد در این سبک، بر حسب تجربه و دانش دیگران به جای اعتماد به قدرت خود در تصمیم‌گیری عمل می‌کند (Donalds & Osei-Bryson, 2020; Scott & Bruce, 1995). این سبک تصمیم‌گیری می‌تواند بر اثر

عواملی مانند نیاز به تأیید و توجه دیگران، عدم اعتماد به نفس یا ترس از تصمیم‌گیری غلط شکل بگیرد. افراد ممکن است به دنبال راهنمایی از طرف دیگران باشند و قدرت تصمیم‌گیری خود را به دیگران واگذار کنند. عواملی مانند تجربه‌های قبلی، اولویت‌ها، اهداف و احساسات در تصمیم‌گیری نقش دارند. بنابراین، پژوهش حاضر به این نتیجه رسید که سبک تفکر محافظه کارانه، سبک تفکر الیگارش‌ی و سبک تصمیم‌گیری وابستگی در رغبت به ازدواج دانشجویان نقش دارند که به این ترتیب با شناخت چگونگی تأثیر این سبک‌های تفکر و تصمیم‌گیری در رغبت به ازدواج می‌توان راهکارهایی برای بهبود تفکر و تصمیم‌گیری مناسب‌تر و بهتر ارائه داد. با توجه به اهمیت ازدواج در جوانان و اثرات آن بر تعادل جمعیت، باروری، رفتارهای نامطلوب، آسیب‌های اجتماعی و سلامت روانی و جسمی ضروری است که این موضوع به عنوان یک مسئله اجتماعی مورد توجه قرار گیرد. همچنین برنامه‌هایی برای آموزش و ارتقای سبک‌های تفکر و تصمیم‌گیری بهینه، برای جوانان می‌تواند بهبودی قابل توجهی در رغبت به ازدواج و تصمیم‌گیری‌های درست و دقیق‌تر در این زمینه به همراه داشته باشد. تغییر شرایط اجتماعی، آموزش‌های رسمی و غیررسمی، از دوران ابتدایی تاکنون، تأثیر قابل توجهی بر نگرش افراد به زندگی جمعی و خانوادگی از طریق ازدواج داشته است. این تحولات می‌تواند با ایجاد تغییراتی در عقیده‌ها، ارزش‌ها و رویکردهای افراد، نگرشی مثبت یا منفی به زندگی خانوادگی شکل دهند. بنابراین، تحولات اجتماعی و آموزش‌ها می‌توانند نقش مهمی در تغییر نگرش افراد به زندگی جمعی و خانوادگی از طریق ازدواج ایفا کنند. این تغییرات می‌تواند باعث افزایش آگاهی افراد درباره اهمیت خانواده، توازن نقش‌ها و روابط خانوادگی شوند و در نتیجه، زندگی خانوادگی سالم‌تر و پایدارتر را ترویج دهند. در راستای نتایج بعمل آمده، پیشنهاد می‌شود؛ کارگاه‌ها و سمینارهای آموزشی درباره سبک‌های تفکر و تصمیم‌گیری برگزار گردد که می‌تواند به دانشجویان کمک کند تا شناخت بهتری از خود و دیگران پیدا کنند. همچنین ایجاد فضایی برای گفتگو و تبادل نظر درباره ازدواج و روابط عاطفی می‌تواند به دانشجویان کمک کند تا نظرات و تجربیات خود را به اشتراک بگذارند و ارائه خدمات مشاوره‌ای در دانشگاه‌ها می‌تواند به دانشجویان در تصمیم‌گیری‌های مرتبط با ازدواج کمک کند و آن‌ها را در درک بهتر از سبک‌های تفکر خود یاری کند. البته محدودیت‌هایی همسو با نتایج و پیشنهادات تحقیق وجود دارد که اولاً ممکن است سبک‌های تفکر و تصمیم‌گیری در فرهنگ‌های مختلف متفاوت باشند و نتایج ممکن است به‌طور کلی قابل تعمیم نباشند. همچنین ممکن است دانشجویان به‌طور کامل از سبک‌های تفکر و تصمیم‌گیری خود آگاه نباشند و این امر می‌تواند بر نتایج تأثیر بگذارد. از طرفی عوامل اجتماعی، اقتصادی و محیطی می‌توانند بر تصمیم‌گیری‌های دانشجویان تأثیر بگذارند و این تأثیرات ممکن است در تحقیقات نادیده گرفته شوند و در نهایت نگرش‌ها و تمایلات نسبت به ازدواج ممکن است در طول زمان تغییر کند و این موضوع می‌تواند بر نتایج تحقیق تأثیر بگذارد.

ملاحظات اخلاقی و پیروی از اصول اخلاق پژوهش

در این پژوهش به شرکت کنندگان در مورد محرمانه ماندن اطلاعاتشان اطمینان داد شد و افراد داوطلبانه بدون هیچ اجباری به پرسشنامه‌ها پاسخ دادند.

حامی مالی

هزینه‌های این مطالعه توسط نویسندگان مقاله تامین شد.

مشارکت نویسندگان

همه نویسندگان سهم یکسان در مقاله داشته‌اند.

تعارض منافع

بنابر اظهار نویسندگان مقاله حاضر فاقد هرگونه تعارض منافع بوده است.

References

- Aghaasi, M., & Falahminbashi, F. (2015). Iranian youth's attitude towards marriage, choosing a spouse and starting a family. *Women's Journal*, 6(1), 1-21 (Persian) [[Link](#)]
- Allwood, C. M., & Salo, I. (2012). Decision-making styles and stress. *International Journal of Stress Management*, 19(1), 34. [[Link](#)]

- Armstrong, S. J., Cools, E., Zhang, L., & Sternberg, R. (2009). Cognitive styles and their relevance for business and management: A review of development over the past two decades. *Perspectives on the nature of intellectual styles*, 253-290. [[Link](#)]
- Azar, E. C. (2009). Investigating the factors affecting the delay of marriage age in Iran, the sample studied in Golestan province. *Sociology Quarterly*, 4(4), 21-25. [[Link](#)]
- Bailo, L., Vergani, L., & Pravettoni, G. (2019). Patient preferences as guidance for information framing in a medical shared decision-making approach: the bridge between nudging and patient preferences. *Patient preference and adherence*, 2225-2231. [[Link](#)]
- Beach, L. R., & Connolly, T. (2005). *The psychology of decision making: People in organizations*: Sage publications. [[Link](#)]
- Brown, K. S., Schmidt, B., Morrow, C., & Rougeaux-Burnes, G. (2023). Pre-cohabitation conversations for relationships: Recommended questions for discussion. *Contemporary family therapy*, 45(2), 131-145. [[Link](#)]
- Cantor, N., Acker, M., & Cook-Flannagan, C. (1992). Conflict and preoccupation in the intimacy life task. *Journal of Personality and Social Psychology*, 63(4), 644. [[Link](#)]
- Carver, K., Joyner, K., & Udry, J. R. (2003). National estimates of adolescent romantic relationships. In *Adolescent romantic relations and sexual behavior* (pp. 37-70): Psychology Press. [[Link](#)]
- Chen, S. (2022). Predictive Roles of Thinking Styles in Coping Strategies Among Mainland Postgraduate Students in Hong Kong. *Frontiers in Psychology*, 12, 693637. [[Link](#)]
- Cohen, P., Kasen, S., Chen, H., Hartmark, C., & Gordon, K. (2003). Variations in patterns of developmental transmissions in the emerging adulthood period. *Developmental psychology*, 39(4), 657. [[Link](#)]
- Cohen, T. F., Strong, B., & DeVault, C. (2008). *The marriage and family experience: Intimate relationships in a changing society*: Thomson/Wadsworth. [[Link](#)]
- Donalds, C., & Osei-Bryson, K.-M. (2020). Cybersecurity compliance behavior: Exploring the influences of individual decision style and other antecedents. *International Journal of Information Management*, 51, 102056. [[Link](#)]
- Duncan, S., Barlow, A., & James, G. (2005). Why Don't They Marry-Cohabitation, Commitment and DIY Marriage. *Child & Fam. LQ*, 17, 383. [[Link](#)]
- Duvander, A.-Z., & Kridahl, L. (2020). Decisions on marriage? Couples' decisions on union transition in Sweden. *Genus*, 76(1), 22. [[Link](#)]
- Eickmeyer, K. J., & Manning, W. D. (2018). Serial cohabitation in young adulthood: Baby boomers to millennials. *Journal of Marriage and Family*, 80(4), 826-840. [[Link](#)]
- Eisenfuhr, F. (2011). Decision making. In: New York, NY: Springer.
- Furman, W., Brown, B. B., & Feiring, C. (1999). *The development of romantic relationships in adolescence*: Cambridge university press. [[Link](#)]
- Hiekel, N., & Keizer, R. (2015). Risk-avoidance or utmost commitment? Dutch focus group research on cohabitation and marriage. *Demographic Research*, 32, 311-340. [[Link](#)]
- Jordan, L. S. (2018). "My mind kept creeping back... this relationship can't last": Developing self-awareness of monogamous bias. *Journal of Feminist Family Therapy*, 30(2), 109-127. [[Link](#)]
- Lee, J., Kim, H., Woo, J., Chang, S. M., Hong, J. P., Lee, D.-W., . . . Jeon, H. J. (2020). Impacts of remaining single above the mean marriage age on mental disorders and suicidality: a nationwide study in Korea. *Journal of Korean Medical Science*, 35(37). [[Link](#)]
- Liptak, A. (2015). Supreme Court ruling makes same-sex marriage a right nationwide. *The New York Times*, 26, A1. [[Link](#)]
- Mal, S. (2013). Knowledge and attitude towards marriage of currently married women in Paschim Medinipur district of West Bengal, India. *Asian Journal of Research in Social Sciences and Humanities*, 3(8), 46-57. [[Link](#)]
- Martines, L. Humanist marriages: A study of five families. *The social world of the Florentine humanists*, 1390-1460. [[Link](#)]
- Mosalman, M., Atadokht, A., & Mahdavi, A. (2020). Evaluation of neuroscientific knowledge, thinking styles and teaching style preference of elementary school teachers in Amol city. *Pouyesh in Humanities Education*, 6(19), 101-118. [[Link](#)]
- Ohlsson Wijk, S., Brandén, M., & Duvander, A.-Z. (2018). Committing to marriage? The role of marriage attitudes and gender equality among young cohabiters in Sweden. [[Link](#)]
- Organization, C. R. <https://www.sabteahval.ir/>. [[Link](#)]
- Piroozfar, S., & Hoseinee, S. (2016). The role of the family in the development of children's individual identity with an emphasis on religious teachings. *Islamic social research*, 22(111), 71-94 (Persian). [[Link](#)]

- Porzoor, P., Narimani, M., Shojaei, A., & Ebrahimi, M. (2015). The role of hope (basis of Islamic attitude), life meaning and irrational beliefs in predicting tendency to marriage in university students. [\[Link\]](#)
- Prager, K. J. (1986). Intimacy status: Its relationship to locus of control, self-disclosure, and anxiety in adults. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 12(1), 91-109. [\[Link\]](#)
- Rad, K. M., Zabihi, A., & Makarani, K. F. (2023). Relationship Between Attribution Styles and Inability to Make Decisions of Auditors Working in Institutions and Auditing Organizations. *MEJDS*, 13, 35-38. [\[Link\]](#)
- Rani, P., & Agarwal, N. (2015). Thinking Styles: An Overview. *Cosmos An International Journal of Art & Higher Education*, 4(2), 1-3. [\[Link\]](#)
- Rauer, A. J., Pettit, G. S., Lansford, J. E., Bates, J. E., & Dodge, K. A. (2013). Romantic relationship patterns in young adulthood and their developmental antecedents. *Developmental psychology*, 49(11), 2159. [\[Link\]](#)
- Riahi, M., & Khayatan, F. (2018). The relationship between attitudes toward parents, trust in interpersonal relationship and attitudes to premarital relationship with a desire to marry the young single in Isfahan city. *Journal of Woman and Family Studies*, 6(1), 469-492. [\[Link\]](#)
- Sanders, P. R. (2008). *The decision-making styles, ways of knowing, and learning strategy preferences of clients at a one-stop career center*: Oklahoma State University. [\[Link\]](#)
- Saqquezi, A., YazdaniEsfidvajani, H., & Nasr, S. (2020). The Role of Marriage Expectations in Predicting Desire for Marriage in Girl Students Experiencing Relationship with the Opposite Sex. *Rooyesh-e-Ravanshenasi Journal (RRJ)*, 9(9), 131-138. [\[Link\]](#)
- Savioni, L., Triberti, S., Durosini, I., & Pravettoni, G. (2023). How to make big decisions: A cross-sectional study on the decision making process in life choices. *Current Psychology*, 42(18), 15223-15236. [\[Link\]](#)
- Schulenberg, J. E., Bryant, A. L., & O'MALLEY, P. M. (2004). Taking hold of some kind of life: How developmental tasks relate to trajectories of well-being during the transition to adulthood. *Development and psychopathology*, 16(4), 1119-1140. [\[Link\]](#)
- Scott, S. G., & Bruce, R. A. (1995). Decision-making style: The development and assessment of a new measure. *Educational and psychological measurement*, 55(5), 818-831. [\[Link\]](#)
- Seif, M. M., & Aref, M. (2015). Pathology of delay in marriage age of young Iranians. *Cultural Engineering*, 10(86), 74-89. [\[Link\]](#)
- Shafir, E., Tversky, A., Smith, E., & Osherson, E. (2002). Decision making. *Foundations of Cognitive Psychology*, 601. [\[Link\]](#)
- Shariatmadaree, M., & Navdan, S. F. S. (2014). *Investigating the relationship between the functions of thinking styles and the academic achievement motivation of Payam Noor University students*. Paper presented at the First International Conference on Psychology and Behavioral Sciences. [\[Link\]](#)
- Sobhani, P. (2016). Investigating the reasons for increasing the age of marriage among young people. *Tebian monthly*, 105, 45-50 (Persian). [\[Link\]](#)
- Soote, R. N., & Gadidi, M. (2019). Investigating the predictive role of family functioning and thinking style with the mediation of personal values and difficulty in deciding on the willingness of young people to marry. *Psychology and behavioral sciences of Iran*, 22(5), 91-102. [\[Link\]](#)
- Stine, R., & Foster, D. (2011). *Statistics for Business: Decision Making and*: Addison-Wesley. [\[Link\]](#)
- Stolyarov, N. O., Petrenko, E. S., Serova, O. A., & Umuralieva, A. S. (2020). *The digital reality of the modern economy: new actors and new decision-making logic*. Paper presented at the Digital Economy: Complexity and Variety vs. Rationality 9. [\[Link\]](#)
- Zarean, M. (2018). Investigation of the reasons for delayed marriage from the viewpoint of female students in Tehran. *Journal of Woman and Family Studies*, 6(2), 86-110. [\[Link\]](#)
- Zhang, L.F. (2017). *The value of intellectual styles*: Cambridge University Press. [\[Link\]](#)
- Zhang, L.-f., & Sternberg, R. J. (2005). A threefold model of intellectual styles. *Educational psychology review*, 17, 1-53. [\[Link\]](#)

اثربخشی درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد بر ابراز هیجانی و نوسانات خلقی زوجین دارای تعارض زناشویی

مریم آقازاده^۱، سعید نجارپور استادی^۲

چکیده

هدف: هدف پژوهش حاضر بررسی اثربخشی درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد بر نوسانات خلقی و ابراز هیجانی زوجین دارای تعارض زناشویی بود.

روش: پژوهش حاضر از نوع نیمه آزمایشی به صورت پیش‌آزمون- پس‌آزمون با گروه کنترل بود. جامعه آماری این پژوهش را تمامی زوجین دارای تعارض زناشویی مراجعه‌کننده به کلینیک‌های مشاوره و خانواده درمانی فرامهر، مسیر آرامش و یاشام شهر تبریز تشکیل دادند. نمونه پژوهش شامل ۳۰ زوج دارای تعارض زناشویی بود که به صورت نمونه‌گیری هدفمند و داشتن ملاک‌های ورود- خروج از میان جامعه آماری انتخاب شدند. برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسش‌نامه‌های ابرازگری هیجانی کینگ و آمونز (۱۹۹۰) و عاطفه مثبت و منفی واتسون و همکاران (۱۹۸۸) استفاده شد. داده‌ها با استفاده از آزمون تحلیل کوواریانس چند متغیره (مانکوا) در نسخه ۲۴ نرم‌افزار آماری SPSS تجزیه و تحلیل شد.

یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد که تفاوت معناداری بین نمرات پس‌آزمون نوسانات خلقی و ابراز هیجانی وجود دارد. به عبارت دیگر، اثربخشی درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد موجب کاهش میانگین مؤلفه عاطفه منفی، افزایش مؤلفه مثبت نوسانات خلقی و افزایش ابراز هیجانی گروه مورد مداخله شده است ($P < 0/01$).

نتیجه‌گیری: درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد تأثیر معنی‌داری بر نوسانات خلقی و ابراز هیجانی دارد. بنابراین می‌توان از طریق درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد، نوسانات خلقی را کاهش و ابرازگری هیجان را افزایش داد.

کلیدواژه‌ها: ابراز هیجانی، درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد، نوسانات خلقی.

^۱ کارشناس ارشد مشاوره خانواده، واحد شبستر، دانشگاه آزاد اسلامی، شبستر، ایران.

^۲ استادیار گروه روان‌شناسی، واحد شبستر، دانشگاه آزاد اسلامی، شبستر، ایران. (نویسنده مسئول)

مقدمه

عملکرد سالم خانواده، سهم عمده‌ای در سلامت جامعه و توسعه و رفاه اعضای آن دارد. اساس رشد انسان و بهزیستی جسمانی و روانی - اجتماعی در خانواده شکل می‌گیرد (Singh et al, 2022). ازدواج همیشه بدون کشمکش و چالش نیست، اما آنچه مهم‌تر است این است که هر یک از زوجین چگونه بر هر چالشی غلبه می‌کنند (Hajloo, 2021). اگر مشکلات بین زوجین، بلافاصله حل نشود، تعارض زناشویی به وجود می‌آید و این وضعیت را می‌توان با رفتار ناهماهنگ آنها در طول تعارض مشاهده کرد (Wisyaningrum et al., 2022). عدم حل و فصل اختلافات می‌تواند تأثیر منفی بر زندگی زناشویی بین زن و شوهر داشته باشد. به دلیل ماهیت رابطه زوجین، بروز اختلاف و دعوا بین آنان طبیعی است؛ بنابراین، زوجین باید بدانند که اختلافات قابل حل است و در این راستا تلاش بیشتری کنند (Zareei MahmoodAbadi, 2017). با در نظر گرفتن ناگزیر بودن تعارض در ازدواج، می‌توان گفت که تعارض خفیف تا متوسط زمانی رخ می‌دهد که زوجین با هم همکاری داشته و با هم تصمیم‌گیری کنند و در عین حال، سطوح مختلفی از استقلال و وحدت را نشان دهند (Amani et al., 2018). تعارض زناشویی احتمالاً یکی از مهم‌ترین نقاط ضعف زندگی زناشویی است و زمانی ایجاد می‌شود که یکی از طرفین احساس نابرابری کند (Wang, 2023). پیامدهای جسمی، روانی و اجتماعی مانند احتمال طلاق و ایجاد افسردگی ناشی از تعارضات زناشویی، تأثیر جدی بر کیفیت زندگی و عملکرد نهاد خانواده دارد. دلایل مختلفی برای اختلافات زناشویی وجود دارد. برخی از عواملی که باعث تعارضات زناشویی می‌شوند عبارتند از مشکلات اقتصادی، مشکلات زناشویی، مشکلات در ارتباطات بین فردی و عاطفی، اختلاف سنی، مشکلات در محل کار (Li et al., 2023).

ابراز نابجا و نامناسب هیجان‌ها، یکی از مشکلاتی است که زوجین دارای تعارضات زناشویی دارند. ابراز احساسات (چهره ای، کلامی، بدنی یا رفتاری) یکی از اجزای اصلی عواطف است که به آن بیان بیرونی احساسات، صرف نظر از مثبت یا منفی بودن آنها گفته می‌شود (Pinks et al., 2021). تغییرات رفتاری مانند تغییر در حالات چهره، صدا، ژست‌ها و حرکات بدن که نشان دهنده برانگیختگی است، حالت برانگیختگی نامیده می‌شود؛ مانند لبخند زدن، گریه کردن، اخم کردن یا فرار کردن (Nikolaeva, 2014). گروهی از افراد بدون هیچ دغدغه‌ای از پیامد رفتارشان، احساسات خود را نشان می‌دهند؛ زیرا این افراد توانایی ابراز احساسات را دارند. برخی دیگر در بیان واکنش‌های عاطفی خویشتن داری نشان می‌دهند و به عبارت دیگر، بیان عاطفی این افراد از نوع مهار عاطفی است (Haskett et al, 2012). بیان عاطفی به سه صورت مفهوم‌سازی می‌شود: بیان صمیمیت، ابراز احساسات مثبت و ابراز احساسات منفی (Riley et al, 2019). مجموعه‌ای از تمایلات رفتاری به واکنش‌های هیجانی منفی مانند خشم، شرم، انزجار را تظاهرات منفی می‌نامند. عاطفه مثبت همچنین به تمایل به داشتن پاسخ عاطفی مثبت به یک رفتار، مانند دوست داشتن، دوست داشته شدن، شادی و رضایت اشاره دارد (Slavinskiene et al., 2014).

ابراز هیجانی تحت تأثیر عوامل مختلفی از جمله، روابط با اعضای خانواده، دیگران و سایر تعاملات اجتماعی است. اگر احساسات به صورت نادرست یا در زمینه نامناسبی یا با خشونت و برای مدت طولانی بیان شود، مشکلاتی را ایجاد می‌کند (Brodahl et al, 2021). مطالعه Frye-Cox & et al (۲۰۲۱) نشان داد که بین تنظیم هیجان، تعارضات زناشویی و سلامت روان رابطه وجود دارد. به این صورت که استفاده بیشتر از ارزیابی مجدد شناختی، منجر به کاهش تعارضات زناشویی و افزایش سلامت روان می‌شود. همچنین مشخص شد که سرکوب بیانی، اثرات تعارض زناشویی بر سلامت جسمانی شوهران را تعدیل کرد. به این شکل که در میان شوهران ازدواج اولی، سطوح بالاتر سرکوب بیانی، ارتباط مثبت بین تعارض زناشویی و نشانه‌های سلامت جسمی را کاهش داد. اما برای شوهران ازدواج دومی، سطوح بالاتر سرکوب بیانی، ارتباط مثبت بین تعارض زناشویی و نشانه‌های سلامت جسمانی را تشدید کرد. یافته‌های بررسی Meier & et al (۲۰۲۴) نشان داد زمانی که همسران از کلمات دارای بار هیجانی منفی (به ویژه خشم) استفاده می‌کردند، واکنش قلبی - عروقی بالاتری را نشان می‌دادند. علاوه بر این، زمانی که همسران از واژگان متنوع‌تری برای احساسات منفی استفاده می‌کردند، واکنش‌پذیری قلبی - عروقی بالاتری از خود نشان می‌دادند؛ اما

این واکنش پذیری با کنترل فراوانی کلمات دارای بار هیجانی منفی، قوی نبود. یافته دیگر این بود که ارتباط بین استفاده از کلمات دارای بار احساسی مثبت و واکنش قلبی-عروقی، از نظر آماری معنی دار نبود. بنابراین به نظر می رسد بیان احساسات منفی با واکنش قلبی-عروقی بالاتر، حداقل در کوتاه مدت، همراه باشد. این یافته‌ها استفاده از کلمات عاطفی را به عنوان شاخصی از واکنش‌پذیری قلبی-عروقی برجسته می‌کنند که پیامدهایی برای شناسایی خطرات بالقوه سلامتی که در طول تعاملات زناشویی ظاهر می‌شوند، دارد.

یکی دیگر از مشکلاتی که زوجین در هنگام بروز تعارض با آن مواجه می‌شوند، نوسانات خلقی است. نوسان خلقی حالت‌های عادی، پایدار و درونی احساس‌های منفی هستند که به شکل مستقیم با احساسات و ادراک احساسات منفی مرتبط هستند (Valiensi, 2019). نوسان خلقی یا بی‌ثباتی خلقی، جنبه مهمی از آسیب شناسی روانی است (American Psychiatric Association, 2013). طی یک مطالعه در مورد شیوع اختلالات روانی بزرگسالان، مقدار نوسان خلقی ۱۳/۹ درصد گزارش شد (Marwaha et al, 2013). نوسان خلقی علاوه بر اینکه ویژگی بسیاری از اختلالات روانی است، اهمیت درمانی دارد، به احساسات نیز مربوط می‌شود و بر پیش‌آگهی تأثیر می‌گذارد (Marwaha et al, 2007). در پژوهش Liu & et al (۲۰۲۴) مشخص شد که نوسانات خلقی تأثیر علی قابل توجهی بر انسداد عروق کرونری قلب، انفارکتوس قلبی، نارسایی مزمن قلبی و سکتی دارد که تا حدی با فشار خون بالا ایجاد می‌شود. نتایج مطالعه Choi & Marks (۲۰۰۸) نشان داد که تعارض زناشویی به طور مستقیم منجر به افزایش افسردگی و اختلال عملکردی و به طور غیرمستقیم منجر به افزایش افسردگی از طریق اختلال عملکردی شده است. به طور کلی، یافته‌ها نشان می‌دهد که تعارض زناشویی یک عامل خطر مهم برای سلامت روانی و جسمی در میانسالان و بزرگسالان مسن است. نتایج پژوهش Whisman (۲۰۰۲) نشان داد که نارضایتی زناشویی بیشتر با افزایش بیشتر خلق افسرده برای همسران و شوهران همراه است. همسران افسرده نیز افزایش بیشتری در خلق افسرده نسبت به همسران غیرافسرده گزارش کردند. در مقایسه، شوهران همسران افسرده در واکنش خلقی خود با شوهران همسران غیرافسرده تفاوتی نداشتند. این نتایج نشان می‌دهد که پارادایم واکنش‌پذیری خلقی می‌تواند چارچوب مهمی برای ارزیابی تجربیات زوجین، از تغییرات خلق و خو به دنبال تعاملات صمیمی ارائه کند.

یکی از درمان‌هایی که اخیراً توجه محققان را به خود جلب کرده است، درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد است که هدف اصلی آن ایجاد ثبات روانی است (Hayes et al., 2012). یعنی ایجاد توانایی برای انتخاب مناسب‌ترین اقدام از میان گزینه‌های مختلف، عدم ایجاد مزاحمت در افکار، احساسات، خاطرات یا خواسته‌ها و یا تحمیل هیچ عملی به فرد (Shawyer et al, 2017). مزیت اصلی این روش نسبت به سایر روان‌درمانی‌های روان‌شناختی این است که جنبه‌های شناختی و همچنین جنبه‌های انگیزشی را در نظر می‌گیرد و در نتیجه، درمان پایداری و تأثیر بیشتری دارد (Graham, 2015). امروزه بسیاری از افراد مبتلا به افسردگی به درمان‌های موجود پاسخ نمی‌دهند. به نظر می‌رسد درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد، درمان مناسبی برای بیماری‌های روانی و جسمی مختلف مانند افسردگی، اضطراب و درد مزمن باشد (Ducasse et al., 2021). این روش درمانی در کاهش تعارضات زناشویی به عنوان یک رویکرد مستقل یا در ترکیب با سایر روش‌های درمانی، مؤثر است. درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد بر این فرض استوار است که درد، اندوه، ناامیدی، بیماری و اضطراب از ویژگی‌های اجتناب‌ناپذیر زندگی انسان هستند. این رویکرد درمانی انعطاف‌پذیری روان‌شناختی بیشتری را برای مقابله مؤثر با مشکلات به جای درگیر شدن در تلاش‌های مقاومتی ایجاد می‌کند. این امر از طریق پیگیری مداوم ارزش‌های زندگی، حتی در مواجهه با میل طبیعی به اجتناب یا اجتناب از تجارب، احساسات و افکار مزاحم و ناراحت‌کننده به دست می‌آید (Dindo et al., 2017). پژوهش Yuan & et al (۲۰۲۴) بیانگر این بود که درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد بر ناگویی هیجانی، نگرانی در مورد تصویر بدن و افکار خود به خودی منفی مؤثر است. بررسی Zhao & et al (۲۰۲۳) نشان داد که درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد می‌تواند به طور مؤثر نشانه‌های خلقی منفی و انعطاف‌پذیری روانی را در بیماران مبتلا به اختلالات

افسردگی بهبود بخشد و اثر ماندگاری خوبی نیز دارد. (Shafiee Amiri et al., 2020). عنوان کردند که درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد بیان عاطفی را بهبود می‌بخشد. همچنین Haji Mashhadi et al. (2022) نیز عنوان کردند که درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد می‌تواند بروز عاطفی و علائم جسمانی را تحت تأثیر قرار دهد. همچنین Monfaredi et al. (2022) عنوان کردند که درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد می‌تواند خلق و خو، کیفیت خواب و کیفیت زندگی را تحت تأثیر قرار دهد.

مشاوره زوجینی که دچار تعارضات زناشویی، می‌شوند می‌تواند راه حل‌های مناسبی برای حفظ ازدواج و همچنین تلاش برای شادی هر چه بیش‌تر آن ارائه دهد. با توجه به مطالعات متعددی که در حوزه روان‌شناسی، از دیدگاه زوجین در مواجهه با موقعیت‌های تعارض زناشویی صورت گرفته است، هنوز فرصت‌ها و محدودیت‌هایی در این زمینه وجود دارد. از سوی دیگر، وجود تعارض زناشویی منجر به مشکلاتی مانند خصومت زناشویی (Buehler, 2019), افسردگی بالا و اعتماد به نفس پایین (Yeon & Choi, 2020) امنیت عاطفی پایین (Schudlich et al., 2019)، علائم افسردگی (Trombello et al., 2019) و شادی کمتر زوجین می‌شود (Musapur et al., 2020). بررسی پیشینه پژوهش، شواهد پژوهشی حاکی از اثربخشی درمان مبتنی بر تعهد و پذیرش در بسیاری از زمینه‌های روان‌شناختی است. این در حالی است که هیچ پژوهشی برای بررسی این مداخله در نوسان خلقی و ابراز احساسات در زوجین دارای تعارضات زناشویی اجرا نشده است. بنابراین، پژوهش حاضر با هدف بررسی اثربخشی درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد بر نوسانات خلقی و ابرازگری هیجانی زوجین دارای تعارضات زناشویی انجام شد.

روش

روش پژوهش نیمه آزمایشی با پیش‌آزمون- پس‌آزمون با گروه کنترل بود. جامعه آماری این پژوهش را کلیه مراجعه‌کنندگان دارای تعارضات زناشویی (بهار ۱۴۰۲) به کلینیک‌های مشاوره شهر تبریز (فرامر، مسیر آرامش و یاشام) تشکیل دادند. نمونه پژوهش شامل ۳۰ زوج دارای تعارضات زناشویی بود که به صورت نمونه‌گیری هدفمند (کسب نمره پایین‌تر از ۳۰ برای عاطفه مثبت و ۴۸ برای ابرازگری هیجانی و کسب نمره بالاتر از ۳۰ برای عاطفه منفی) و با توجه به پذیرش افراد برای شرکت در پژوهش و داشتن ملاک‌های ورود- خروج از میان جامعه آماری انتخاب شدند. این ۳۰ زوج به طور تصادفی در دو گروه آزمایش و کنترل (از نوع صرفاً تحت توجه) جایگزین شدند. ملاک‌های ورود شامل: عدم شرکت در سایر جلسات روان‌درمانی، عدم سابقه اختلالات روان‌پزشکی و عدم مصرف داروهای روان‌پزشکی در زمان انجام مطالعه بود و ملاک‌های خروج شامل عدم تمایل برای ادامه درمان یا داشتن غیبت بیش از دو جلسه در طی مداخله بود.

ابزار

مقیاس عاطفه مثبت- منفی (۱۹۹۸): این پرسش‌نامه توسط Watson et al. (1998) ساخته و اعتباریابی شده است. دارای ۲۰ سوال، دو زیرمقیاس که هر کدام ۱۰ سوال دارد. متشکل از ۱۰ سوال برای عاطفه مثبت (سؤال ۱ تا ۱۰) و ۱۰ سوال برای عاطفه منفی (سؤال ۱۱ تا ۲۰) است. حداقل نمره ۱۰ و حداکثر نمره ۵۰ می‌تواند باشد. مقیاس پاسخ‌دهی به سوال‌ها پنج نقطه‌ای (۱= بسیار کم، تا ۵= بسیار زیاد) می‌باشد. نمره بالاتر نشان دهنده عاطفه مثبت و منفی بالاتر است (Watson et al., 1998). ضریب آلفای کرونباخ توسط Watson et al. (1998) برای خرده‌مقیاس عاطفه مثبت ۰/۸۸ و برای خرده‌مقیاس عاطفه منفی ۰/۸۷ و اعتبار بازآزمایی برای عاطفه مثبت ۰/۸۶ و برای عاطفه منفی ۰/۷۱ گزارش شده است. Bakhshipour & Dezhkam (2006) ضریب اعتبار دو خرده‌مقیاس را ۰/۷۸ عنوان کرده‌اند. در این پژوهش ضریب آلفای کرونباخ برای عاطفه مثبت ۰/۸۵ و برای عاطفه منفی ۰/۸۴ به دست آمد.

پرسشنامه ابرازگری هیجانی (۱۹۹۰): این پرسش‌نامه را King & Emmons (1990) برای ارزیابی ابرازگری هیجانی ساختند و از آن استفاده کردند. این پرسش‌نامه ۱۶ سوال دارد و ۳ خرده‌مقیاس شامل ابراز هیجان منفی،

ابراز صمیمیت و ابراز هیجان مثبت می‌شود. نمره‌گذاری پرسش‌نامه براساس طیف لیکرت پنج درجه‌ای (از کاملاً موافقم تا کاملاً مخالفم) می‌باشد. سؤال‌های ۸، ۷ و ۹ و ابراز هیجان، نمره‌گذاری معکوس می‌شوند. دامنه نمرات یک فرد از ۱۶ تا ۸۰ متغیر است. نمرات بالاتر بیانگر ابرازگری هیجانی بیش‌تر هستند. ضریب آلفای کرونباخ برای کل مقیاس و زیر مقیاس‌های آن بین ۰/۶۵ تا ۰/۶۸ گزارش شده است (King & Emmons, 1990). همچنین در این پژوهش روایی همگرا، با پرسشنامه ابرازگری هیجانی با پرسشنامه شخصیت چند بعدی میلون مثبت بود. Rafienia et al. (2006) نیز با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ اعتبار این مقیاس را برای کل مقیاس، ۰/۶۸ و زیرمقیاس‌های ابراز هیجان مثبت، ۰/۶۷، ابراز صمیمیت، ۰/۶۵ و ابراز هیجان منفی، ۰/۶۹ به دست آوردند. با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ در پژوهش حاضر برای زیرمقیاس‌های ابراز هیجان مثبت، ۰/۶۹، ابراز صمیمیت، ۰/۷۱ و ابراز هیجان منفی، ۰/۶۹ و برای نمره کل پرسش‌نامه، ۰/۶۸ به دست آمد.

روال انجام پژوهش به شرح زیر بود اخذ رضایت نامه پس از هماهنگی و کسب مجوز از دانشگاه علوم پزشکی آذربایجان شرقی و اخذ کداخلاق (IR.IAU.TABRIZ.REC.1402.215)، با دریافت موافقت‌نامه از کلینیک‌های های منتخب در شهر تبریز، رضایت نمونه پژوهش در این پژوهش جلب شد. ۳۰ زوج مراجعه کننده با تعارض زناشویی که مایل به شرکت در پژوهش بودند، به طور تصادفی انتخاب و در دو گروه آزمایش و کنترل گمارده شدند. قبل از ارسال پرسش‌نامه‌ها و جمع‌آوری داده‌ها، نمونه مورد نظر به صورت انفرادی از اهداف و روش تحقیق مطلع شد و با آنها ارتباط لازم برقرار شد. پس از کسب رضایت کتبی از مراجع برای شرکت در مداخله، پرسش‌نامه‌ها برای تکمیل به آزمودنی‌ها ارائه شد. در مرحله بعد، گروه آزمایش به صورت هفتگی در قالب ۸ جلسه (هر جلسه ۹۰ دقیقه) در جلسات گروهی درمان مبتنی بر تعهد و پذیرش شرکت کردند. گروه کنترل جلساتی را با آزمایشگر برگزار کردند، اما هیچ درمان موثری دریافت نکردند. پس از مداخلات، داده‌های پس‌آزمون بلافاصله جمع‌آوری شد. برای حفظ ملاحظات اخلاقی، پس از اجرای پس‌آزمون، گروه کنترل نیز مداخله درمانی را دریافت کردند. در نهایت داده‌ها با استفاده از آزمون تحلیل کوواریانس (MANCOVA) در نرم افزار آماری SPSS نسخه ۲۴ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

جدول ۱: پروتکل جلسات درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد (Hayes, Strosahl & Wilson, 2010)

جلسه اول: معرفی اعضا به درمانگر و یکدیگر، شرح قوانین گروه، معرفی و تشریح کلی روند درمانی. تکلیف: ۵ مثال از مهم ترین مشکلاتی که بیماران در زندگی خود با آن مواجه هستند را بیان کنید.

جلسه دوم: بررسی پذیرش و سنجش مشکلات اعضای گروه از دیدگاه جلسه قبل، تجربه یا اجتناب، ادغام و ارزش‌های شخصی از منظر مشارکت درمانی. تکلیف: مزایا و معایب راهبردهای مقابله‌ای را فهرست کنید.

جلسه سوم: تکالیف کلاس قبلی را مرور کنید، از مثال‌هایی برای نشان دادن بی‌اثر بودن کنترل منفی استفاده کنید و یاد بگیرید که از احساسات و تجربیات منفی استفاده کنید. تکالیف: نمونه‌هایی را ثبت کنید که در آن اعضای گروه با موفق روش‌های کنترل ناکارآمد را کنار گذاشتند.

جلسه چهارم: تکالیف جلسه قبلی، را مرور کنید، پیام‌زید ارزیابی را از تجربه شخصی جدا کنید (استعاره شیشه خراب)، و موضعی برای در نظر گرفتن ایده‌ها بدون قضاوت اتخاذ کنید. تکلیف‌خانه: مواردی را که بیماران قادر به مشاهده تجربیات و احساسات هستند، ثبت کنید، نه اینکه آنها را قضاوت کنند

جلسه پنجم: کار جلسه قبلی، را مرور کنید، حال را به هم متصل کنید و زمینه‌سازی کنید (استعاره‌ی صفحه شطرنج) و تکنیک‌های ذهن آگاهی را آموزش دهید. تکلیف: مواردی را بنویسید که اعضای گروه بتوانند ایده‌ها را با استفاده از تکنیک‌های طوفان فکری شناسایی کنند.

جلسه ششم: بررسی کار جلسه قبلی، شناسایی ارزش‌های زندگی اعضای گروه و ارزیابی ارزش‌ها با توجه به اهمیت آنها. تکالیف: موانعی که شما را از دستیابی به ارزش‌هایتان باز می‌دارند فهرستی کنید.

جلسه هفتم: چالش‌های جلسات قبلی را مرور کنید، از استعاره‌ها برای ارائه راه حل‌های عملی برای غلبه بر موانع استفاده کنید و تعهد خود را برای پیش‌روی از ارزش‌های خود برنامه‌ریزی کنید. تکالیف: گزارشی از فعالیت‌های انجام شده برای نظارت بر ارزش‌ها و انعکاس نتایج جلسه.

جلسه هشتم: کارهای جلسات قبلی را مرور کنید، از استعاره‌ها برای ارائه راه حل‌های عملی برای غلبه بر موانع استفاده کنید و تلاش‌هایی را برای پایبندی به ارزش‌های خود برنامه‌ریزی کنید. تکالیف: گزارش اقدامات انجام شده برای پیشبرد ارزش‌ها و تأمل در مورد دستاوردهای جلسه.

یافته‌ها

نتایج یافته‌های جمعیت‌شناختی شرکت‌کنندگان در پژوهش نشان می‌دهد که میانگین سن افراد گروه آزمایش برابر با ۳۴/۷ (انحراف معیار ۶/۸) و افراد گروه کنترل ۳۰/۴ (انحراف معیار ۶/۹) بود. بررسی وضعیت تحصیلی در بین دو گروه نشان می‌دهد که افراد با سطح تحصیلات دیپلم، بیشترین تعداد را در گروه آزمایش و کنترل به خود اختصاص داده‌اند.

جدول ۲. میانگین و انحراف استاندارد ابراز هیجانی (و مؤلفه‌های آن) و مؤلفه‌های نوسانات خلقی در دو گروه آزمایش و کنترل

گروه	مقیاس	پیش‌آزمون		پس‌آزمون	
		میانگین	انحراف استاندارد	میانگین	انحراف استاندارد
آزمایش	نمره کل	۳۹/۴۰	۴/۴۲	۵۴/۶۶	۷/۳۲
	ابراز هیجان مثبت	۱۹	۵/۳۸	۲۲/۶۶	۴/۳۲
	ابراز صمیمیت	۱۱/۱۴	۳/۲۶	۱۸/۰۱	۳/۶۵
	ابراز هیجان منفی	۹/۲۶	۲/۹۸	۱۳/۹۹	۲/۶۳
کنترل	نوسانات	۲۲/۶۸	۴/۲۴	۲۸/۸۰	۶/۴۱
	خلق	۴۱/۶۶	۳/۸۸	۲۹/۳۳	۷/۳۹
	ابراز هیجانی	۳۸/۳۰	۵/۳۴	۳۷/۹۳	۷/۵۴
	ابراز هیجان مثبت	۱۷/۶۷	۳/۷۶	۱۶/۳۳	۲/۶۳
کنترل	ابراز صمیمیت	۱۲/۸۹	۲/۷۱	۱۳/۶۰	۳/۲۹
	ابراز هیجان منفی	۱۰/۷۴	۲/۷۸	۱۱/۱۱	۳/۲۲
	نوسانات	۲۴/۷۷	۴/۶۷	۲۲/۸۶	۵/۹۵
	خلق	۴۰/۹۲	۴/۶۷	۴۱/۸۰	۵/۱۵

نتایج جدول ۲ میانگین نمره ابراز هیجانی (و مؤلفه‌های آن) و مؤلفه‌های نوسانات خلقی گروه آزمایش در مرحله پیش‌آزمون را نشان می‌دهد، میانگین نمرات ابراز هیجانی (و مؤلفه‌های آن) و مؤلفه عاطفه مثبت گروه آزمایش، افزایش و میانگین نمرات مؤلفه عاطفه منفی، کاهش و بهبود داشته است اما در گروه کنترل، در میانگین این نمرات بهبود یا کاهش معناداری مشاهده نمی‌شود. همانطور که در جدول ۳ مشاهده می‌شود پیش‌فرض برابری واریانس‌ها در تمامی متغیرها در مرحله پس‌آزمون تأیید می‌گردد. به دلیل اینکه پیش‌فرض نرمال بودن توزیع نمرات تأیید شده است و حجم نمونه دو گروه آزمایش و کنترل برابر است ($n=15$) استفاده از تحلیل کوواریانس بلا مانع است.

جدول ۳. نتایج آزمون لوین در بررسی تساوی برابری واریانس گروه‌ها در جامعه

متغیرها	مراحل اجرا	ضریب F	درجه آزادی ۱	درجه آزادی ۲	معناداری
ابراز هیجانی	پس‌آزمون	۰/۰۴۴	۱	۲۸	۰/۴۰۸
عاطفه مثبت	پس‌آزمون	۱۲/۳۲۸	۱	۲۸	۰/۴۱۷
عاطفه منفی	پس‌آزمون	۷/۰۲۸	۱	۲۸	۰/۶۳۷

در این پژوهش برای آزمون فرضیه‌ها از تحلیل کوواریانس استفاده شد. از این رو ابتدا پیش‌فرض‌های تحلیل کوواریانس مورد بررسی قرار گرفت. بدین منظور از آزمون ام‌باکس برای بررسی فرض یکسانی ماتریس کوواریانس متغیرهای وابسته و از آزمون بارتلت به منظور بررسی فرض یکسانی ماتریس کوواریانس باقیمانده متغیرهای وابسته استفاده شد که نتایج نشان داد مفروضه همسانی کوواریانس بین متغیرهای وابسته برقرار است. از آزمون کولموگراف-اسمیرنف نیز برای بررسی نرمال بودن توزیع نمرات پیش‌آزمون و پس‌آزمون استفاده شد، که نتایج نشان داد تفاوت معناداری بین توزیع نمرات پیش‌آزمون و پس‌آزمون با توزیع نرمال وجود ندارد. از این رو فرض نرمال بودن توزیع نمرات تأیید شد. علاوه بر این برای بررسی همسانی واریانس‌ها از آزمون لوین استفاده شد. نتایج نشان داد که در مرحله پیش‌آزمون و

پس‌آزمون، پیش فرض برابری واریانس‌ها در متغیرهای پژوهش مورد تأیید است. برای بررسی همگنی شیب رگرسیون از سطح معناداری تعامل گروه و پیش‌آزمون‌ها استفاده شد که با توجه به نتایج به دست آمده مفروضه‌های همگنی شیب رگرسیون رد نشد. همچنین برای استفاده از آزمون تحلیل کوواریانس چندمتغیری باید روابط بین متغیرهای وابسته خطی باشد که در این تحقیق این فرض نیز مورد بررسی و تأیید قرار گرفت. با تأیید مفروضه‌های فوق، امکان تحلیل کوواریانس فراهم گردید.

جدول ۴. تحلیل کوواریانس چندمتغیره برای مقایسه میانگین‌های ابراز هیجانی و نوسانات خلقی در پس‌آزمون

آزمون‌ها	مقادیر	F	درجه آزادی	درجه آزادی خطا	معناداری	اندازه‌ی اثر
اثر پیلایی	۰/۴۷۳	۷/۲۳۹	۳	۲۷	۰/۰۰۱	۰/۲۸
لامبدای ویلکز	۰/۵۲۷	۷/۲۳۹	۳	۲۷	۰/۰۰۱	۰/۲۸
اثر هتلینک	۰/۶۹۶	۷/۲۳۹	۳	۲۷	۰/۰۰۱	۰/۲۸
بزرگترین ریشه روی	۰/۶۹۶	۷/۲۳۹	۳	۲۷	۰/۰۰۱	۰/۲۸

همان‌طور که نتایج جدول ۴ نشان می‌دهد، نتیجه‌ی تجزیه و تحلیل کوواریانس چندمتغیره حاکی از آن است که آماره لامبدای ویلکز معنادار است. یعنی با کنترل اثر پیش‌آزمون، تفاوت دو گروه از لحاظ متغیر ترکیبی معنی‌دار است ($P < ۰/۰۱$). مجذور اتا نیز نشانگر این است که ۲۸ درصد از واریانس ترکیب نمره‌های پس‌ابرازگری هیجانی و نوسانات خلقی توسط اثربخشی پذیرش و تعهد تبیین می‌شود.

جدول ۵. تحلیل کوواریانس برای مقایسه میانگین‌های ابراز هیجانی و نوسانات خلقی در پس‌آزمون

منبع تغییرات	متغیر وابسته	مجموع مجذورات	درجه‌ی آزادی	میانگین مجذورات	F	معناداری
مداخله	ابراز هیجانی	۶/۷۰۹	۱	۶/۷۰۹	۱۲/۴۵۶	۰/۰۰۱
آموزشی	عاطفه مثبت	۳۰۸/۴۳۲	۱	۳۰۸/۴۳۲	۴۰/۵۰۲	۰/۰۰۱
	عاطفه منفی	۳۴۸/۱۳۵	۱	۳۴۸/۱۳۵	۸۰/۱۰۶	۰/۰۰۱
پیش‌آزمون	ابراز هیجانی	۱۴۶۳۲۴/۰۴	۱	۱۴۶۳۲۴/۰۴	۲۰۵۰/۶۰۷	۰/۰۰۱
	عاطفه مثبت	۷۰۴۹۵۸/۶۵	۱	۷۰۴۹۵۸/۶۵	۲۶/۱۰۶	۰/۰۰۱
خطا	عاطفه منفی	۱۰۹۴۳/۱۷	۱	۱۰۹۴۳/۱۷	۱۷/۱۰۶	۰/۰۰۱
	ابراز هیجانی	۱۰۲۲/۳۳۳	۲۸	۱۰۲۲/۳۳۳	-	-
	عاطفه مثبت	۷۰۷/۰۶۷	۲۸	۷۰۷/۰۶۷	-	-
	عاطفه منفی	۸۲۲/۱۲۶	۲۸	۸۲۲/۱۲۶	-	-

نتایج جدول ۵ نشان می‌دهد، تفاوت معناداری بین نمرات پس‌آزمون ابراز هیجانی ($F=۱۲/۴۵۶$) و مؤلفه عاطفه منفی نوسانات خلقی ($F=۴۰/۵۰۲$) و عاطفه مثبت نوسانات خلقی ($F=۸۰/۱۰۶$) وجود دارد ($P < ۰/۰۱$) که نشان‌دهنده اثربخشی معنادار درمان پذیرش و تعهد بر افزایش ابراز هیجانی، مؤلفه عاطفه مثبت و کاهش مؤلفه عاطفه منفی در پس‌آزمون گروه مورد مداخله می‌باشد. بنابراین فرضیه پژوهش مبنی بر اثربخشی درمان پذیرش و تعهد بر افزایش ابراز هیجانی، مؤلفه عاطفه مثبت و کاهش مؤلفه عاطفه منفی تأیید می‌شود.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از انجام پژوهش حاضر بررسی اثربخشی درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد بر نوسانات خلقی و ابراز هیجانی زوجین دارای اختلافات زناشویی بود. نخستین یافته پژوهش نشان داد اجرای درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد موجب افزایش ابرازگری هیجانی شد. این نتایج با نتایج پژوهش (Shafiee Amiri et al. (2020)، Araghi & et al, (2020) و (Haji Mashhadi et al. (2022) همسو می‌باشد. این نتیجه را می‌توان این‌گونه تبیین کرد که در درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد، به افراد یاد داده می‌شود که احساسات خود را پذیرفته و کنترل کنند، تا زمانی که از احساسات

خود جدا و دور شوند. از طریق آگاهی بیش‌تر به فرآیندهای ذهنی و افکار، تفکر آنها در مسیر درست هدایت می‌شود. در واقع درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد به افراد کمک می‌کند تا افکار و احساس‌شان را در جهت درست تجربه کرده و هدایت کنند، به جای اینکه سعی کنند آنها را متوقف کنند و یا آنها را به مسیر اشتباه هدایت کنند. به افراد گفته می‌شود که برای اهداف و ارزش‌های خود سخت کار کنند و سعی کنند آن را به شیوه‌ای مثبت و درست پیش ببرند. با استفاده از این روش درمانی، می‌توان با توجه به تکنیک‌های به کار رفته و آموخته شده مشکلات روانی مانند استرس و افسردگی را کاهش داد (Kallesøe et al, 2020; Aliakbari Dehkordi et al, 2020). درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد بر تقویت شیوه‌های ارزش‌مند تأکید دارد. مردم اهداف مادی را انتخاب می‌کنند که برایشان مهم‌ترین یا با ارزش‌تر است. این رفتار نشان دهنده ارزش یک عمل خاص برای یک فرد است و نوعی قضاوت اخلاقی نیست. این ارزش‌ها ممکن است شامل روابط بین فردی، آموزش، مراقبت از خود و بهبود روابط با دیگران باشد. هدف این است که فرد را در فعالیت‌هایی که برای او مهم است درگیر کنیم. یکی از مؤلفه‌های کلیدی این هدف، شناسایی و تعریف موضوعاتی است که برای افراد مهم است. افزایش آگاهی از لحظه حال که بر اساس ارزش‌ها به وجود می‌آیند و بر اساس آنها عمل می‌کنند (Roemer & Orsillo, 2011). در جلسات درمان پذیرش و تعهد، افراد تحت مداخلات درمانی مانند ذهن‌آگاهی و رویارویی و رهاسازی خود از افکار و احساسات منفی قرار گرفته و نگرش یا رابطه با افکار، احساسات و عواطف تغییر می‌یابد که این مداخلات و فنون، سبب شناخت ارزش‌های شخصی و اصلی می‌شود. این مهم به مرور زمان موجب می‌شود که بهزیستی روان‌شناختی مراجعان افزایش یابد و ابرازگری هیجان در آنان افزایش یابد.

یافته دیگر پژوهش نشان داد که اجرای درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد موجب کاهش مؤلفه عاطفه منفی و افزایش مؤلفه عاطفه مثبت گروه مورد مداخله شده است. نتیجه این پژوهش با نتیجه مطالعات Barzegari dehaj et al (2019)، و (Mahmoodi Chalbatan et al. (2020) Monfaredi et al (2022) همسو می‌باشد. در تبیین این یافته می‌توان گفت که این درمان به درمانجویان کمک می‌کند تا حالات عاطفی خود را درک کنند (هیجان‌ات مثبت و منفی) و با زبان آنها را ابهام‌زدایی نکنند و این تجربیات را به‌طور کامل‌تر تجربه کنند (Zhang et al, 2017). از آنجایی که تصور می‌شود خلقی منفی بیش‌تر شناختی است تا احساسی، تکنیک‌ها و استعاره‌ها، به افراد گروه آزمایش کمک کرد تا شکل و محتوای افکار، اعمال ناخواسته افکار و سایر تجربیات درونی خود را تغییر دهند؛ مانند زمانی که فرد فکر می‌کند «من خوب نیستم». سپس او یاد می‌گیرد که وضعیت خود را ببیند، زیرا من کسی هستم که فکر می‌کنم او خوب نیست. فرآیند شکست در درمان پذیرش و تعهد به مراجع کمک می‌کند تا ویژگی‌های پنهان زبان را که در هم آمیختگی ایجاد می‌کند، از بین ببرد و باعث از بین رفتن باور به واقعیت رویدادهای درونی شود و بین فکر، عاطفه و احساس فاصله ایجاد کند (Hayes et al, 2006).

محدودیت اجرای پژوهش حاضر شامل عدم وجود مرحله پیگیری در پژوهش بود که به علت عدم همکاری برخی از افراد گروه آزمایش میسر نشد. پیشنهاد می‌گردد در تحقیقات آتی برای سنجش ماندگاری تأثیرات از مرحله پیگیری استفاده شود. به روان‌درمانگران و مشاوران پیشنهاد می‌گردد در جهت بهبود وضعیت زناشویی و به خصوص زوجین دارای تعارضات زناشویی از درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد که دارای ساختار مشخص هست به صورت فراگیر و همگانی استفاده کنند.

ملاحظات اخلاقی و پیروی از اصول اخلاق پژوهش

این مقاله مستخرج از پایان‌نامه کارشناسی ارشد می‌باشد. در این پژوهش به شرکت‌کنندگان در مورد محرمانه ماندن اطلاعاتشان اطمینان داد شد و افراد داوطلبانه بدون هیچ اجباری به پرسشنامه‌ها پاسخ دادند.

حامی مالی

هزینه‌های این مطالعه توسط نویسندگان مقاله تأمین شد.

مشارکت نویسندگان

همه نویسندگان سهم یکسان در مقاله داشته اند.

تعارض منافع

بنابر اظهار نویسندگان مقاله حاضر فاقد هرگونه تعارض منافع بوده است.

References

- Amani, A., Isanejad, O., Alipour, E. (2018). Effectiveness of acceptance and commitment group therapy on marital distress, marital conflict and optimism in married women visited the counseling center of Imam Khomeini Relief Foundation in Kermanshah.. *Shenakht Journal of Psychology and Psychiatry*, 5 (1) , 42-64. [[Link](#)].
- Araghi, Y., Bazzazian, S , Amirimajd, M., Ghamari, M. (2020). The Effectiveness of Acceptance and Commitment Based Approach on Decrease Alexitimya and Hopelessness of Divorced Demanding Couples. *Journal of Analytical - Cognitive Psychology*, 11 (42), 83-97. [[Link](#)]
- American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM), fifth edition, (DSM5)*. Washington, DC London, England, *American Psychiatric Publishing*; pp: 309-11. [[Link](#)]
- Brodahl, K., Finset, A., Storøy, H. E., & Pedersen, R. (2021). Medical students' expressions of empathy: A qualitative study of verbal interactions with patients expressing emotional issues in a medical interview. *Patient Education and Counseling*, 104 (12), 2936- 2943. [[Link](#)]
- Barzegari dehaj, A., Jahandari, P., Hossein Sabet, F., & Borjali, A. (2019). Effects of Group-Based Acceptance and Commitment Therapy on the Adolescent's Emotional Regulation and Mood States. *MCS*, 6 (3) , 238-247. [[Link](#)].
- Bakhshipour, R., & Dezhkam, M. (2006). A confirmatory factor analysis of the Positive Affect Negative Affect Schedule (PANAS). *Journal of Psychology*, 9(4 (36)), 351-365. [[Link](#)].
- Choi, H., & Marks, N. (2008). Marital Conflict, Depressive Symptoms, and Functional Impairment. *J Marriage Fam*. 2008; 70(2): 377–390. [[Link](#)]
- Ducasse, D., Van Gordon, W., & Courtet, P. (2021). A spotlight on acceptance and commitment therapy. *Minerva Psychiatry*, 62, 132-9. [[Link](#)]
- Dindo, L., Van Liew, J. R., & Arch, J. J. (2017). Acceptance and commitment therapy: a transdiagnostic behavioral intervention for mental health and medical conditions. *Neurotherapeutics*, 14(3), 546-553. [[Link](#)]
- Frye-Cox, N., Ganong, L., Jensen, T., & Colman, M. (2021). Marital Conflict and Health: The Moderating Roles of Emotion Regulation and Marriage Order. *Journal of Divorce & Remarriage*, 62 (2). [[Link](#)]
- Graham, C. D., Gillanders, D., Stuart, S., & Gouick, J. (2015). An acceptance and commitment therapy (ACT)–based intervention for an adult experiencing post-stroke anxiety and medically unexplained symptoms. *Clin Case Stud*, 14 (2), 83-97 .[[Link](#)]
- Hajloo, N., pourabdol, S., Saravani, S., Sobhi Gharamaleki, N., & mousavi, B. (2021). The Effectiveness of Cognitive-Behavioral Couple Therapy on Components Social Well-being in Couples with Marital Conflict. *Clinical Psychology Studies*, 12(45), 113-137. [[Link](#)].
- Hayes, S. C., Luoma, J. B., Bond, F.W., Masuda, A., & Lillis, J. (2006). Acceptance and commitment therapy: model, processes and outcomes. *Behav Res Ther*, 44(1), 1-25. [[Link](#)]
- Hayes, S. C., Strosahl, K. D., Wilson, K .G. (2012). *Acceptance and Commitment Therapy: The process and practice of mindful change*. New York: Guilford Press. [[Link](#)]
- Haskett, M. E., Stelter, R., Proffit, K., & Nice, R. (2012). Parent emotional expressiveness and children's self-regulation: Associations with abused children's school functioning. *Child Abuse & Neglect*, 36(4), 296-307. [[Link](#)]
- Hayes, S. C, Pistorello, J., & Levin, M. E. (2012). Acceptance and commitment therapy as a unified model of behavior change. *Couns Psychol*, 40 (7), 976-1002. [[Link](#)]
- Haji Mashhadi, B., Khajevand Khoshli, A., Asadi, J. (2022). Effectiveness of Desensitizing Treatment with Eye Movements and Reprocessing and Acceptance and Commitment Therapy on Emotional Expression and Somatic Symptoms. *Razavi International Journal of Medicine*, 10(1), 102-107. [[Link](#)]
- Kallesøe, K.H., Schröder, A., Wicksell, R.K. et al. (2020). Feasibility of group-based acceptance and commitment therapy for adolescents (AHEAD) with multiple functional somatic syndromes: a pilot study. *BMC Psychiatry*, 20, 457.[[Link](#)]
- King, L. A., & Emmons, R. A. (1990). Conflict over emotional expression: Psychological and physical correlates. *Journal of personality and social psychology*, 58(5), 864. [[Link](#)]

- Li, S., Ma, X., & Zhang, Y. (2023). Intergenerational transmission of aggression: A meta-analysis of relationship between interparental conflict and aggressive behavior of children and youth. *Current Psychology*, 1-16. [\[Link\]](#)
- Liu, Z., Wang, H., Yang, Z., Lu, Y., Wang, J., & Zou, C. (2024). Genetically predicted mood swings increased risk of cardiovascular disease: Evidence from a Mendelian randomization analysis. *Journal of Affective Disorders*, 354, 463-472. [\[Link\]](#)
- Mahmoodi Chalbatan, H., Motaghi, M., & Torkashvand, R. (2020). (ACT) on Recipients Having Alexithymia under Maintenance with Methadone. *Zanko J Med Sci*, 20 (67) , 76-86. [\[Link\]](#).
- Meier, T., Stephens, J. E., & Haase, C. M. (2024). Feelings in words: Emotion word use and cardiovascular reactivity in marital interactions. *Emotion*, 24(3), 733–744. [\[Link\]](#)
- Musapur, H., Mehravar, M., Batue, A., Hosseini, S. H., & Changi Ashtiani, J. (2020). Outcomes of procrastination in marital conflicts: A qualitative study. *RJMS*, 27 , 174-185. [\[Link\]](#).
- Monfaredi, Z., Malakouti, J., Farvareishi, M., & Mirghafourvand, M. (2022). Effect of acceptance and commitment therapy on mood, sleep quality and quality of life in menopausal women: a randomized controlled trial. *BMC psychiatry*, 22(1), 1-12. [\[Link\]](#)
- Marwaha, S., Broome, M. R., Bebbington, P., Kuipers, E., & Freeman, D. (2014). Mood instability and psychosis: analyses of British national survey data. *Schizophr Bull*, 40, 269–77. [\[Link\]](#)
- Nikolaeva, A. (2014). Realization of the category of expressivity in communicative situations. *Social and Behavioral Sciences*, 158(19), 12-17. [\[Link\]](#)
- Pinks, D., Warren-James, M., & Katsikitis, M. (2021). Does a peer social support group intervention using the cares skills framework improve emotional expression and emotion-focused coping in paramedic students? *Australasian Emergency Care*, 24(4), 308-313. [\[Link\]](#)
- Riley, T. N., Sullivan, T. N., Hinton, T. S., & Kliewer, W. (2019). Longitudinal relations between emotional awareness and expression, emotion regulation, and peer victimization among urban adolescents. *Journal of Adolescence*, 72(12), 42- 51. [\[Link\]](#)
- Roemer, L., & Orsillo, S. M. (2011). Salters-Pedneault K. Efficacy of an acceptancebased behavior therapy for generalized anxiety disorder: evaluation in a randomized controlled trial. *J Consult Clin Psychol*, 76(6), 1083-9. [\[Link\]](#)
- Rafienia, P., Rasoulzade Tabatabaei, S.K., & Azad falah, P.. (2006). the relationship between Emotional Expression Styles And General Health In Collage Students. *Journal of Psychology*, 10(1 (37)), 84-105. [\[Link\]](#)
- Shafiee Amiri, M., Abbasi, G., & Fakhri, M. K. (2020). The Effects of Acceptance and Commitment Therapy on Cognitive Evaluation, Death Anxiety, Experimental Avoidance, and Emotional Expression in Nurses. *MEJDS*, 10, 220-220. [\[Link\]](#)
- Singh, T., Mittal, S., Sharad, S., Bhanot, D., Das, S., Varma, R., ... & Bharti, B. K. (2022). The silver lining behind the dark cloud: Exploring the psycho-social factors impacting successful adaptation during the COVID-19 pandemic. *Journal of Pacific Rim Psychology*, 16, 18344909221102207. [\[Link\]](#)
- Slavinskiene, J. A., & Zardeckaite-Matulaitiene, K. (2014). Importance of alcoholrelated expectations and emotional expressivity for prediction of motivation to refuse alcohol in alcohol dependent patients. *Department of Theoretical Psychology*, 50(6), 169-174. [\[Link\]](#)
- Shawyer, F., Farhall, J., Thomas, N., Hayes, S. C., Gallop, R., Copolov, D., et al. (2017). Acceptance and commitment therapy for psychosis: Randomised controlled trial. *Br J Psychiatry*, 210 (2), 140–148. [\[Link\]](#)
- Schudlich, T., Jessica, N. W., Erwin, S. E., & Rishor, A. (2019). Infants' emotional security: The confluence of parental depression, Interparental conflict, and parenting. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 63(1), 42-53. [\[Link\]](#)
- Trombello, J. M., Post, K. M., & Smith, D. A. (2019). Depressive symptoms, criticism, and counter-criticism in marital interactions. *Family process*, 58(1): 165-178. [\[Link\]](#)
- Valiensi, S. M., Belardo, M. A., Pilnik, S., Izbizky, G., Starvaggi, A. P., & Castelo Branco, C. (2019). Sleep quality and related factors in postmenopausal women. *Maturitas*, 123, 73–77. [\[Link\]](#)
- Watson, D., Clark, L. A., & Tellegen, A. (1988). Development and validation of brief measures of positive and negative affect: the PANAS scales. *Journal of personality and social psychology*, 54(6), 1063. [\[Link\]](#)
- Wang, P., Gan, X., Li, H., & Jin, X. (2023). Parental marital conflict and internet gaming disorder among Chinese adolescents: The multiple mediating roles of deviant peer affiliation and teacher-student relationship. *PloS one*, 18(1), e0280302. [\[Link\]](#)
- Whisman, M., Weinstock, L., & Uebelacker. (2002). Mood reactivity to marital conflict: The influence of marital dissatisfaction and depression. *Behavior Therapy*, 33, 2, 299-314. [\[link\]](#)
- Wisyaningrum, S., Epifani, I., & Ediati, A. (2021). Surviving Marital Relationship During the COVID-19 Pandemic: A Systematic Review on Marital Conflict. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, 530, 103-108. [\[Link\]](#)

- Yeon, E. M., & Choi, H. S. (2020). Trajectories of Mothers' Perceived Marital Conflict and its Relationship to Depression and Children'School Readiness, Self-esteem, and Happiness. *Journal of the Korea Academia-Industrial cooperation Society*, 21(5), 344-352. [[Link](#)]
- Yuan, J., Zheng, M., Liu, D., & Wang, L. (2024). Effect of Acceptance and Commitment Therapy on Emotion Regulation in Adolescent Patients with Nonsuicidal Self-Injury. *Alpha Psychiatry*, 2024 Jan; 25(1): 47-53. [[Link](#)]
- Zareei Mahmood Abadi, H. (2017). The effectiveness of the training of the positive psychology on the growth of devotion and trust to the life in the normal women of bafq city. *TB*, 16 (2) , 98-109. [[Link](#)].
- Zhang, C. Q., Leeming, E., Smith, P., Chung, P.K., Hagger, M. S., & Hayes, S. C. (2017). Acceptance and Commitment Therapy for Health Behavior Change: A Contextually-Driven Approach. *Front Psychol*, 8, 2350. [[Link](#)]
- Zhao, B., Wang, Q., Wang, L., & Chen, J. (2023). Effect of acceptance and commitment therapy for depressive disorders: a meta-analysis. *Annals of General Psychiatry* 22(1). [[Link](#)]
- Zhou, N., & Buehler, C. (2019). Marital hostility and early adolescents' adjustment: The role of cooperative marital conflict. *The Journal of Early Adolescence*, 39 (1), 5-27. [[Link](#)]

تعیین تاثیر توانبخشی شناختی بر سرزندگی تحصیلی و بهزیستی تحصیلی دانش‌آموزان با ناتوانی یادگیری خاص

زینب بهشتی فر^۱، مهیار پویامهر^۲، پروین میرشکاریان بابکی^۳

چکیده

هدف: پژوهش حاضر با هدف تعیین تاثیر توانبخشی شناختی بر سرزندگی تحصیلی و بهزیستی تحصیلی دانش‌آموزان با ناتوانی یادگیری خاص انجام شد.

روش: روش پژوهش نیمه‌آزمایشی با طرح پیش‌آزمون-پس‌آزمون و گروه کنترل بود. جامعه‌ی آماری شامل تمامی دانش‌آموزان مقطع ابتدایی معرفی شده به مراکز ناتوانی‌های یادگیری مناطق ۲، ۴ و ۵، در طیف سنی ۸ تا ۱۲ سال در شهر تهران در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۲ بود که از بین آن‌ها با روش نمونه‌گیری در دسترس تعداد ۳۰ نفر انتخاب و به صورت تصادفی در دو گروه ۱۵ نفری آزمایش و کنترل گمارده شدند. برنامه آموزش توانبخشی شناختی کاپیتان لاگ برای گروه آزمایش به مدت ۱۶ جلسه‌ی ۶۰ دقیقه‌ای و دوبار در هفته و به شکل انفرادی اجرا شد. برای گردآوری داده‌ها از پرسشنامه‌های سرزندگی تحصیلی (Martin & Marsh, ۲۰۰۸) و بهزیستی تحصیلی (Pietarinen, Soini & Pyhältö, ۲۰۱۴) استفاده شد. داده‌ها با استفاده از تحلیل کوواریانس چندمتغیری تحت نرم‌افزار SPSS-21 مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

یافته‌ها: یافته‌های پژوهش نشان داد که با کنترل اثر پیش‌آزمون بین میانگین پس‌آزمون سرزندگی تحصیلی ($F=47/34, P<0/001$) و بهزیستی تحصیلی ($F=31/27, P<0/001$) در دو گروه آزمایش و کنترل تفاوت معناداری وجود داشت. **نتیجه‌گیری:** از یافته‌ها می‌توان نتیجه گرفت توانبخشی شناختی بر سرزندگی تحصیلی و بهزیستی تحصیلی دانش‌آموزان با ناتوانی یادگیری خاص، موثر است.

کلیدواژه‌ها: بهزیستی تحصیلی، توانبخشی شناختی، سرزندگی تحصیلی، ناتوانی یادگیری خاص.

^۱ کارشناسی ارشد روانشناسی شخصیت، دانشگاه آزاد واحد تهران جنوب، تهران، ایران. (نویسنده مسئول)

^۲ کارشناسی ارشد روانشناسی عمومی، دانشگاه آزاد واحد مرودشت، شیراز، ایران.

^۳ کارشناسی ارشد مشاوره خانواده، دانشگاه علامه طباطبایی.

مقدمه

در دنیای امروز، درک رفتار بدون در نظر گرفتن عملکرد مغز انسان کاری غیرممکن است. با پیشرفت در زمینه شناخت و اهمیت اطلاعات، نقش آرایش اطلاعاتی محیط و نحوه پردازش آن توسط مغز انسان به وضوح آشکار شده است. عصب روانشناسی به عنوان یک رشته علمی، به بررسی روابط پیچیده بین مغز و رفتار انسان می‌پردازد. این علم نه تنها به درک عمیق‌تر این روابط کمک می‌کند، بلکه به عنوان ابزاری کارآمد در زمینه‌های مختلف از جمله مدل‌سازی، مداخله و ارزیابی نیز مورد استفاده قرار می‌گیرد (Marzi, 2020). سنجش عصب روانشناسی، کاربرد دانش عصب روانشناسی در ارزیابی و مداخله در رفتار انسان است. این ارزیابی‌ها با استفاده از آزمون‌های مختلف، عملکرد شناختی افراد، از جمله حافظه، استدلال، حل مسئله، توانایی‌های فضایی و همچنین پیامدهای هیجانی و شخصیتی ناشی از آسیب‌های مغزی را مورد بررسی قرار می‌دهند (Eling, 2019).

برخی از کودکان با هوش طبیعی، در فراگیری و استفاده از مهارت‌های پایه مانند گوش دادن، صحبت کردن، خواندن، نوشتن و محاسبه با دشواری‌های جدی مواجه هستند. این چالش‌ها که به عنوان "ناتوانی یادگیری"^۱ شناخته می‌شوند، ریشه در عملکرد مغز دارند و می‌توانند از دوران قبل از دبستان تا بزرگسالی ادامه داشته باشند. به طوری که این اختلالات منشأ عصب‌شناختی داشته و دارای یک روند تحولی است که پیش از دبستان شروع و تا بزرگسالی ادامه پیدا می‌کند. ناتوانی یادگیری خاص، دسته‌ای از این چالش‌ها هستند که در آن فرد در یک یا چند زمینه خاص مانند خواندن، نوشتن، ریاضی، حل مسئله، تمرکز، حافظه یا مهارت‌های اجتماعی، با توجه به سن و سطح هوشی خود، عملکرد ضعیف‌تری نسبت به همسالان خود نشان می‌دهد (Alkhalwaldeh & Khasawneh, 2024). تشخیص و شناسایی مشکلات یادگیری به دلیل پیچیدگی‌های مفهومی و چالش‌های ارزیابی، همواره موضوعی بحث‌برانگیز بوده است (Marzi, 2020). متخصصان از رویکردهای مختلفی برای تشخیص این مشکلات استفاده می‌کنند که هر کدام مزایا و معایب خاص خود را دارند.

انسان‌ها برای بقا و پیشرفت در دنیای پیرامون خود، نیازمند یادگیری هستند. این فرآیند، به عنوان ابزاری کلیدی برای سازگاری با محیط در حال تغییر، نقشی اساسی در زندگی ایفا می‌کند. با این حال، برخی افراد با چالش‌هایی در مسیر یادگیری مواجه هستند که می‌تواند منجر به مشکلات تحصیلی شود. یکی از علل اصلی این مشکلات، اختلال یادگیری خاص^۲ است. این اختلال که در گروهی از دانش‌آموزان دیده می‌شود، بر توانایی یادگیری و استفاده از مهارت‌های تحصیلی مانند خواندن، نوشتن و ریاضی تأثیر می‌گذارد (Weightman et al, 2023). اختلال یادگیری خاص در سراسر جهان و در جوامع مختلف شیوع قابل توجهی دارد. بر اساس آمار، ۵ تا ۱۵ درصد از کودکان و نوجوانان در سن مدرسه به این اختلال مبتلا هستند (Shen et al, 2019). این موضوع نشان می‌دهد که اختلال یادگیری خاص، مشکلی رایج در سیستم آموزشی است که نیازمند توجه و رسیدگی ویژه می‌باشد.

برخی از دانش‌آموزان در طول دوران تحصیل خود با چالش‌هایی در زمینه یادگیری مواجه می‌شوند که می‌تواند بر انگیزه و روحیه آن‌ها تأثیر منفی بگذارد. این موضوع که به عنوان "افت تحصیلی" شناخته می‌شود، می‌تواند پیامدهای مختلفی برای دانش‌آموزان، خانواده و مدرسه به همراه داشته باشد. ناتوانی یادگیری می‌تواند تأثیرات منفی بر روی سرزندگی تحصیلی^۳ کودکان و نوجوانان ممکن است داشته باشد (Mohtasham et al, 2023). سرزندگی تحصیلی به عنوان مجموعه‌ای از ویژگی‌های مثبت که به دانش‌آموزان در مواجهه با چالش‌های تحصیلی و غلبه بر آن‌ها کمک می‌کند، تعریف می‌شود (Putwain et al, 2023؛ Li, Duan & Liu, 2023؛ Miller et al, 2013؛ Dehghanizadeh & Hosseinchari, 2012). سرزندگی تحصیلی برای اولین بار در متن نظریه خودتعیین‌گری

¹ . learning disabilities

² . specific learning disorder

³ . academic life

Rayan & Deci (2020) مطرح شد. در تئوری خودمختاری، فرض بر این است که انسان‌ها از بدو تولد تمایل ذاتی به تحریک و یادگیری دارند و این تمایل ذاتی به یادگیری توسط محیط حمایت می‌شود (Rayan & Deci, 2020). همچنین در حیطه تحصیلی اولین بار Martin & Marsh (۲۰۰۶) مفهوم سرزندگی را مطرح کرده و آن را توانایی دانش آموز در برخورد موفق در ارائه پاسخ سازنده و مثبت به انواع چالش‌ها و موانع در تحصیل تعریف کردند. علاوه بر این، سرزندگی تحصیلی یکی از شاخص‌های مهمی است که بر یادگیری متمرکز و موفق تأثیر می‌گذارد و تحت تأثیر زمینه‌های عاطفی و بیان هیجانی است (Martin, 2013). سرزندگی تحصیلی به معنای توانایی فراگیران برای موفقیت در رویارویی و غلبه بر موانع و چالش‌های تحصیلی است (Camerford et al, 2015). عدم توجه به عوامل موثر بر سرزندگی تحصیلی مشکلات عدیده‌ای را برای دانش آموز، خانواده و مدرسه به دنبال خواهد داشت.

در کنار بحث‌های مربوط به یادگیری، موضوع دیگری که در مورد دانش‌آموزان حائز اهمیت است، احساس خوب آن‌ها در مدرسه است. این موضوع که به عنوان بهزیستی تحصیلی شناخته می‌شود، به تازگی مورد توجه روانشناسان قرار گرفته است (Holzer et al, 2022). بهزیستی تحصیلی به معنای احساس مثبت دانش‌آموزان نسبت به مدرسه و تجربیات یادگیری آن‌ها است (Saleem et al, 2022). طبق نظر Tuominen-Soini et al (۲۰۱۲) بهزیستی تحصیلی شامل مولفه‌هایی مانند درگیری تحصیلی، ارزش‌گذاری و فقدان فرسودگی تحصیلی است. Belfi et al (۲۰۱۲) بهزیستی تحصیلی را نگرش افراد به آموزش می‌داند که در چهار بعد نگرش کلی به زندگی تحصیلی، نگرش به معلم، نگرش به همسالان و نگرش به سازمان و ساختمان مدرسه تعریف می‌شود. دانش‌آموزانی که از رفاه بالاتری برخوردارند، رشد و گسترش ذهنیت و تفکر در آن‌ها بیشتر است که می‌تواند سلامت روان، بهزیستی تحصیلی، یادگیری و عملکرد تحصیلی آن‌ها را بهبود بخشد (Cohen, 2006).

در دنیای آموزش، معلمان و متخصصان همواره به دنبال روش‌های جدیدی برای ارتقای کیفیت یادگیری دانش‌آموزان هستند. در میان رویکردهای مختلف، توانبخشی شناختی^۱ به عنوان یک راهکار نوین، پتانسیل قابل توجهی برای بهبود جریان آموزش و یادگیری دانش‌آموزان با ناتوانی یادگیری خاص نشان می‌دهد. توانبخشی شناختی مجموعه‌ای از مداخلات درمانی است که با هدف تقویت و بهبود عملکردهای شناختی مانند حافظه، تمرکز، توجه، حل مسئله و پردازش اطلاعات ارائه می‌شود. این رویکرد در درمان و بازتوانی افراد مبتلا به اختلالات شناختی مانند زوال عقل، سکته مغزی و آسیب مغزی کاربرد دارد (Firouzi et al, 2021). در واقع توانبخشی شناختی به آموزش‌هایی بر اساس یافته‌های علوم شناختی اطلاق می‌شود که سعی در بهبود یا ارتقای عملکردهای شناختی دارند که همگی به اصل انعطاف پذیری عصبی یا انعطاف پذیری مغز اشاره دارند (Maggio et al, 2019). مداخله در راه توانبخشی شناختی از این نظر که صرفاً و عمدتاً بر توانایی‌های شناختی تمرکز دارد، یک درمان خاص و منحصر به فرد است (Balea et al, 2018). دو روش اساسی توانبخشی شناختی وجود دارد: روش توانبخشی ترمیمی (که در آن نقایص ذهنی با تمرینات مکرر مختلف ترمیم می‌شود) و روش جبرانی (که در آن از راهبردها و ابزارهای انطباقی برای اصلاح محیط علیرغم نقایص پیشرونده استفاده می‌شود. برای جبران عملکردها). این دو تکنیک را می‌توان با هم استفاده کرد و می‌تواند عناصر یک برنامه توانبخشی چند رشته‌ای جامع باشد که شامل انواع دیگر درمان و توانبخشی روانی اجتماعی است (Hayes, 2015). توانبخشی شناختی علاوه بر نقشی که در توانبخشی شناختی اختلالات دارد، می‌تواند برای دانش‌آموزان دارای ناتوانی یادگیری مفید باشد (Samani et al, 2019). نتایج پژوهش‌ها نشان می‌دهد توانبخشی شناختی موجب بهبود نقایص شناختی (Fernandes et al, 2019)، فرسودگی تحصیلی و عملکرد تحصیلی (Tamukm et al, 2023)، پیشرفت تحصیلی (Mohammadlou et al, 2023)، می‌شود. Tamukm et al (2023) در پژوهشی با عنوان "اثربخشی توانبخشی شناختی رایانه‌ای بر فرسودگی تحصیلی و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان" به این نتیجه رسیدند که مداخله توانبخشی

¹. Cognitive rehabilitation

شناختی مبتنی بر رایانه در گروه آزمایش باعث کاهش فرسودگی تحصیلی و افزایش عملکرد تحصیلی دانش آموزان شده است. Mohammadlou et al (2023) در پژوهشی با عنوان "مقایسه اثربخشی توانبخشی شناختی و شناخت درمانی مبتنی بر ذهن آگاهی بر بهبود انعطاف پذیری شناختی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دارای اختلال یادگیری خاص" به این نتیجه رسیدند که بعد از ارایه مداخلات، میزان انعطاف پذیری شناختی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دارای اختلال یادگیری خاص افزایش یافت و بین نمرات پس آزمون گروه‌های آزمایش و گروه کنترل تفاوت معناداری وجود داشت و از بین دو روش مداخله ای، روش توانبخشی شناختی، اثرگذاری بیشتری داشت. Tamukm et al (2023) در پژوهشی با عنوان "اثربخشی توانبخشی شناختی مبتنی بر رایانه بر انگیزش تحصیلی و هیجان تحصیلی دانش آموزان دختر متوسطه اول" به این نتیجه رسیدند که مداخله توانبخشی شناختی مبتنی بر رایانه در گروه آزمایش باعث افزایش انگیزش و هیجان تحصیلی دانش آموزان شده است. Rahmani et al (2019) در پژوهشی با عنوان "اثربخشی آموزش توانبخشی شناختی بر بهبود پردازش اطلاعات و عملکرد تحصیلی دانش آموزان نارساخوان مقطع ابتدایی" به این نتیجه رسیدند که توانبخشی شناختی بر پردازش اطلاعات دانش آموزان نارساخوان موثر است. اما تاثیر معنا داری بر عملکرد تحصیلی آن‌ها نداشته است. توجه به مسایل توانبخشی شناختی کودکان مذکور می تواند در تسریع یادگیری آنها اثر گذار باشد. Naimian et al (2022) در پژوهشی با عنوان "مقایسه اثربخشی توانبخشی شناختی و نوروفیدبک بر اختلال یادگیری خاص در دانش آموزان دبستانی" به این نتیجه رسیدند که پس از مداخله، گروه درمان در متغیرهای یادگیری خاص خواندن، نوشتن و ریاضی بهبود یافت و تأثیر رویکرد توانبخشی شناختی بیشتر از اثربخشی نوروفیدبک بود. Cordero –Arroyo et al (2021) در پژوهشی به این نتیجه رسیدند که آموزش تقویت شناختی در بهبود عملکرد فرایندهای شناختی، رفتار و مشکلات یادگیری اثربخش است. این آموزش به طور خاص با سطح تحصیل و یادگیری در مدرسه مرتبط است و شامل اشکال و تصاویری است که به کودک اجازه می‌دهد تا بهتر استراتژی‌های لازم را برای پردازش شناختی، درونی کند. Goldstein et al (2018) در پژوهشی با عنوان "تغییرات پیشرفت شناختی و تحصیلی مرتبط با توانبخشی شناختی در بیمارستان روزانه در کودکان مبتلا به آسیب مغزی اکتسابی" به این نتیجه رسیدند که برنامه توانبخشی منجر به پیشرفت شناختی و تحصیلی در کودکان مبتلا به آسیب مغزی شده بود. Bangirana et al (2011) در پژوهشی با عنوان "شناخت، رفتار و مهارت‌های تحصیلی پس از توانبخشی شناختی در کودکان اوگاندایی زنده‌مانده از مالاریا شدید: یک کارآزمایی تصادفی" به این نتیجه رسیدند که اثرات مداخله قابل توجهی در گروه مداخله برای میانگین نمره یادگیری مشاهده شد، اما برای حافظه کاری گروه مداخله عملکرد ضعیفی داشت. هیچ تأثیری در سایر پیامدهای شناختی یا در هیچ یک از معیارهای تحصیلی یا رفتاری مشاهده نشد.

به نظر می‌رسد این رویکرد درمانی با به چالش کشیدن مهارت‌های شناختی فرد و موفقیت‌های پی‌درپی در این چالش‌ها و برانگیختگی مناطق کمتر فعال مغز، منجر به ارتقای مهارت‌های شناختی از جمله توجه، انعطاف‌پذیری ذهنی، حافظه و دیگر مهارت‌های شناختی می‌شود. با استناد به پژوهش‌هایی که ذکر آن گذشت، ضعف در سرزندگی تحصیلی و بهزیستی تحصیلی کودکان دارای اختلال یادگیری خاص آشکار شده است که لزوم بررسی تأثیر آموزش این سازه‌ها با روش‌های مختلف شناختی رفتاری را در این کودکان نشان می‌دهد. لذا، با توجه به اینکه تاکنون پژوهش‌چندانی به بررسی اثربخشی توانبخشی شناختی بر بهبود سرزندگی تحصیلی و بهزیستی تحصیلی در دانش‌آموزان دارای اختلال یادگیری خاص نپرداخته است و اندک پژوهش‌های صورت گرفته در حوزه توانبخشی شناختی نیز از روش‌های توانبخشی متفاوت با تکنیک موجود در پژوهش حاضر بهره گرفته‌اند و از طرفی دیگر، با علم به اهمیت انتخاب بهترین روش درمانی، ضرورت توجه به اختلال یادگیری خاص و لزوم بهره‌گیری از راهبردهای جدید درمانی در این افراد مشخص است و تعیین اثربخشی این روش می‌تواند در فرآیند درمانی مؤثر باشد؛ بنابراین پژوهش حاضر، درصدد

پاسخگویی به این سؤال است که آیا توانبخشی شناختی بر سرزندگی تحصیلی و بهزیستی تحصیلی دانش‌آموزان با ناتوانی یادگیری خاص اثربخش است؟

روش

روش پژوهش نیمه‌آزمایشی با طرح پیش‌آزمون-پس‌آزمون و گروه کنترل بود. جامعه‌ی آماری پژوهش حاضر، شامل تمامی دانش‌آموزان مقطع ابتدایی معرفی شده به مراکز ناتوانی‌های یادگیری مناطق ۲، ۴ و ۵، در طیف سنی ۸ تا ۱۲ سال در شهر تهران در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۲ بود که توسط مراکز آموزش و توانبخشی مشکلات ویژه یادگیری سازمان آموزش و پرورش استثنایی با استفاده از مصاحبه‌های بالینی و ابزارهایی چون نسخه چهارم مقیاس وکسلر کودکان تشخیص اختلال یادگیری خاص را دریافت کرده بودند؛ از جامعه معرفی شده، ۳۰ نفر به روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند و بصورت تصادفی در گروه‌های آزمایش و کنترل (هر گروه، ۱۵ نفر) قرار گرفتند. معیارهای ورود: تشخیص قطعی اختلال یادگیری خاص را در مراکز ناتوانی یادگیری دریافت نموده باشد، عدم سابقه اختلال روانشناختی همراه، قرار گرفتن در دامنه سنی ۸ تا ۱۲ سال، حضور داوطلبانه و رضایت کتبی والدین دانش‌آموزان شرکت کننده، تحت درمان همزمان یا مداخله آموزشی و درمانی دیگری قرار نداشته باشند. معیارهای خروج: در هنگام آموزش اقدام به شرکت در جلسه‌های آموزشی دیگر نمایند، عدم تمایل شرکت‌کنندگان به مشارکت در مراحل آموزش. داده‌های پژوهش با استفاده از روش تحلیل کوواریانس چندمتغیری و به‌وسیله‌ی نرم‌افزار SPSS-21 مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

ابزار

پرسشنامه‌ی سرزندگی تحصیلی (ABQ)^۱: این پرسشنامه توسط Dehghanizadeh & Hosseinchari (2012) بر اساس مقیاس انگلیسی سرزندگی تحصیلی توسط Martin & Marsh (۲۰۰۸) طراحی شده است. این پرسشنامه دارای ۹ گویه است و نمره گذاری آن بر اساس طیف لیکرت ۵ درجه ای (کاملاً مخالف (۱)، مخالف (۲)، بی تفاوت (۳)، موافق (۴) و کاملاً موافق (۵) است. کمترین نمره ۹ و بیشترین امتیاز ۴۵ است. در تحقیق Dehghanizadeh & Hosseinchari (2012)، برای محاسبه روایی این پرسشنامه، همبستگی هر گویه با نمره کل محاسبه شد و دامنه آنها بین ۰/۵۴ تا ۰/۶۴ بود. برای محاسبه پایایی از آلفای کرونباخ استفاده شد و ضریب پایایی مقیاس سرزندگی تحصیلی ۰/۷۷ به دست آمد. در پژوهش حاضر پایایی پرسشنامه با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ برای نمره کل ۰/۷۵ به دست آمد.

مقیاس بهزیستی تحصیلی (AWS)^۲: این مقیاس توسط Pietarinen, Soini & Pyhältö (2014) توسعه یافته است. این پرسشنامه دارای یازده گویه است و بهزیستی را با مقیاس پنج درجه ای لیکرت می‌سنجد. در این مقیاس، کسب نمره بالاتر به معنای رفاه تحصیلی بیشتر و نمره کمتر به معنای رفاه تحصیلی کمتر است. Pietarinen et al (2014)، پایایی کلی این پرسشنامه را با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۱ و روایی محتوایی این پرسشنامه ۰/۶۴ گزارش کردند. آلفای کرونباخ این پرسشنامه در پژوهش Mohanna & Talepasand (2016) ۰/۷۰ به دست آمد و روایی آن با تحلیل عاملی تأیید و ۰/۸۶ گزارش شد. در پژوهش حاضر نیز پایایی پرسشنامه با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ برای نمره کل ۰/۷۴ به دست آمد.

در پژوهش حاضر برای برنامه مداخله نرم افزار کاپیتان لاک^۳ به کار گرفته شد که اولین بار در سال (2000) و به منظور بازتوانی و ارتقاء کارکردهای شناختی در آمریکا طراحی شده است. این نرم‌افزار از مرکز توانبخشی و سلامت ذهن وصال که در ایران فعالیت می‌کند، تهیه شده است. نسخه استفاده شده در این پژوهش، نسخه انگلیسی بود و

1. Academic Buoyancy Questionnaire (ABQ)

2. Academic well-being scale

3. captain's log

قبل از شروع هر بازی، چگونگی انجام تمرین برای آزمودنی توسط مجری طرح توضیح داده میشود. اثربخشی این نرمافزار در مطالعات متعدد و در گروههای مختلف نشان داده شده است (Ghorbanian et al, 2020). در پژوهش حاضر با توجه به شرایط موجود، برنامه توانبخشی برای گروه آزمایش به مدت ۱۶ جلسه‌ی ۶۰ دقیقه‌ای و دوبار در هفته و به شکل انفرادی اجرا شد.

جدول ۱. محتوای جلسات آموزشی توانبخشی شناختی

برنامه	دستورالعمل اجرا
تشخیص واری دیداری	آزمودنی، شکل‌های وسط صفحه را که هرازگاهی تغییر می‌کند، نگاه می‌کند و اگر شبیه عکس‌های کنار صفحه بود، روی آن کلیک میکند
انتخاب استدلال مقایسه‌ای	آزمودنی هر شکلی را که شبیه شکل بالای صفحه است، انتخاب می‌کند. این شباهت می‌تواند در شکل، اندازه یا رنگ باشد.
شناسایی الگوی شنیداری	آزمودنی دو صدای متفاوت را گوش می‌دهد. اگر آن دو صدا مثل هم باشند دکمه‌ی سبز و اگر متفاوت از هم باشند، دکمه‌ی قرمز را فشار می‌دهد.
الگوهای متداول ادراکی یادآوری ادراک عددی	آزمودنی به چند شکل متوالی نگاه می‌کند و علامت سوال را با گزینه‌ی مناسب، پاسخ می‌دهد. آزمودنی اشکالی را که شبیه شکل نمونه است، انتخاب می‌کند.
در شناسایی حافظه دیداری	آزمودنی چند شکل را به عنوان نمونه می‌بیند بعد از «چیدمان مختلف حرکت می‌کند و فقط آن اشکال را انتخاب می‌کند.
الگوی حافظه متوالی	آزمودنی اشکالی را به صورت مرتب شده می‌بیند، بعد با همین ترتیبی که دیده، انتخاب می‌کند.
ظرفیت حافظه‌ی کاری	آزمودنی یک سری اشکال را که از زیر ذره‌بین عبور می‌کند، می‌بیند بعد با همین ترتیبی که از او خواسته می‌شود، انتخاب می‌کند.
حافظه متوالی شنیداری	آزمودنی هر رنگی را با هر شکلی که از او خواسته شده، به خاطر می‌سپارد و با شنیدن صدای زنگ، شکل مورد نظر را انتخاب می‌کند.

یافته‌ها

در پژوهش حاضر دامنه سنی شرکت‌کنندگان ۸ تا ۱۲ سال بود که ۴۵ درصد آنان دختر و ۵۵ درصد نیز پسر بودند که در پایه‌های دوم تا ششم مشغول به تحصیل بودند.

جدول ۲. میانگین و انحراف استاندارد سرزندگی تحصیلی و بهزیستی تحصیلی گروه آزمایش و گواه

متغیرها		گروه آزمایش		گروه گواه	
		پیش‌آزمون	پس‌آزمون	پیش‌آزمون	پس‌آزمون
سرزندگی تحصیلی	میانگین	۲۷/۵۵	۳۴/۲۵	۲۸/۴۵	۲۹/۲۰
	انحراف معیار	۳/۴۶	۳/۶۲	۴/۷۷	۳/۸۲
بهزیستی تحصیلی	میانگین	۲۳/۲۰	۳۶/۹۳	۲۴/۱۲	۲۵/۷۸
	انحراف معیار	۶/۰۲	۵/۸۴	۷/۰۸	۶/۱۷

با توجه به جدول ۲، میانگین نمره سرزندگی تحصیلی و بهزیستی تحصیلی گروه آزمایش برخلاف گروه گواه از پیش‌آزمون تا پس‌آزمون بهبود یافته است. بنابراین تفاوت بین دو گروه در مرحله پس‌آزمون به نفع گروه آزمایش است. برای تعیین توانبخشی شناختی بر سرزندگی تحصیلی و بهزیستی تحصیلی دانش‌آموزان با ناتوانی یادگیری خاص از تجزیه و تحلیل کوواریانس چندمتغیری استفاده شد. در تجزیه و تحلیل کوواریانس رعایت بعضی مفروضه‌ها از قبیل نرمال بودن توزیع داده‌ها، همسانی ماتریس‌های واریانس-کوواریانس و همگنی واریانس‌های خطا، الزامی است. در این پژوهش نیز ابتدا به بررسی این مفروضه‌ها پرداخته شد. بررسی نرمال بودن توزیع داده‌ها با آزمون کولموگروف-اسمیرنوف: $P > 0/05$ ، نتایج آزمون باکس جهت بررسی مفروضه‌ی همسانی ماتریس‌های واریانس-کوواریانس ($p > 0/05$)، $F = 1/699$ ، نتایج آزمون لوین جهت بررسی مفروضه‌ی همگنی واریانس‌های خطا برای متغیر سرزندگی تحصیلی ($F = 0/68, p > 0/05$)، و برای متغیر بهزیستی تحصیلی ($F = 2/97, p > 0/05$)، همگنی نشانگر برقرار بودن این مفروضه‌ها

بودند. همنین بررسی همگنی شیب رگرسیون نشان داد که تعامل پیش‌آزمون با گروه معنادار نیست ($P > 0.05$). بنابراین، از تجزیه و تحلیل کوواریانس چند متغیری به منظور مقایسه‌ی میانگین نمره‌های سرزندگی تحصیلی و بهزیستی تحصیلی در پس‌آزمون استفاده شد.

جدول ۳. نتایج تجزیه و تحلیل کوواریانس چندمتغیری بر سرزندگی تحصیلی و بهزیستی تحصیلی

آزمون‌ها	مقادیر	F	df فرضیه	df خطا	اندازه اثر	سطح معناداری
اثر پیلایی	۰/۸۹۱	۲۹/۲۸	۵	۱۹	۰/۶۵	<۰/۰۰۱
لامبدای ولکز	۰/۱۵۴	۲۹/۲۸	۵	۱۹	۰/۶۵	<۰/۰۰۱
اثر هتلینگ	۷/۵۷۸	۲۹/۲۸	۵	۱۹	۰/۶۵	<۰/۰۰۱
بزرگترین ریشه‌ی روی	۷/۵۷۸	۲۹/۲۸	۵	۱۹	۰/۶۵	<۰/۰۰۱

همان‌طور که جدول ۳ نشان می‌دهد، بین گروه آزمایش و گروه گواه از لحاظ متغیرهای وابسته در سطح $p < 0.001$ تفاوت معنی‌داری وجود دارد. براین اساس می‌توان بیان داشت که دست‌کم در یکی از متغیرهای وابسته (سرزندگی تحصیلی و بهزیستی تحصیلی) بین دو گروه، تفاوت معنی‌داری وجود دارد. برای بررسی این تفاوت اثرات بین آزمودنی تحلیل کوواریانس چندمتغیری در جدول ۴ ارائه شده است.

جدول ۴. نتایج تحلیل کوواریانس برای مقایسه‌ی نمره‌های سرزندگی تحصیلی و بهزیستی تحصیلی

منبع تغییرات	متغیرهای وابسته	مجموع مجزورات	درجات آزادی	میانگین مجزورات	F	Sig	اندازه اثر
پیش‌آزمون	سرزندگی تحصیلی	۲۸۹/۱۶	۱	۲۸۹/۱۶	۴۳/۸۳	۰/۰۰۱	۰/۵۵
	بهزیستی تحصیلی	۸۰۹/۴۶	۱	۸۰۹/۴۶	۷۴/۰۳	۰/۰۰۱	۰/۴۱
گروه	سرزندگی تحصیلی	۳۱۲/۳۶	۱	۳۱۲/۳۶	۴۷/۳۴	۰/۰۰۱	۰/۵۷
	بهزیستی تحصیلی	۳۴۱/۹۸	۱	۳۴۱/۹۸	۳۱/۲۷	۰/۰۰۱	۰/۶۲

با توجه به مقادیر F به دست آمده از جدول ۴، برای پس‌آزمون سرزندگی تحصیلی (۴۷/۳۴) و بهزیستی تحصیلی (۳۱/۲۷)، و سطح معناداری آن‌ها (۰/۰۰۱) که کوچک‌تر از ۰/۰۵ است ($P < 0.05$) مشاهده می‌شود که توانبخشی شناختی بر سرزندگی تحصیلی و بهزیستی تحصیلی دانش‌آموزان با ناتوانی یادگیری خاص اثربخش بوده است.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف تعیین تاثیر توانبخشی شناختی بر سرزندگی تحصیلی و بهزیستی تحصیلی دانش‌آموزان با ناتوانی یادگیری خاص انجام گرفت. یافته‌ی اول پژوهش نشان داد که توانبخشی شناختی بر سرزندگی تحصیلی دانش‌آموزان با ناتوانی یادگیری اثربخش بوده است، این یافته با یافته‌های (Tamukm et al, 2023, Mohammadlou et al, 2023, Goldstein et al, 2018)، همسو می‌باشد.

در تبیین این یافته می‌توان گفت که از آنجایی که توانبخشی شناختی طیف وسیعی از ابعاد شناختی شامل توجه، تمرکز، برنامه‌ریزی و استدلال را در بر می‌گیرد. مداخله در این مؤلفه‌ها به دلیل ارتباط نزدیک آن‌ها با یکدیگر، باعث بهبود کلی عملکرد و نشاط و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان می‌شود (Ghamari et al, 2012). در واقع مکانیسم تاثیر برنامه توانبخشی شناختی به این صورت است که با تقویت توجه باعث افزایش تمرکز بر روی علائم عددی و حروفی و در نتیجه امکان انتقال اطلاعات از حافظه حسی به کوتاه مدت و فعال فراهم می‌شود و با تقویت حافظه دیداری و کلامی، مدت زمان نگهداری و ذخیره طولانی مدت علائم و نشانه‌های دیداری افزایش می‌یابد و کودکان می‌توانند با یادآوری اطلاعات ذخیره شده دیداری و شنیداری در هنگام مواجهه با مشکلات تحصیلی عملکرد بهتری داشته باشند، زیرا کودکان با مشکلات خاص اختلالات یادگیری در زمینه اقدامات اجرایی به ویژه ضعف توجه و تمرکز وظایف توانبخشی شناختی ارائه شده با تقویت سرعت پردازش اطلاعات، انعطاف پذیری، برنامه‌ریزی، فرآیند سازماندهی ادراک، ابزاری برای بهبود عملکرد در زمینه توجه و تمرکز فراهم می‌کند. و با توجه به اینکه توجه، حافظه فعال، هوش

غیرکلامی از مؤلفه‌های اصلی و عوامل تأثیرگذار در آموزش است و یادگیری، البته با افزایش میزان این مؤلفه‌ها، عملکرد تحصیلی نیز بهبود می‌یابد و این امر بر زمینه نشاط تحصیلی تأثیر می‌گذارد (Tamukm el al, 2023).

یافته‌ی دوم پژوهش نشان داد که توانبخشی شناختی بر بهزیستی تحصیلی دانش‌آموزان با ناتوانی یادگیری اثربخش بوده است، این یافته با یافته‌های (Fernandes el al, 2019, Cordero –Arroyo el al, 2021)، همسو می‌باشد. در تبیین یافته حاضر می‌توان بیان کرد که استفاده از آموزش کامپیوتری ممکن است افزایش قابل توجهی در عملکرد کلی را تسهیل کند و به دلیل اینکه تأثیر مثبتی بر بهینه‌سازی حوزه‌های شناختی و عملکردی خاص مانند توجه، حافظه، توانایی اجرایی دارد. پردازش ذهنی که همه این‌ها بهزیستی ذهنی کلی افراد را بهبود می‌بخشد و به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا به سطح مطلوبی از بهزیستی روانی دست یابند. مداخله روانشناختی آموزشی با برنامه توانبخشی شناختی رایانه‌ای با تقویت توان هیجانی و عاطفی دانش‌آموزان، آنها را در برابر احساسات و عواطف ناخوشایند ناشی از شرایط و تکالیف مدرسه مقاوم کرده و آن‌ها را قادر می‌سازد بر اضطراب و ناراحتی خود نسبت به خود یا تکالیف مدرسه غلبه کنند و تجارب عاطفی و عاطفی مناسب را جایگزین تجربیات ناخوشایند کنید. روش‌های توانبخشی شناختی مبتنی بر رایانه، تمرین‌های رایانه‌ای هستند که برای بازتوانی حوزه‌های شناختی مختلف طراحی شده‌اند (Larson el al, 2014). استفاده از تمرینات و وظایف شناختی منجر به افزایش توانایی فرد در انجام برخی وظایف، پردازش و تفسیر اطلاعات و بهبود عملکرد می‌شود. به عبارت دیگر، توانبخشی شناختی منجر به بهبود توانایی‌های شناختی و لزوم خودکنترلی برای دستیابی به موفقیت تحصیلی و اجتماعی می‌شود. علاوه بر این، توانبخشی شناختی مبتنی بر رایانه، مهارت‌های حافظه کاری را هدف قرار می‌دهد که زمینه ساز تغییرات در هوش و عملکرد تحصیلی است و اغلب در افراد مبتلا به اختلالات شناختی دیده می‌شود (Reddick el al, 2003).

دانش‌آموزان احساس می‌کنند که با آموزش برنامه توانبخشی شناختی کامپیوتری به تدریج کنترل محیط مدرسه را به دست می‌آورند. این باور که نتایج به رفتار بستگی دارد، دانش‌آموزان را برای دستیابی به دستاوردهای بیشتر برمی‌انگیزد و آن‌ها را به تلاش بیشتر و پشتکار ترغیب می‌کند. به عبارت دیگر، مداخله وظایف استاندارد و چالش برانگیزی را جمع‌آوری می‌کند که حوزه‌های شناختی خاصی را هدف قرار می‌دهد با این فرض که توانایی‌های شناختی می‌تواند در طول زمان با تمرین مکرر و دقیق افزایش یابد. فعالیت شناختی دانش‌آموزان نقش کلیدی در اجرای مستقل فعالیت‌های عملکردی از جمله فعالیت‌های آموزشی آن‌ها دارد. تکنیک‌های توانبخشی شناختی مبتنی بر رایانه، درمانی امیدوارکننده برای بهینه‌سازی بهبود کلی در عملکرد تحصیلی و بهبود توانایی‌های عملکرد روزانه دانش‌آموزان است.

به طور کلی نتایج مطالعه حاضر نشان داد که مداخله توانبخشی شناختی مبتنی بر رایانه می‌تواند بر افزایش سرزندگی و بهزیستی تحصیلی دانش‌آموزان با ناتوانی یادگیری خاص اثربخش باشد، بنابراین آموزش و کاربست توانبخشی شناختی برای فراهم کردن شرایط و بستر مناسب برای آموزش و یادگیری ضروری به نظر می‌رسد. این مطالعه نیز با محدودیت‌هایی همراه بود. محدود بودن جامعه‌ی آماری به دانش‌آموزان مقطع ابتدایی و تعداد محدود شرکت‌کنندگان در طرح، تعمیم‌پذیری یافته‌ها را با محدودیت مواجه می‌سازد. نبود دوره‌ی پیگیری یکی دیگر از محدودیت‌های پژوهش حاضر می‌باشد. دیگر محدودیت پژوهش حاضر روش نمونه‌گیری آن به صورت دردسترس می‌باشد. پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی این فرضیه مورد بررسی مجدد قرار گرفته و برای سنجش متغیرهای پژوهش علاوه بر پرسشنامه از دیگر روش‌ها مانند مصاحبه نیز استفاده شود. پیشنهاد می‌شود پژوهش حاضر با استفاده از مصاحبه و مشاهده بالینی در جوامع دیگر و گروه‌های دانشگاهی انجام شود و بحث تفاوت‌های جنسیتی هم لحاظ گردد. بنابراین توصیه می‌شود مطالعات بعدی با رفع این نواقص در جهت افزایش دقت و تعمیم‌دهی نتایج گام بردارند. از دیگر محدودیت‌های پژوهش حاضر، میتوان به انگلیسی بودن زبان نرم‌افزار توانبخشی شناختی کاپیتان لاگ اشاره کرد، نرم‌افزار کاپیتان لاگ قابلیت‌های فراوانی دارد و مؤلفه‌های شناختی زیادی را در برمی‌گیرد و برای هرکدام از مؤلفه‌ها برنامه‌های متنوع دارد؛ اما به دلیل انگلیسی بودن زبان آن برخی از برنامه‌های آن برای آزمودنی‌های فارسی زبان قابل اجرا نیست. از این‌رو

پیشنهاد می‌شود یک برنامه‌نویس این نرم‌افزار را به زبان فارسی تبدیل نماید. همچنین با استناد به نتایج به دست آمده از پژوهش حاضر، پیشنهاد می‌شود مسئولان مراکز ناتوانی‌های یادگیری از توانبخشی شناختی رایانه‌ای به عنوان رویکرد درمانی مؤثر و مقرون به صرفه و حتی یک رویکرد مکمل درمانی در روند بهبود عملکرد شناختی دانش‌آموزان دارای اختلال یادگیری خاص استفاده نمایند، همچنین پیشنهاد می‌شود که کارگاه‌هایی با مضمون توانبخشی شناختی برای معلمان و مربیان مراکز اختلالات یادگیری برگزار شود تا علاوه بر روش‌های قدیمی، با روش‌های جدید و تایید شده در پژوهش‌های دانشگاهی نیز آشنا شوند.

ملاحظات اخلاقی و پیروی از اصول اخلاق پژوهش

در این پژوهش به شرکت کنندگان در مورد محرمانه ماندن اطلاعاتشان اطمینان داد شد و افراد داوطلبانه بدون هیچ اجباری به پرسشنامه‌ها پاسخ دادند.

حامی مالی

هزینه‌های این مطالعه توسط نویسندگان مقاله تامین شد.

مشارکت نویسندگان

همه نویسندگان سهم یکسان در مقاله داشته‌اند.

تعارض منافع

بنابر اظهار نویسندگان مقاله حاضر فاقد هرگونه تعارض منافع بوده است.

References

- Alkhalwaldeh, M., & Khasawneh, M. (2024). Designing gamified assistive apps: A novel approach to motivating and supporting students with learning disabilities. *International Journal of Data and Network Science*, 8(1), 53-60. [\[Link\]](#)
- Balea, M., Muresanu, D., Alvarez, A., Homberg, V., Bajenaru, O., Guekht, A. & ... & Birle, C. (2018). VaD-An integrated framework for cognitive rehabilitation. *CNS & Neurological Disorders-Drug Targets (Formerly Current Drug Targets-CNS & Neurological Disorders)*, 17(1), 22-33. [\[Link\]](#)
- Bangirana, P., Allebeck, P., Boivin, M. J., John, C. C., Page, C., Ehnvall, A., & Musisi, S. (2011). Cognition, behaviour and academic skills after cognitive rehabilitation in Ugandan children surviving severe malaria: a randomised trial. *BMC neurology*, 11(4), 1-8. [\[Link\]](#)
- Belfi, B., Goos, M., De Fraine, B., & Van Damme, J. (2012). The effect of class composition by gender and ability on secondary school students' school well-being and academic self-concept: A literature review. *Educational Research Review*, 7(1), 62-74. [\[Link\]](#)
- Camerford, J., Batteson, T., & Tormey, R. (2015). Academic buoyancy in second level schools: insights from Ireland. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 197(25), 98-103. [\[Link\]](#)
- Cohen, J. (2006). Social, emotional, ethical, and academic education: Creating a climate for learning, participation in democracy, and well-being. *Harvard Educational Review*, 76(2), 201-237. [\[Link\]](#)
- Cordero -Arroyo, G., Bermonti -Pérez, M. E., Moreno - Torres, M. A., & Rodríguez -Arocho, W. C. (2021). Analysis of PASS theory-based interventions for improving cognitive processing and learning: a narrative review. *Revista Iberoamericana de Neuropsicología*, 4(2), 96 -112. [\[Link\]](#)
- Dehghanizadeh, M. H., & Hosseini, M. (2012). Academic buoyancy and Perception of Family Communication Patterns: Mediatory role of Self- efficacy. *Studies in Learning & Instruction*, 4(2), 30-1. [\[Link\]](#)
- Eling, P. (2019). History of neuropsychological assessment. *A history of neuropsychology*, 44, 164 -178. [\[Link\]](#)
- Fernandes, H. A., Richard, N. M., & Edelstein, K. (2019). Cognitive rehabilitation for cancer -related cognitive dysfunction: a systematic review. *Supportive Care in Cancer*, 27(9), 3253 -3279. [\[Link\]](#)
- Firouzi, S., Abolmaali Alhosseini, K., Nokani, M. (2021). Comparison of the effectiveness of computer assisted cognitive rehabilitation, sensory integration and combining these two methods on the improvement working memory of students with specific learning disabilities. *Journal of Psychological Science*, 20 (97), 123 -138. [\[Link\]](#)
- Fletcher, J. M., Lyon, G. R., Fuchs, L. S., & Barnes, M. A. (2019). *Learning disabilities: From identification to intervention* (2nd ed.). The Guilford Press. [\[Link\]](#)
- Ghamari Givi, H., Narimani, M., & Mahmoodi, H. (2012). The effectiveness of cognition-promoting software on executive functions, response inhibition and working memory of children with

- dyslexia and attention deficit/hyperactivity disorders. *Journal of Learning Disabilities*, 1(2), 98-115. [[Link](#)]
- Ghorbanian, E., Alivandi Vafa, M., Farhodi, M., Nazari, M. (2020). Effect of Computer-based Cognitive Rehabilitation Intervention on Selective Attention, Sustained Attention, and Divided Attention of Patients with Stroke in Tabriz. *Scientific Journal of Rehabilitation Medicine*, 9(1), 137-146. [[Link](#)]
- Goldstein, G., Mayfield, J., Thaler, N. S., Walker, J., & Allen, D. N. (2018). Cognitive and academic achievement changes associated with day hospital rehabilitation in children with acquired brain injury. *Applied Neuropsychology: Child*, 7(2), 110-116. [[Link](#)]
- Hayes, I. (2015). *Medical Technology Directory. Cognitive Behavioral Therapy for the Treatment of Attention Deficit/Hyperactivity Disorder (ADHD) in Adults*. Hayes, Inc, Lansdale, PA: February 15, 2011. Updated February 6, 2015. [[Link](#)]
- Holzer, J., Bürger, S., Lüftenegger, M., & Schober, B. (2022). Revealing associations between students' school-related well-being, achievement goals, and academic achievement. *Learning and Individual Differences*, 95(4), 102140. [[Link](#)]
- Larson, EB., Feigon, M., Gagliardo, P., Dvorkin, AY. (2014). Virtual reality and cognitive rehabilitation: a review of current outcome research. *Neuro Rehabilitation*, 34(4), 759-772. [[Link](#)]
- Li, X., Duan, S., & Liu, H. (2023). Unveiling the Predictive Effect of Students' Perceived EFL Teacher Support on Academic Achievement: The Mediating Role of Academic Buoyancy. *Sustainability*, 15(13), 10205. [[Link](#)]
- Maggio, M. G., Latella, D., Maresca, G., Sciarrone, F., Manuli, A., Naro, A., ... & Calabrò, R. S. (2019). Virtual reality and cognitive rehabilitation in people with stroke: an overview. *Journal of Neuroscience Nursing*, 51(2), 101 -105. [[Link](#)]
- Martin, A. J. (2013). Academic buoyancy and academic resilience: Exploring 'everyday' and 'classic' resilience in the face of academic adversity. *School Psychology International*, 34(5), 488-500. [[Link](#)]
- Martin, A.J. & Marsh, H. W. (2006). Academic buoyancy and its psychological and educational correlates: A construct validity approach. *Psychology in the Schools*, 43(3), 267-282. [[Link](#)]
- Marzi, C. A. (2020). *Neuropsychology of attention*. In *Handbook of clinical and experimental neuropsychology* (pp. 509 -524): Psychology Press. [[Link](#)]
- Miller, S., Connolly, P., & Maguire, L. K. (2013). Well-being, academic buoyancy and educational achievement in primary school student. *International Journal of Educational Research*, 62(10), 239-248. [[Link](#)]
- Mohammadlou, M., Sotodeh-Asl, N., Ghorbani, R., Talepasand, S. (2023). Comparing the Effectiveness of Cognitive Rehabilitation and Cognitive Therapy based on Mindfulness in Improving the Cognitive Flexibility and Academic Progress of Students with Specific Learning Disorders. *Journal of Learning Disabilities*, 12(4), 66-82. [[Link](#)]
- Mohanna, S., & Talepasand, S. (2016). The Relationship between Environmental Supports and Emotional Self-awareness with Academic Engagement: the Mediating role of Educational Well-being. *Iranian Journal of Medical Education*, 16(1), 31-42. [[Link](#)]
- Mohtasham, S. S., Pooragha Roodbardeh, F., & Kafi, S. M. (2023). Comparison of Academic Self-regulation, Subjective Vitality, and Academic Vitality in Students with and Without Learning Disorder. *Quarterly Journal of Child Mental Health*, 9(4), 15-30. [[Link](#)]
- Naimian, N., Hajebi, M. Z., & Nokani, M. (2022). Comparison of the efficacy of cognitive rehabilitation and neurofeedback on specific learning disorder among primary school children of Tehran, Iran. *Journal of Basic Research in Medical Sciences*, 9(2), 52-60. [[Link](#)]
- Pietarinen J, Soini T, Pyhältö K. (2014). Students' emotional and cognitive engagement as the determinants of well-being and achievement in school. *Int J Educ Res*, 67, 40 -51. [[Link](#)]
- Putwain, D. W., Jansen in de Wal, J., & van Alphen, T. (2023). Academic Buoyancy: Overcoming Test Anxiety and Setbacks. *Journal of Intelligence*, 11(3), 42. [[Link](#)]
- Rahmani, A., Pirani, Z., Heidari, H., Davoodi, H. (2019). The Effectiveness of Cognitive Rehabilitation Training on Work Memory and Selective Attention of Dyslexic Students in Elementary Schools. *Journal of Learning Disabilities*, 10(2), 25-39. [[Link](#)]
- Rayan, R. M., & Deci, E. L. (2020). Intrinsic and extrinsic motivation from a self-determination theory perspective: Definitions, theory, practices, and future directions. *Contemporary Educational Psychology*, 61, 101860. [[Link](#)]
- Reddick, W.E., White, H.A., Glass, J.O., Wheeler, G.C., Thompson, S.J., Gajjar, A., & Mulhern, R.K. (2003). Developmental model relating white matter volume to neurocognitive deficits in pediatric brain tumor survivors. *Cancer: Interdisciplinary International Journal of the American Cancer Society*, 97(10), 2512-2519. [[Link](#)]

-
- Royatvand Ghiasvand, N., Amiri Majd, M. (2019). Effectiveness of Cognitive Captain's Log Software on Visual-Spatial Perception of Student with Learning Disabilities. *Journal of Exceptional Children*, 19(1), 5-14. [\[Link\]](#)
- Saleem, F., Legette, K. B., & Byrd, C. M. (2022). Examining school ethnic-racial socialization in the link between race-related stress and academic well-being among African American and Latinx adolescents. *Journal of School Psychology*, 91, 97-111. [\[Link\]](#)
- Samani, M. M., Agboada, D., Jamil, A., Kuo, M. F., & Nitsche, M. A. (2019). Titrating the neuroplastic effects of cathodal transcranial direct current stimulation (tDCS) over the primary motor cortex. *Cortex*, 119, 350 -361. [\[Link\]](#)
- Shen, C. W., Ho, J. T., Ly, P. T. M., & Kuo, T. C. (2019). Behavioural intentions of using virtual reality in learning: perspectives of acceptance of information technology and learning style. *Virtual Reality*, 23(3), 313 -324. [\[Link\]](#)
- Tamukm F., Atadokht, A., & Ghorban Jahromi, R. (2023). The Effectiveness of Computer-Based Cognitive Rehabilitation on Academic Motivation and Academic Excitement of Female Junior High School Students. *Mashhad University of Medical Sciences Faculty of Medicine Journal*, 65(4), 1892-1900. [\[Link\]](#)
- Tuominen-Soini, H., Salmela-Aro, K., & Niemivirta, M. (2012). Achievement goal orientations and academic well-being across the transition to upper secondary education. *Learning and Individual Differences*, 22(3), 290-305. [\[Link\]](#)
- Weightman, M., Lalji, N., Lin, C. H. S., Galea, J. M., Jenkinson, N., & Miall, R. C. (2023). Short duration event related cerebellar TDCS enhances visuomotor adaptation. *Brain Stimulation*, 6(2), 431 -441. [\[Link\]](#)

پیش‌بینی نگرش به روابط فرازناشویی براساس احساس تنهایی و بخشودگی بین فردی از طریق میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی در دانشجویان متأهل دانشگاه آزاد اهواز

سیده عسل ناصرپور^۱، فرح نادری^۲

چکیده

هدف: پژوهش حاضر با هدف پیش‌بینی نگرش به روابط فرازناشویی بر اساس احساس تنهایی و بخشودگی بین فردی از طریق میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی در دانشجویان متأهل دانشگاه آزاد اهواز انجام شد.

روش: روش پژوهش، همبستگی از نوع تحلیل مسیر بود. جامعه آماری شامل کلیه دانشجویان متأهل دانشگاه آزاد اهواز در سال تحصیلی ۱۴۰۲ بود. به این منظور ۲۴۰ نفر به روش نمونه‌گیری در تصادفی انتخاب شدند. برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه‌های نگرش به روابط فرازناشویی Watley (2006)، احساس تنهایی Russell و همکاران (1980)، بخشودگی بین فردی Ehtshamzadeh و همکاران (2010) و میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی Young (1988) استفاده شد. تجزیه و تحلیل داده‌ها به روش آمار توصیفی و استنباطی ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل مسیر انجام شد ($p < 0.05$).

یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد ضریب مسیر بین احساس تنهایی و نگرش به روابط فرازناشویی $\beta = 0.319$ می‌باشد که در سطح $p < 0.01$ از لحاظ آماری معنی‌دار است. ضریب مسیر بین احساس تنهایی و میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی $\beta = 0.170$ می‌باشد که در سطح $p < 0.05$ از لحاظ آماری معنی‌دار است. ضریب مسیر بین بخشودگی بین فردی با نگرش به روابط فرازناشویی $\beta = -0.074$ می‌باشد که در سطح $p < 0.05$ از لحاظ آماری معنی‌دار نبود و این مسیر حذف شد. ضریب مسیر بین بخشودگی بین فردی و میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی $\beta = -0.364$ می‌باشد که در سطح $p < 0.01$ از لحاظ آماری معنی‌دار است. ضریب مسیر بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و نگرش به روابط فرازناشویی در سطح $\beta = 0.430$ می‌باشد که در سطح $p < 0.01$ از لحاظ آماری معنی‌دار است.

نتیجه‌گیری: به طور کلی، مدل نهایی از برازش مطلوب برخوردار بود. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت احساس تنهایی و بخشودگی و میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی از متغیرهای مرتبط با نگرش به روابط فرازناشویی است که نیازمند توجه و بررسی توسط مسئولین و روانشناسان و مشاوران حوزه‌ی خانواده می‌باشد.

کلیدواژه‌ها: احساس تنهایی، استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی، بخشودگی بین فردی، نگرش به روابط فرازناشویی.

^۱ کارشناسی ارشد روانشناسی، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران. (نویسنده مسئول)

^۲ گروه روانشناسی، عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اهواز، اهواز، ایران.

مقدمه

رابطه زناشویی از رابطه‌های قوی انسانی محسوب می‌شود که کیفیت آن پیامدهای گوناگونی برای زوجین، فرزندان و سایر اعضای خانواده و در نهایت جامعه دارد. از طرفی، خانواده، نهادی پویا و در حال تغییر است که با استفاده از اعضای خویش و در جریان ارتباطی دائمی، تعاملی و طرح دار با یکدیگر یک کل را سازمان دهی می‌کند و در طول زمان و مکان گسترش می‌یابد (Moradi & Madani, 2019). خانواده نقش مؤثر و سازنده‌ای در شکل‌گیری باورها، اندیشه‌ها و تمام عوامل جسمانی و روانی افراد دارد، زمانی که این نهاد بتواند کارکردهای مثبت و سازگارانه داشته باشد، جامعه نیز در مسیر پیشرفت حرکت خواهد کرد، اما در برخی موارد کارکردهای خانواده به علت عدم آشنایی زوجین با مهارت‌های ارتباطی و زناشویی مختل می‌شود و باید تلاش کرد تا از اختلال در روابط زوجین پیشگیری کرد (Wang et al, 2003).

شکست در برقراری ارتباط یکی از رایج‌ترین مشکلاتی است که از سوی همسران ناراضی ابراز می‌شود. تعاملات و ارتباط‌های نامناسب که زوجین درگیر آن می‌شوند در همان چند سال نخست ازدواج منجر به افزایش پرخاشگری زبانی و بدنی می‌گردد. متأسفانه بسیاری از همسران در برقراری و حفظ روابط دوستانه و صمیمانه با هم مشکل دارند (Moradi & Madani, 2018). نگرش به خیانت زناشویی^۱ بر اساس یک تعریف کلی نقص تعهد رابطه دو نفره است که منجر به شکل‌گیری درجاتی از صمیمیت عاطفی و فیزیکی با فردی خارج از این رابطه می‌شود. نگرش به خیانت زناشویی یا خیانت شامل برقراری ارتباط جنسی یک فرد متأهل با جنس مخالف، خارج از چارچوب خانواده (غیر از همسر) است (Ebrahimi, 2018).

می‌توان گفت، پیش درآمد جدایی زوجها و نگرش به روابط فرازناشویی، وجود تعارض زناشویی است که از بگو مگوهای ساده شروع شده و تا درگیری‌های لفظی، نزاع و کتک کاری و گاهاً جدایی ممکن است، گسترش پیدا کند. تعارضات زناشویی زمانی بالا می‌گیرد که درجات مختلف استقلال یا وابستگی زوجها به یکدیگر جهت همکاری و تصمیم‌گیری مورد نیاز باشد. درجه اختلافات می‌تواند در نتیجه حساسیت‌ها به وجود آید و باعث اختلاف‌های سطحی تا تعارضات شدید شود (Doh et al, 2012).

یکی از عواملی که به نظر می‌رسد با نگرش به روابط فرازناشویی رابطه داشته باشد، احساس تنهایی^۲ است. احساس تنهایی یکی از سازه‌های پیچیده روان‌شناختی است که از زمان فلاسفه مورد بحث بوده است. در آن زمان احساس تنهایی یک مفهوم مثبت به معنای کناره‌گیری داوطلبانه فرد از درگیری‌های روزمره زندگی برای رسیدن به هدف‌های بالاتر (مانند تعمق، مراقبه و ارتباط با خداوند) تلقی می‌شد. اما امروزه در متون روان‌شناختی به احساس تنهایی مثبت پرداخته نمی‌شود بلکه حالتی در نظر می‌گیرند که در آن فرد فقدان روابط با دیگران را درک یا تجربه می‌کند و شامل عناصر اصلی و مهمی مانند احساس نامطلوب فقدان یا از دست دادن همدم، جنبه‌های ناخوشایند و منفی روابط از دست رفته و از دست دادن سطح کیفی روابط با دیگری است (Deckers et al, 2017). Ahmadi & Khaleghi (2022) به پیش‌بینی روابط فرازناشویی بر اساس احساس تنهایی و دلزدگی زناشویی زوجین شهر کرمانشاه پرداختند. نتایج نشان داد رابطه مثبت و معناداری میان روابط فرازناشویی با دلزدگی زناشویی و احساس تنهایی در بین زوجین شهر کرمانشاه وجود دارد و متغیر دلزدگی زناشویی توانایی پیش‌بینی روابط فرازناشویی و همچنین متغیر احساس تنهایی توانایی پیش‌بینی روابط فرازناشویی در میان زوجین را دارند. Mosavi & Moharami (2019) به بررسی ناگویی هیجانی، احساس تنهایی و ترس از صمیمیت: پیش‌بینی‌کننده‌های نگرش به خیانت در کارکنان مرد شرکت هادیان شهرداری تهران پرداختند. نتایج نشان داد ارتباط مثبت و معناداری بین ناگویی هیجانی، احساس تنهایی و

1. marital infidelity

2. feeling loneliness

ترس از صمیمیت با نگرش به خیانت وجود دارد. علاوه بر این، نتایج تحلیل رگرسیون هم زمان نشان داد که ناگویی هیجانی، احساس تنهایی و قادر به پیش بینی نگرش به خیانت بودند. طبق یافته‌های به دست آمده می توان گفت ناگویی هیجانی، احساس تنهایی و ترس از صمیمیت از عوامل مهم تاثیرگذار بر نگرش به خیانت در مردان هستند. در پژوهش دیگری، Jeanfreau و همکاران (2019) به بررسی رابطه احساس تنهایی، رضایت و عملکرد جنسی با نگرش به روابط فرازناشویی در زوجین پرداختند. نتایج نشان داد که بین احساس تنهایی با نگرش به روابط فرازناشویی در زوجین رابطه مثبت و مستقیم و بین میزان رضایت و عملکرد جنسی در زوجین، با نگرش به روابط فرازناشویی رابطه منفی وجود داشت.

عامل اثرگذار دیگر در نگرش به روابط فرازناشویی فرزندان، بخشودگی بین فردی^۱ است. بخشودگی بین فردی به عنوان تغییر میان فردی و اجتماعی مثبت در مقابل خطایی که در حوزه میان فردی قرار دارد، مطرح است (Fincham & May, 2017). این تعریف به تغییراتی اطلاق می‌شود که می‌تواند تنها در برگزیده کاهش در حساسیت منفی و یا در برگزیده کاهش احساسات منفی همراه با افزایش احساسات مثبت باشد. در هر دو صورت این تغییر یک تغییر مثبت اجتماعی است که هدفش ایجاد تعاملات اجتماعی مثبت تر است (Gündüz & Çelik, 2018). Zanganeh & Arefi (2020) به پیش بینی نگرش به خیانت زناشویی بر اساس سبک‌های حل تعارض، رضایت و بخشودگی زناشویی زوجین شهر کرمانشاه پرداختند. نتایج نشان داد بین سبک‌های حل تعارض، رضایت زناشویی و بخشودگی زناشویی بانمره کل نگرش به خیانت زناشویی رابطه وجود دارد. با توجه به یافته‌های پژوهش، می‌توان گفت هر چقدر استفاده از سبک‌های حل تعارض، رضایت و بخشودگی زناشویی در زوجین بالاتر باشد نگرش منفی نسبت به خیانت زناشویی وجود دارد. Zolfaghari و همکاران (2020) به بررسی مدل فراتشخیصی التیام از خیانت زناشویی با تأکید بر نقش فراشناخت‌ها، طرح‌واره‌ها، صمیمیت، کارآمدی هیجانی و بخشش در شهر تهران پرداختند. نتایج نشان داد طرح‌واره ناسازگار اولیه، فراشناخت، کارآمدی هیجانی، صمیمیت در رابطه و بخشش مبتنی بر ارزش‌های شخصی به صورت مستقیم و غیرمستقیم بر التیام از خیانت زناشویی تأثیر معنادار داشت فقط اثر مستقیم طرح‌واره ناسازگار اولیه بر بخشش و نیز میانجی‌گری بخشش بین طرح‌واره ناسازگار اولیه و التیام از خیانت زناشویی اثر معنی‌داری نداشت. در پژوهشی، Mphaphuli & Smuts (2021) به بررسی رابطه صمیمیت زناشویی و بخشودگی بین فردی با نگرش به روابط فرازناشویی پرداختند. نمونه آماری شامل ۹۸ زن آفریقایی جنوبی بود. نتایج نشان داد، عدم وجود صمیمیت زناشویی و بخشودگی بین فردی موجبات نگرش به روابط فرازناشویی را در زنان به وجود می‌آورد. Chi (2019) به بررسی تسهیل‌کننده‌های درون فردی و بین فردی بخشش به دنبال خیانت همسر در ۱۵۴ فرد متأهل در چین پرداختند. نتایج نشان داد شخصیت همبستگی‌گرا و انگیزه آشتی درک شده شریک، اسناد خوش خیم و همدلی را تسهیل کرد، سپس سطوح بالاتری از بخشش تصمیمی را تسهیل کرد، که بخشش عاطفی را ارتقا داد. استحکام پیوند زناشویی قبل از خیانت مستقیماً سطوح بالاتری از بخشش عاطفی را پیش بینی می‌کرد.

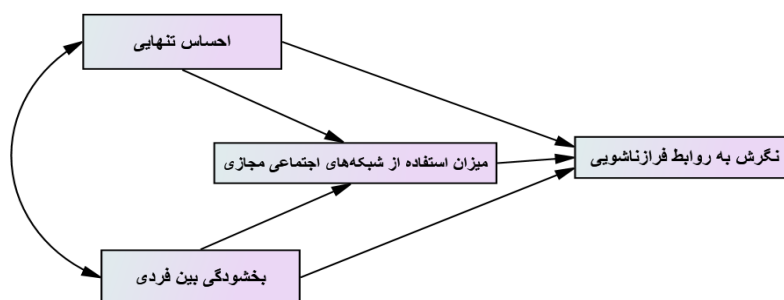
عامل دیگری که به نظر می‌رسد بر روی نگرش به روابط فرازناشویی اثر دارد، میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی^۲ است. میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی در سال‌های اخیر در کشور ایران رشد چشمگیری داشته است. با توجه به آمار موجود در چند سال اخیر، تعداد کاربران اینترنت در کشور ما ۲۵ برابر شده است و این مسئله اجتماعی چنان آرام و بی‌نشانه‌دامنگیر می‌شود که کمتر کسی آن را احساس و درک می‌کند. در واقع اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی مجازی از طریق ایجاد اختلال در فرایندهای ارتباطی زن و شوهر و افزایش فاصله میان آنها می‌تواند زمینه‌ساز بروز آسیب‌های مختلفی در خانواده شود که یکی از این آسیب‌ها، خیانت زناشویی، طلاق عاطفی و تعارضات زناشویی زوجین است (Rezaei, 2020). Sharifi و همکاران (2020) به پیش بینی نگرش به روابط فرازناشویی

1. interpersonal forgiveness

2. the use of virtual social networks

براساس میزان استفاده از شبکه‌های مجازی اجتماعی، ویژگی‌های شخصیتی و طرحواره‌های ناسازگار اولیه در زنان شهر گنبد پرداختند. نتایج نشان داد همبستگی معنی‌داری بین میزان استفاده از شبکه‌های مجازی اجتماعی با نگرش به روابط فرازناشویی وجود دارد. همچنین بین روان‌رنجوری و توافق‌پذیری با نگرش به روابط فرازناشویی رابطه معنادار وجود دارد. به علاوه همبستگی معنی‌داری بین الگوهای ناسازگار اولیه با نگرش به روابط فرازناشویی وجود دارد. Maftei و همکاران (2022) به پیش‌بینی خیانت زنان در رسانه‌های اجتماعی: اعتیاد به فیس‌بوک، رضایت از رابطه و جدایی اخلاقی در ۱۱۱ زن جوان رومانیایی با سن ۱۸ تا ۳۶ سال پرداختند. نتایج نشان داد که مهمترین عامل پیش‌بینی کننده خیانت به رسانه‌های اجتماعی اعتیاد به فیس بوک است. در مدل پیش‌بینی نهایی ما، هیچ کدام از دیگری در نظر گرفته نشدند. پیش‌بینی‌کننده‌ها معنی‌دار بودند، اگرچه یک ارتباط منفی مهم نیز بین خیانت رسانه‌های اجتماعی و رضایت از رابطه پیدا شد. در پژوهشی، Cao و همکاران (2019) در چین به این نتیجه دست یافتند که بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی با صمیمیت زناشویی در زوجینی که در سال‌های اولیه جنسی به سر می‌بردند، رابطه مثبت و معنادار وجود داشت، در حالی که عدم وجود میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و صمیمیت زناشویی موجب افزایش نگرش به روابط فرازناشویی در آنها شده است.

به طور کلی، مهم‌ترین عامل تهدید کننده عملکرد، ثبات و ادامه رابطه زناشویی که می‌تواند کیان خانواده را تهدید نموده، موجب برهم خوردن تعادل و در نهایت طلاق، جدایی و فروپاشی خانواده می‌گردد، نادیده گرفتن تعهدات مربوط به ازدواج و روابط فرازناشویی است (Isma & Turnip, 2019). در راستای مطالب ارائه شده، مدلی پیشنهادی طراحی شده که در نمودار ۱ ملاحظه می‌شود. و سؤال پژوهش را نیز می‌توان این گونه مطرح کرد که آیا مدل علی نگرش به روابط فرازناشویی بر اساس احساس تنهایی و بخشودگی بین فردی طریق میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی در دانشجویان متأهل دانشگاه آزاد اهواز از برازش مناسب برخوردار است؟

شکل ۱. مدل مفهومی

روش

روش پژوهش همبستگی از نوع تحلیل مسیر بود. جامعه آماری شامل کلیه دانشجویان متأهل دانشگاه آزاد اهواز در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۲ بودند. در این پژوهش، با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی، از بین دانشجویان متأهل دانشگاه آزاد اهواز، نمونه‌ای به حجم ۲۴۰ نفر انتخاب شدند. برآورد کفایت حجم نمونه توسط SPSS و با استفاده از شاخص توان آزمون انجام شد. از آنجایی که توان آزمون بیشتر از ۰/۸۰ بود، نشان دهنده کافی بودن حجم نمونه مورد نظر بود.

ابزار

پرسشنامه نگرش به روابط فرازناشویی: پرسشنامه نگرش به خیانت زناشویی^۱ Watley (2006) جهت بررسی نگرش به خیانت زناشویی ساخته شده است. این مقیاس در ۱۲ گویه تنظیم شده است که در طیف ۷ درجه ای از به

1. Attitudes toward Infidelity Scale (AIS)

شدت موافقم (۷) تا به شدت مخالفم (۱) نمره گذاری می‌شود. نمره بالاتر در این مقیاس نشان دهنده نگرش مثبت بیشتری به نگرش به خیانت زناشویی است. یافته‌های پژوهش ویتلی حاکی از اعتبار مطلوب این مقیاس است. آلفای کرونباخ این پرسشنامه ۰/۸۰ به دست آمده است. در پژوهشی ضریب آلفای کرونباخ مقیاس نگرش به خیانت زناشویی ۰/۷۱ برآورد شده است. ضریب بازآزمایی حاصل از اجرای این آزمون نیز ۰/۸۰ سنجیده شده است (Alitabar et al, 2014). در پژوهش حاضر، برای تعیین پایایی پرسشنامه نگرش به روابط فرازناشویی از روش آلفای کرونباخ استفاده شد که برای کل پرسشنامه برابر ۰/۸۳ به دست آمده است.

مقیاس احساس تنهایی: پرسشنامه احساس تنهایی توسط Russell و همکاران (1980) ساخته شده است. این مقیاس تجدیدنظر شده با توجه به مقیاس اصلی UCLA^۱ ساخته شد. در مقیاس اصلی UCLA احتمال سوگیری در پاسخ دهی وجود داشت، به همین منظور متخصصان فوق تصمیم گرفتند که مقیاس جدید را با یک سری اصلاحات ایجاد کنند. این مقیاس توسط شکر کن و میردریکوند (۱۳۷۸) ترجمه شد و پس از یک اجرای مقدماتی و اصلاحات به کار گرفته شد. گزارش‌ها شواهدی مبنی بر اعتبار همزمان این ابزار سنجش فراهم آورد. این مقیاس دارای ۲۰ ماده است که نمره فرد حاصل جمع نمرات ۲۰ ماده می‌باشد. نمره گذاری این مقیاس: این شاخص شامل عبارات توصیفی است که نمره گذاری آن به این صورت است که ماده‌های شماره ۱-۴-۵-۶-۹-۱۰-۱۵-۱۶-۱۹-۲۰ به صورت معکوس نمره گذاری می‌شوند. چهار گزینه ای که شخص باید یکی از آنها را انتخاب کند عبارتند از: «هرگز» «به ندرت» «گاهی اوقات» «اغلب» بقیه ماده‌ها به صورت مستقیم نمره گذاری می‌شوند. لتیشیا و همکاران (۱۹۸۰)، به نقل از میردریکوند، (۱۳۷۸) برای ارزیابی پایایی UCLA این مقیاس را بر روی ۲۳۷ دانشجو (۱۰۷ مرد ۱۱۳ زن) اجرا کردند این مقیاس جدید دارای پایایی ۰/۹۴ بود و با مقیاس اصلی که دارای پایایی ۰/۹۶ می‌باشد قابل مقایسه می‌باشد. همچنین با توجه به ارتباط معناداری که مقیاس اصلی با اضطراب و افسردگی داشت، بر روی آزمودنی‌ها به اجرا در آمد، همبستگی‌های اساسی بین نمرات احساس تنهایی و سیاهه افسردگی بک (۰/۴ تا ۰/۵) (Bragg, 1979) و آزمون کوپر اسمیت یافت شده است و به صورت مفهومی معقول به نظر می‌رسد که تنهایی با افسردگی و عزت نفس پایین همراه باشد. اینگونه یافته‌ها اعتبار مقیاس تجدید نظر شده UCLA را حمایت می‌کند. در پژوهش حاضر، برای بررسی همسانی درونی پرسشنامه احساس تنهایی از روش آلفای کرونباخ استفاده شد که برای کل پرسشنامه برابر ۰/۸۵ به دست آمده است.

پرسشنامه بخشودگی بین فردی: پرسشنامه سنجش بخشودگی بین فردی توسط Ehtshamzadeh و همکاران (2010) تهیه شده است. این پرسشنامه، متشکل از ۲۵ ماده است. به طوری که ۱۲ ماده بر روی عامل اول (ارتباط مجدد و کنترل انتقام جویی)، شش ماده بر روی عامل دوم (کنترل رنجش) و هفت ماده بر روی عامل سوم (درک و فهم واقع بینانه) قرار گرفته است. احتشام زاده و همکاران برای ساخت و اعتباریابی این مقیاس از ۴۰۰ نفر از دانشجویان دانشگاه‌های اهواز (۲۳۷ زن و ۱۶۳ مرد) به عنوان نمونه استفاده کردند. برای نمره گذاری این مقیاس، یک نمره کلی برای بخشودگی بین فردی و ۳ نمره برای خرده مقیاس‌های آن به دست می‌آید. برای ماده‌های ۱۹، ۲۰، ۲۱، ۲۲، ۲۳، ۲۴، ۲۵، ۲۴ نمره گذاری به شکل کاملاً مخالف (۱) و کاملاً موافق (۴) و بقیه ماده‌ها معکوس نمره گذاری می‌شود. آلفای کرونباخ ۰/۷۵ و پایایی این پرسشنامه ۰/۹۰ گزارش شده است که دارای اعتبار و پایایی مطلوبی است. در پژوهش حاضر برای بررسی همسانی درونی پرسشنامه بخشودگی بین فردی از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است که ضریب آلفای کرونباخ کل سوالات ۰/۸۴ به دست آمده است.

1. University of California Los Angeles Loneliness Scale

پرسشنامه میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی: به این منظور از پرسشنامه میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی^۱ یانگ^۲ (IAT) که در سال ۱۹۸۸ توسط Young ساخته شد، استفاده شده است. این پرسشنامه دارای ۲۰ سوال بوده و هدف آن سنجش میزان اعتیاد به اینترنت در افراد مختلف می‌باشد. طیف پاسخدهی آن به صورت لیکرت بوده و دارای پنج درجه می‌باشد. نحوه امتیازدهی به این پنج گزینه به صورت بندرت، گاهی اوقات، اغلب، بیشتر اوقات و همیشه از ۱ تا ۵ نمره گذاری می‌شود. بنابراین برای بدست آوردن امتیاز کلی پرسشنامه حاصل جمع امتیازات داده شده توسط پاسخ دهنده به تک تک سوالات پرسشنامه را با هم جمع می‌کنیم. نمره بدست آمده نمره کلی پرسشنامه بوده و دامنه‌ای از ۲۰ تا ۱۰۰ را خواهد داشت. این پرسشنامه استاندارد است و روایی و پایایی آن در مطالعات قبلی با آلفای کرونباخ ۰/۹۰ گزارش شده است. نسخه فارسی این مقیاس در ایران نیز مورد استفاده قرار گرفته و راستی زایی پایایی آن را با آلفای کرونباخ ۰/۸۱ و قاسم زاده با آلفای کرونباخ ۰/۸۸ تایید کرده اند (به نقل از Bahri et al, 2011). در پژوهش حاضر، برای تعیین پایایی پرسشنامه میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی از روش آلفای کرونباخ استفاده شد که برای کل پرسشنامه برابر ۰/۸۰ به دست آمده است.

به منظور اجرای پژوهش نیز، پس از کسب مجوز از پژوهش محترم دانشگاه برای انجام پژوهش، محقق به روش در دسترس از بین گروه‌های دانشجویی (رشته‌های مشاوره و روانشناسی و پرستاری) دانشگاه آزاد شهر اهواز، اقدام به توزیع لینک پرسشنامه‌های پژوهش کردند. در ابتدای لینک خواسته شد که فقط دانشجویان متأهل پاسخ دهند و به آنها اطمینان داده شد که پاسخ‌ها کاملاً محرمانه خواهند ماند. در پایان داده‌ها جمع آوری و تحلیل شدند.

یافته‌ها

دستاوردهای بخش کیفی حاکی از آن بود که کجی و کشیدگی همه متغیرها بین +۲ و -۲ بوده، که دال بر نرمال بودن توزیع داده‌ها بوده است.

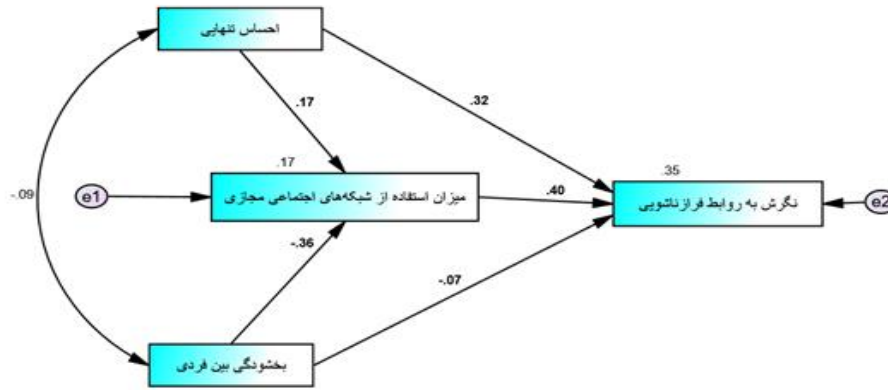
جدول ۱: ضرایب همبستگی ساده بین متغیرهای تحقیق در کل آزمودنی‌ها

متغیرها	۱	۲	۳	۴
۱-نگرش به روابط فرازناشویی				
۲-احساس تنهایی	۰/۲۲۲			
۳-بخشودگی بین فردی	-۰/۲۹۰	-۰/۲۶۸		
۴-میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی	۰/۲۱۹	۰/۱۴۹	-۰/۵۶۱	۱

همان‌طور که در جدول ۱ مشاهده می‌شود، ضرایب همبستگی در برخی از متغیرهای پژوهش در سطح $P < 0/01$ معنی‌دار شد. در ادامه برای ارزیابی مدل پیشنهادی این پژوهش از روش تحلیل مسیر با استفاده از نرم افزار AMOS و به روش حداکثر درست نمایی مدل استفاده شد. الگوی پیشنهادی در مجموع چهار متغیر را در خود جای داده، به این ترتیب که متغیر نگرش به روابط فرازناشویی به عنوان متغیر درون زاد (ملاک)، متغیرهای احساس تنهایی و بخشودگی بین فردی به عنوان متغیرهای برون زاد (مستقل) و متغیر میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی نیز به عنوان متغیر میانجی مورد بررسی قرار گرفته‌اند. مدل پیشنهادی اولیه جهت تبیین نگرش به روابط فرازناشویی بر اساس احساس تنهایی، بخشودگی بین فردی و میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی به دست آمد که در شکل ۲ ارائه شده است.

1. The use of Virtual Social Networks Questionnaire

2. Yong

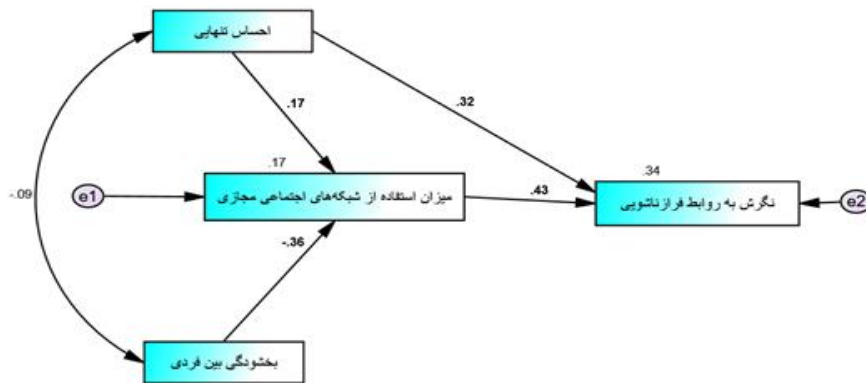
شکل ۲. مدل اولیه در حالت استاندارد

یافته‌های مربوط به این مدل در جدول ۲ ارائه شده است. جهت تعیین کفایت برازش الگوی پیشنهادی با داده‌ها، ترکیبی از شاخص‌های برازندگی از قبیل مقدار مجذور کای (χ^2)، شاخص هنجار شده مجذور کای ($\frac{\chi^2}{df}$)، CFI و ریشه میانگین مجذور خطای تقریب (RMSEA) مورد استفاده قرار گرفت.

جدول ۲: شاخص‌های نیکویی برازش مدل اولیه در حالت استاندارد

RMSEA	GFI	NFI	CFI	TLI	IFI	$\frac{\chi^2}{df}$	df	χ^2	شاخص نیکویی برازندگی
۰/۳۱۴	۰/۷۸	۰/۸۸	۰/۷۱	۰/۴۷	۰/۹۲	-	-	-	مدل اولیه

با توجه به داده‌های جدول ۲، شاخص جذر برآورد واریانس خطای تقریب (RMSEA= ۰/۳۱۴) نشان می‌دهد که مدل پیشنهادی برازش ندارد و نیاز به اصلاح دارد. جهت اصلاح مدل، رابطه بخشودگی بین فردی به نگرش به روابط فرازناشویی حذف شد. حاصل این عملیات، دست یابی به شاخص‌های برازندگی مطلوب بود. مدل نهایی به صورت زیر بدست آمده است.

شکل ۳. مدل نهایی در حالت استاندارد

جدول ۳: شاخص‌های نیکویی برازش مدل نهایی

RMSEA	RFI	NFI	CFI	TLI	IFI	$\frac{\chi^2}{df}$	df	χ^2	شاخص‌های نیکویی برازش
۰/۰۴۲	۰/۹۳	۰/۹۸	۰/۹۹	۰/۹۸	۰/۹۹	۱/۳۲۰	۱	۱/۳۲۰	مدل نهایی

با توجه به داده‌های جدول ۳، همه شاخص‌های برازندگی همچون مقادیر مقدار مجذور کای (χ^2)، شاخص هنجار شده مجذور کای ($\frac{\chi^2}{df}$)، شاخص برازندگی هنجار شده (NFI)، شاخص برازندگی تطبیقی (CFI)، شاخص برازندگی

افزایشی (IFI)، شاخص توکر - لویس (TLI) و شاخص جذر میانگین مجذورات خطا (RMSEA) نشان دهنده برازش قابل قبول الگوی نهایی با داده‌ها هستند.

جدول ۴: ضرایب مسیر اثرات مستقیم بین متغیرهای پژوهش در مدل استاندارد نهایی

مسیرها	مدل اولیه		مدل نهایی	
	ضرایب مسیر استاندارد (β)	P	ضرایب مسیر استاندارد (β)	P
احساس تنهایی - نگرش به روابط فرازشوویی	۰/۳۱۸	۰/۰۰۱	۰/۳۱۹	۰/۰۰۱
احساس تنهایی - میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی	۰/۱۷۰	۰/۰۱۲	۰/۱۷۰	۰/۰۱۲
بخشودگی بین فردی - نگرش به روابط فرازشوویی	-۰/۰۷۴	۰/۲۵۰	-	-
بخشودگی بین فردی - میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی	-۰/۳۶۴	۰/۰۰۱	-۰/۳۶۴	۰/۰۰۱
میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی - نگرش به روابط فرازشوویی	۰/۴۰۲	۰/۰۰۱	۰/۴۳۰	۰/۰۰۱

همان‌طوری که در جدول ۴ مشاهده می‌شود، ضرایب استاندارد مسیرهای مستقیم با سطح معناداری هرکدام از این مسیرها در مدل اولیه و نهایی آورده شده است. ضریب مسیر بین احساس تنهایی و نگرش به روابط فرازشوویی ۰/۳۱۹ β می‌باشد که در سطح $p < 0.01$ از لحاظ آماری معنی‌دار است. ضریب مسیر بین احساس تنهایی و میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی $\beta = 0.170$ می‌باشد که در سطح $p < 0.05$ از لحاظ آماری معنی‌دار است. ضریب مسیر بین بخشودگی بین فردی و نگرش به روابط فرازشوویی $\beta = -0.074$ می‌باشد که در سطح $p < 0.05$ از لحاظ آماری معنی‌دار نبود و این مسیر حذف شد. ضریب مسیر بین بخشودگی بین فردی و میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی $\beta = -0.364$ می‌باشد که در سطح $p < 0.01$ از لحاظ آماری معنی‌دار است. ضریب مسیر بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و نگرش به روابط فرازشوویی در سطح $\beta = 0.430$ می‌باشد که در سطح $p < 0.01$ از لحاظ آماری معنی‌دار است. در پژوهش حاضر، دو مسیر غیرمستقیم وجود دارد. برای آزمون روابط واسطه‌ای از آزمون بوت‌استرپ ماکرو پریچر و هیز استفاده شد که نتایج آن را در جدول زیر مشاهده می‌شود.

جدول ۵: نتایج آزمون بوت‌استرپ ماکرو پریچر و هیز برای تمامی مسیرهای واسطه‌ای

روابط غیر مستقیم				
متغیر مستقل	متغیر واسطه‌ای	متغیر وابسته	مدل اولیه	مدل نهایی
			بوت‌استرپ P	بوت‌استرپ P
احساس تنهایی	میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی	نگرش به روابط فرازشوویی	۰/۰۵۴	۰/۰۲۵
بخشودگی بین فردی	بخشودگی بین فردی	نگرش به روابط فرازشوویی	-۰/۰۴۷	۰/۰۰۱

مطابق جدول ۵، ضریب مسیر بین احساس تنهایی با نگرش به روابط فرازشوویی از طریق میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی $\beta = 0.058$ می‌باشد که در سطح $p < 0.05$ از لحاظ آماری معنی‌دار است. مطابق جدول، ضریب مسیر بین بخشودگی بین فردی با نگرش به روابط فرازشوویی از طریق میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی $\beta = -0.051$ می‌باشد که در سطح $p < 0.01$ از لحاظ آماری معنی‌دار است.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از انجام این پژوهش، بررسی پیش‌بینی نگرش به روابط فرازشوویی بر اساس احساس تنهایی و بخشودگی بین فردی از طریق میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی در دانشجویان متأهل دانشگاه آزاد اهواز بود. یافته‌ی اول پژوهش نشان داد که ضریب مسیر بین احساس تنهایی و نگرش به روابط فرازشوویی $\beta = 0.319$ می‌باشد که در سطح

$p < 0.01$ از لحاظ آماری معنی‌دار است. این یافته با نتایج پژوهش‌های **Ahmadi** و همکاران (2022)، **Mosavi** و همکاران (2019) و **Jeanfreau** و همکاران (2019) هماهنگ و همسو است. چنانچه، **Ahmadi** و همکاران (2022) در پژوهشی نشان دادند رابطه مثبت و معناداری میان روابط فرازناشویی با دلزدگی زناشویی و احساس تنهایی در بین زوجین وجود دارد. در تبیین این یافته می‌توان گفت، احساس تنهایی می‌تواند بر نگرش و روابط فرازناشویی در زوجین تأثیر بگذارد. در زمانی که یک شخص احساس تنهایی می‌کند، ممکن است به دلایل مختلف از جمله عدم ارتباط عاطفی قوی با همسر، کمبود حمایت و توجه، عدم اشتراک فعالیت‌ها و علاقه‌ها، یا حتی نبود فضای شخصی و خصوصی برای خودش این احساس را تجربه کند. در صورت عدم تأمین نیازهای عاطفی و روحانی بالاتر، زوجین ممکن است به دلایل مختلف احساس نارضایتی کنند. این نارضایتی ممکن است منجر به بروز خستگی، سست شدن رابطه، کاستگی در جذب و توجه، و در نهایت احساس تنهایی شود (**Mosavi et al, 2019**). بنابراین، احساس تنهایی می‌تواند نشان دهنده وجود مشکلات در رابطه فرازناشویی زوجین باشد. برای حل این مشکلات، زوجین باید به یکدیگر توجه کافی را داشته باشند، نیازهای همدیگر را بفهمند و سعی کنند به آن‌ها پاسخ دهند. همچنین، برقراری ارتباط عمیق‌تر و صادقانه، به اشتراک گذاری احساسات و نگرش‌ها، و ساخت فضای مطمئن و پذیرفته شده برای همسر ممکن است به بهبود رابطه فرازناشویی کمک کند و احساس تنهایی را کاهش داد.

یافته دوم پژوهش نشان داد که ضریب مسیر بین احساس تنهایی و میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی $\beta = 0.170$ می‌باشد که در سطح $p < 0.05$ از لحاظ آماری معنی‌دار است. این یافته با نتایج پژوهش‌های **Zareei** و همکاران (2021) **Hosseini & Tabeeb Bardbar**، **Dortaj** و همکاران (2017) و **Zhang & Xiang** (2022) همسو و همخوان است. چنانچه، **Zareei** و همکاران (2021) در پژوهشی نشان دادند که احساس تنهایی در رابطه مهرورزی والدین با اعتیاد به اینترنت نقش واسطه‌ای معناداری دارد. همچنین، **Hosseini** و همکاران (2019) در پژوهشی نشان دادند که احساس تنهایی رابطه مستقیم و معناداری با مشکلات رفتاری داشته و در پیش بینی آن مؤثر است. همچنین احساس تنهایی نقش واسطه‌ای در رابطه با میزان استفاده از فضای مجازی و مشکلات درون ریز و برون ریز شده رفتاری نوجوانان ایفا می‌کند.

در تبیین این یافته می‌توان گفت، استفاده زیاد از شبکه‌های مجازی، به خصوص در صورت نادرست بودن آن، ممکن است باعث کاهش تعاملات حضوری و کاهش ارتباطات عمیق و حس نزدیکی در زوجین شود. این موضوع منجر به افزایش احساس تنهایی و عدم رضایت در رابطه زناشویی می‌شود (**Hosseini & Tabeeb Bardbar, 2019**). از طرفی، استفاده زیاد از شبکه‌های مجازی، به خصوص در صورت نادرست بودن آن، منجر به کاهش کارآمدی و عملکرد فرد در سایر جنبه‌های زندگی خود (مانند کار، تعاملات اجتماعی، سلامت روانی و فیزیکی و غیره) می‌شود. این موضوع ممکن است باعث افزایش استرس و نارضایتی در زندگی زناشویی شود که در نتیجه، احساس تنهایی را نسبت به همسر خود تقویت می‌کند (**Zareei et al, 2021**). در حالی که استفاده مناسب و هوشمندانه از شبکه‌های مجازی ممکن است به عنوان یک ابزار برای بهبود رابطه زناشویی و کاهش احساس تنهایی عمل کند. برخلاف استفاده نادرست، استفاده صحیح از شبکه‌های مجازی ممکن است به زوجین کمک کند تا در دوران جدا بودن (برای مثال در سفر یا جدا شدگی فصلی) با هم در ارتباط باشند و حس نزدیک بودن را حفظ کنند (**Kayis et al, 2022**). بر این اساس، رابطه بین احساس تنهایی و استفاده از شبکه‌های مجازی در زوجین ممکن است به شدت رضایت زناشویی را در آنها کاهش دهد.

یافته سوم پژوهش نشان داد که ضریب مسیر بین بخشودگی بین فردی با نگرش به روابط فرازناشویی $\beta = -0.074$ می‌باشد که در سطح $p < 0.05$ از لحاظ آماری معنی‌دار نبود و این مسیر حذف شد. این یافته با نتایج پژوهش‌های **Zanganeh** و همکاران (2020)، **Zolfaghari** و همکاران (2020)، **Apostolou & Demosthenous** (2021) و **Mphaphuli & Smuts** (2021) هماهنگ و ناهمسو است.

با دقت در داده‌های به دست آمده، می‌توان متوجه شد که در پژوهش‌های نام برده شده، رابطه بخشودگی بین فردی با نگرش به روابط فرازناشویی با آزمون‌های ضریب همبستگی و رگرسیون انجام شده‌اند و این رابطه معنادار شده است؛ در حالی که، در پژوهش حاضر، فرضیه‌ها با تحلیل مسیر بررسی شده‌اند؛ در اینجا نیز رابطه بخشودگی بین فردی با نگرش به روابط فرازناشویی در آزمون پیرسون معنادار شده است، ولی در مدل به دلیل وجود متغیر میانجی، تمام سهم و اثر متغیر بخشودگی بین فردی روی نگرش به روابط فرازناشویی از طریق متغیر میانجی و یا همان رابطه غیرمستقیم تبیین شده است. به عبارت دیگر، در این مدل نیز متغیر بخشودگی بین فردی روی نگرش به روابط فرازناشویی تأثیر دارد اما به صورت غیرمستقیم. به این معنا که وجود بخشودگی بین فردی در افراد متأهل، تأثیر مهمی روی میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی آنها می‌گذارد و این عامل نیز روی نگرش به روابط فرازناشویی اثرگذار خواهد بود.

در تبیین این یافته می‌توان گفت، بخشودگی به معنای قبول و عفو کردن از خطاها و نقص‌های دیگران است. در روابط فرازناشویی، زوجین سعی می‌کنند با تمرکز بر رشد شخصی و روابط خود، بهبود و بهتر شدن در زندگی مشترک خود داشته باشند. لذا بخشودگی در روابط فرازناشویی نقش مهمی ایفا می‌کند. زیرا همان طور که همه می‌دانند همسران همچون دو انسان با خصوصیات، نقاط قوت و ضعف و خطاهای خود هستند. بخشودگی به این معناست که هر دو طرف تلاش کنند از خطای گذشته چاره‌ای جستجو کنند و به جای تکرار آسیب‌های قبل، چاره‌ای بیاندیشند (Zolfaghari et al, 2020). بخشودگی در رابطه باعث محکم شدن پایه‌های زیرساخت رابطه است. زیرا با بخشودگی، احترام و اعتماد به همدیگر افزایش می‌یابد و روابط سالم‌تر و پایدارتر می‌شود. همچنین بخشودگی می‌تواند به تقویت ارتباط عاطفی بین زوجین کمک کند و باعث شود که هر دو طرف حاضر باشند در مسیر رشد فردی و رابطه خود تلاش کنند. به طور خلاصه، بخشودگی در روابط فرازناشویی نقش مهمی در بهبود و تقویت رابطه دارد. با بخشیدگی، زوجین قادر خواهند بود به گذشته نگاه کنند، از خطاهای گذشته چاره‌ای جستجو کنند و با هم در جهت بهبود رابطه پیش بروند. یافته‌ی چهارم پژوهش نشان داد که ضریب مسیر بین بخشودگی بین فردی و میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی $\beta = -0.364$ می‌باشد که در سطح $p < 0.01$ از لحاظ آماری معنی‌دار است. پژوهشی تا به حال به بررسی بخشودگی بین فردی و میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی نپرداخته است. از این رو، این رابطه برای اولین بار بررسی شده است. در تبیین این یافته می‌توان گفت، استفاده زیاد از شبکه‌های اجتماعی ممکن است باعث کاهش بخشودگی فردی در زوجین شود. زیرا زمان و توجه زوجین به یکدیگر کاهش می‌یابد و در نتیجه توانایی بخشیدن و درک نیازهای همسر را کاسته می‌کند. از طرفی، استفاده زیاد از شبکه‌های اجتماعی ممکن است باعث کاستن از سطح رضایت زوجین نسبت به رابطه خود شود. این عدم رضایت ممکن است منجر به کاستن از بخشودگی فردی در زوجین شود. استفاده زیاد از شبکه‌های اجتماعی ممکن است نشان دهنده نبود بخشودگی فردی در زوجین باشد. به عبارت دیگر، زوجینی که بخشودگی فردی کمتری دارند، ممکن است به شبکه‌های اجتماعی روی آورده و در نتیجه استفاده بالا از آنها را داشته باشند. به هر حال، لازم به ذکر است که رابطه بین بخشودگی فردی و میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی در زوجین ممکن است به صورت مختلف در هر جامعه خاص تغییر کند و تحقیقات بیشتر در این زمینه لازم است.

یافته‌ی پنجم پژوهش نشان داد که ضریب مسیر بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و نگرش به روابط فرازناشویی در سطح $\beta = 0.430$ می‌باشد که در سطح $p < 0.01$ از لحاظ آماری معنی‌دار است. این یافته با نتایج پژوهش‌های Sharifi و همکاران (2021)، Maftai و همکاران (2022) و Cao و همکاران (2019) هماهنگ و همخوان است. برای مثال، مفتی و همکاران (۲۰۲۲) در پژوهشی نشان دادند که مهمترین عامل پیش بینی کننده نگرش به روابط فرازناشویی در زوجین، وابستگی به رسانه‌های اجتماعی و اعتیاد به فیس بوک است.

در تبیین این یافته می‌توان این‌گونه بیان نمود که مطالعات نشان می‌دهند که استفاده از فضای مجازی و روابط فرازناشویی در زوجین به طور مستقیم به یکدیگر مرتبط هستند. با توجه به اینکه فضای مجازی امکان برقراری ارتباطات و اشتراک گذاری اطلاعات را بین افراد فراهم می‌کند، استفاده بیش از حد و نادرست از آن ممکن است تأثیر منفی بر روابط فرازناشویی در زوجین داشته باشد (Maftei et al, 2022). بعضی از تأثیرات منفی استفاده بیش از حد از فضای مجازی بر روابط فرازناشویی عبارتند از: استفاده بسیار زیاد از فضای مجازی ممکن است باعث کمبود زمان برای صحبت و تعامل حقیقی در جامعه شود. در هنگام صحبت با همسر، تلفن همراه و دستگاه‌های مجازی ممکن است تمرکز روی همسر کاهش یابد و این می‌تواند باعث کاهش احساس نزدیکی و ارتباط عاطفی شود. و برخی از زوجین به جای صحبت و تعامل با هم، بیشتر درگیر فضای مجازی هستند و این ممکن است باعث رقابت بین زندگی خانوادگی و فضای مجازی شود (Cao et al, 2019). استفاده بسیار زیاد از فضای مجازی ممکن است باعث کمبود تعاملات غیرکلامی در رابطه شود، که این تعاملات بسیار حائز اهمیت هستند. به علاوه، استفاده مناسب و هوشمندانه از فضای مجازی نیز به روابط فرازناشویی در زوجین کمک می‌کند. به عنوان مثال، استفاده مناسب از فضای مجازی به عنوان ابزاری برای اشتراک گذاری خاطرات و تجارب مثبت بین فردی می‌باشد که این موضوع به گرایش بیشتر زوجین به فضای مجازی منجر شده و از این رو، گرایش به روابط فرازناشویی را افزایش خواهد داد.

یافته‌ی ششم پژوهش نشان داد که ضریب مسیر بین احساس تنهایی با نگرش به روابط فرازناشویی از طریق میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی $\beta = 0.058$ می‌باشد که در سطح $p < 0.05$ از لحاظ آماری معنی‌دار است. پژوهش مشابهی همراستا با این یافته، در دسترس قرار نگرفت. می‌توان اذعان نمود که بین احساس تنهایی با نگرش به روابط فرازناشویی رابطه مثبت و معنادار وجود داشت و در فرضیه غیرمستقیم نیز نشان داده شد احساس تنهایی از طریق افزایش میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی موجب افزایش نگرش به روابط فرازناشویی در افراد متأهل می‌شود. احساس تنهایی می‌تواند تأثیر مستقیمی بر نگرش و روابط فرازناشویی زوجین در فضای مجازی داشته باشد. زوجینی که احساس تنهایی می‌کنند، ممکن است به دلایل مختلف از جمله عدم حضور فعال در روابط اجتماعی، کمبود ارتباط عاطفی یا عدم پذیرش و تأثیرگذاری در روابط خود، به فضای مجازی روانه شوند. فضای مجازی به زوجین این امکان را می‌دهد که با دسترسی به شبکه‌های اجتماعی، پلتفرم‌های چت و بلاگ نوشتن و... با دسترسی به منابع و فعالان جامعه، درک بهتر و تأثیرگذاران بر روابط خود دست یابند. همچنین، فضای مجازی به زوجین کمک می‌کند تا با استفاده از ابزارهای نظیر ویدئو کال، پست‌های عاطفی و عکس‌ها، ارتباط عاطفی خود را تقویت کنند و احساس نزدیکی و ارتباط مستقیم با یکدیگر را تجربه کنند. اما در عین حال، استفاده بیش از حد از فضای مجازی ممکن است به نقصان روابط فرازناشویی زوجین منجر شود. زیرا در فضای مجازی، امکانات و منابع بسیار زیاد است و زوجین ممکن است درگیر شبکه‌های اجتماعی، بازخوردهای منفی یا پست‌های نامتعادل شوند. همچنین، برخوردهای نامتعارف و ناسالم در فضای مجازی نقش مهمی در تأثیر روابط زوجین دارد. بنابراین، برای بهبود روابط فرازناشویی زوجین در فضای مجازی، لازم است که هر دو طرف به تعادل مناسب بین استفاده از فضای مجازی و حضور فعال در رابطه خود دست یابند. به این ترتیب می‌توان نتیجه گرفت، میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی به درستی نقش میانجی را در رابطه بین احساس تنهایی با نگرش به روابط فرازناشویی ایفا نموده است.

یافته‌ی هفتم پژوهش نشان داد که ضریب مسیر بین بخشودگی بین فردی با نگرش به روابط فرازناشویی از طریق میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی $\beta = -0.051$ می‌باشد که در سطح $p < 0.01$ از لحاظ آماری معنی‌دار است. پژوهش مشابهی همراستا با این یافته، در دسترس قرار نگرفت. در واقع نشان داده شد که در جامعه مورد مطالعه، علی‌رغم نتایج پژوهش‌های قبلی، بین بخشودگی بین فردی با نگرش به روابط فرازناشویی رابطه معناداری وجود نداشت. اما در فرضیه غیرمستقیم نشان داده شده در صورتی بخشودگی بین فردی باعث کاهش نگرش به روابط فرازناشویی در افراد متأهل می‌شود که میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی این افراد زیاد نباشد. در واقع، در فرضیه

غیرمستقیم نشان داده شد بخشودگی بین فردی از طریق کاهش میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی موجب کاهش نگرش به روابط فرازناشویی در افراد متأهل می‌شود. در حالی که، عدم وجود بخشودگی بین فردی در افراد متأهل در افزایش تنش در روابط زناشویی اثرگذار بوده و موجب می‌شود میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی بیشتری داشته باشند و نگرش به روابط فرازناشویی آنها نیز افزایش می‌یابد. به طور کلی، بخشودگی به معنای قبول و عفو کردن اشتباهات و نقص‌های دیگران است. در رابطه با نگرش به روابط فرازناشویی با استفاده از اینترنت و فضای مجازی در زوجین، بخشودگی می‌تواند نقش مهمی ایفا کند. استفاده از اینترنت و فضای مجازی در زوجین ممکن است منجر به بروز خطاها، سوءتفاهمات و تخلفات شود. در چنین شرایطی، بخشودگی می‌تواند به عنوان یک نقش میانجی عمل کند. با بخشودگی، زوجین قادر خواهند بود تا خطاهای گذشته را بهبود داده و رابطه خود را تعمیر کنند. بخشودگی در رابطه با استفاده از اینترنت و فضای مجازی همچنین ممکن است به زوجین کمک کند تا سوءظن‌های نامحقق و تصورات غلط درباره رفتارهای دیگران در فضای مجازی را کنترل کنند. این می‌تواند به حفظ اعتماد و صمیمیت در رابطه کمک کند. به طور کلی، بخشودگی می‌تواند به زوجین کمک کند تا با خطاها و نقص‌های یکدیگر در استفاده از اینترنت و فضای مجازی بهبود یابند و رابطه خود را تقویت کنند. به این ترتیب می‌توان نتیجه گرفت، میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی به درستی نقش میانجی را در رابطه بین بخشودگی بین فردی با نگرش به روابط فرازناشویی ایفا نموده است.

با توجه به این نکته که بحث نگرش به روابط فرازناشویی، موضوعی غیراخلاقی و نوعی پنهان کاری است، پژوهش درباره این موضوع و عدم دسترسی به اطلاعات قابل اعتماد و جلب اعتماد نمونه‌های تحت مطالعه برای پاسخ‌دهی و مشارکت در مطالعه از محدودیت‌های اصلی پژوهش در این زمینه بود. از آنجایی که این پژوهش در میان دانشجویان متأهل دانشگاه آزاد اهواز انجام شده است. لذا نتایج بدست آمده ممکن است قابل تعمیم به افراد متأهل سایر شهرها نباشد. با وجود اعتماد و اطمینان سازی که قبل از پاسخگویی به پرسشنامه‌ها صورت می‌گرفت، ولی باز هم آزمودنی‌ها ممکن است تا حدودی نگران ارزیابی خود بوده باشند و سعی کنند خود را بهتر از آن چیزی که هستند، جلوه دهند. لذا از آنجایی که پرسشنامه‌ها ابزار خودگزارشی هستند، می‌تواند سوگیری در پاسخ‌گویی را به دنبال داشته باشد. با توجه به محدودیت‌های پژوهش با توجه به این که سنجش رابطه این متغیرها در بین دانشجویان متأهل دانشگاه آزاد اهواز انجام گردیده پیشنهاد می‌شود، مشابه همین پژوهش نیز در دانشجویان متأهل سایر شهرها انجام گرفته و نتایج با هم مقایسه گردد. با توجه به وجود ویژگی‌های متفاوت شخصیتی در آزمودنی‌ها، پیشنهاد می‌گردد در پژوهش‌های آینده، سایر متغیرهای تأثیرگذار از جمله سن آزمودنی‌ها، مدت زمان تأهل آنها و نیز داشتن یا نداشتن فرزند، کنترل شده و نتایج آنها با نتایج پژوهش حاضر مقایسه شوند. نتایج به دست آمده بر لزوم توجه بیشتر به پیوند روابط زناشویی و راه‌های مناسب صمیمیت و میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی را نشانگر می‌باشد که با برگزاری کارگاه‌ها و برنامه‌های تلویزیونی مناسب، می‌توان به این مهم دست یافت. با توجه به رابطه میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی با نگرش به روابط فرازناشویی، لازم است مشاوران در مشاوره‌های قبل از ازدواج و هنگام بروز تعارضات زناشویی به بررسی میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی پرداخته و مداخلات هدفمندی را برای آن تدارک ببینند. نتایج به دست آمده در این پژوهش بر اهمیت روابط صمیمانه، شناخت احساسات و عواطف خود به عنوان یک انسان مستقل و سپس شناخت نیازهای همسر و ارضاء آنان و عمق بخشی به این روابط در افراد متأهل هم در بعد عاطفی و هم در بعد جنسی تحت هر شرایطی تأکید دارد. بنابراین اهمیت آموزش‌ها و مشاوره‌های قبل از ازدواج، بیش از پیش احساس می‌شود. از سوی دیگر لزوم آشنایی هرچه بیشتر درمانگران با موضوع نگرش به روابط فرازناشویی، علل و پیامدهای آن و مدنظر قرار دادن ویژگی‌های شخصیتی در روابط زناشویی به عنوان یک عامل درمانی قوی و موثر در کنار سایر روش‌های درمانی توصیه می‌گردد.

ملاحظات اخلاقی و پیروی از اصول اخلاق پژوهش

در این پژوهش به شرکت کنندگان در مورد محرمانه ماندن اطلاعاتشان اطمینان داد شد و افراد داوطلبانه بدون هیچ اجباری به پرسشنامه‌ها پاسخ دادند.

حامی مالی

هزینه‌های این مطالعه توسط نویسندگان مقاله تامین شد.

مشارکت نویسندگان

همه نویسندگان سهم یکسان در مقاله داشته اند.

تعارض منافع

بنابر اظهار نویسندگان مقاله حاضر فاقد هرگونه تعارض منافع بوده است.

References

- Ahmadi, E., & Khaleghi, K. (2022). Prediction of extramarital relationships based on feelings of loneliness and marital boredom of city couples. The fifth national conference of new technologies in education, psychology and counseling in Iran. [Persian] [\[Link\]](#)
- Alitabar, S. H., Ghanbari, S., Zadeh Mohammadi, A., & Habibi, (2014). The Relationship between Premarital sex and Attitudes toward Infidelity. *Journal of Family Research*, 10(2), 255-267. [Persian] [\[Link\]](#)
- Apostolou, M., & Demosthenous, A. (2021). Why people forgive their intimate partners' infidelity: A taxonomy of reasons. *Adaptive Human Behavior and Physiology*, 7, 54-71. [\[Link\]](#)
- Cao, H., Zhou, N., Fine, M. A., Li, X., & Fang, X. (2019). Sexual satisfaction and marital satisfaction during the early years of Chinese marriage: A three-wave, cross-lagged, actor-partner interdependence model. *The Journal of Sex Research*, 56(3), 391-407. [\[Link\]](#)
- Deckers, A., Muris, P., & Roelofs, J. (2017). Being on your own or feeling lonely? Loneliness and other social variables in youths with autism spectrum disorders. *Child Psychiatry & Human Development*, 48(5), 828-839. [\[Link\]](#)
- Dortaj, F., Rajabiyani, M., Fatolahi, F., & Dortaj, F. (2017). The relationship between the rate of using virtual social networks with loneliness and marital infidelity in students. *Educational Psychology*, 14(47), 119-140. [Persian] [\[Link\]](#)
- Ehtshamzadeh, P., Ahadi, H., Enayati, M., & Heydari, A. (2010). Construction and validation of a scale to measure interpersonal forgiveness. *Iranian Journal of Psychiatry and Clinical Psychology*, 16(4), 455-443. [Persian] [\[Link\]](#)
- Fincham, Frank D., & Ross W. May. (2017). Infidelity in romantic relationships. *Current opinion in psychology*, 13, 70-74. [\[Link\]](#)
- Gündüz, B., & Çelik, Ö. (2018). Marriage satisfaction and forgiveness in people who continue their marriage after infidelity. *Journal of Human Sciences*, 15(4), 1893-1913. [\[Link\]](#)
- Hosseini, N., & Tabeeb Bardbar, F. (2019). Investigating the mediating role of feeling lonely in the relationship between the amount of use of virtual space and internal and external behavioral problems in secondary school students of Shiraz city. *Journal of New Advances in Psychology, Training and Education*, 3(28), 176-157. [Persian] [\[Link\]](#)
- Isma, M. N. P., & Turnip, S. S. (2019). Personality traits and marital satisfaction in predicting couples' attitudes toward infidelity. *Journal of Relationships Research*, 10. [\[Link\]](#)
- Jeanfreau, M. M., Wright, L., & Noguchi, K. (2019). Marital satisfaction and sexting behavior among individuals in relationships. *The Family Journal*, 27(1), 17-21. [\[Link\]](#)
- Kamalju, A., Narimani, M., Atadokht, A., & Abolghasami, A. (2016). The prediction of affairs based on spiritual intelligence, moral intelligence, marital satisfaction, and use of virtual social networks with moderating role of gender. *Journal of Family Counseling & Psychotherapy*, 6(2), 39-67. [Persian] [\[Link\]](#)
- Kayis, A. R., Satici, B., Deniz, M. E., Satici, S. A., & Griffiths, M. D. (2022). Fear of COVID-19, loneliness, smartphone addiction, and mental wellbeing among the Turkish general population: a serial mediation model. *Behaviour & Information Technology*, 41(11), 2484-2496. [\[Link\]](#)
- Maftai, A., Solomon, A. M., & Holman, A. C. (2022). Predicting Women's Social Media Infidelity: Facebook addiction, relationship satisfaction, and moral disengagement. *Studia Psychologica*, 64(2), 173-187. [\[Link\]](#)

- Mehri, S., M., & Moharami, J. (2018). Alexithymia, Loneliness and Fear of Intimacy: Predictors of Attitudes Toward Infidelity in Men. *Contemporary psychology*, 14(1), 12-21. [Persian] [[Link](#)]
- Moradi, Z., & Madani, Y. (2019). Predicting Sexual Satisfaction and Marital Commitment based on Religiosity and Marital Intimacy of Married University Students of University of Tehran. *Journal of Applied Psychology Research*, 11(3), 223-241. [Persian] [[Link](#)]
- Mphaphuli, M., & Smuts, L. (2021). “Give it to him”: sexual violence in the intimate relationships of black married women in South Africa. *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, 46(2), 443-464. [[Link](#)]
- Russell, D., Peplau, Z. A., & Cutrona, C. E. (1980). The UCLA Loneliness Scale: An attempt to operationalize the concept of loneliness. *Journal of Personality and Social Psychology*, 38(4), 800-804. [[Link](#)]
- Sharifi, M., Vathaghi, M., Hosseini, A., & Ghorbani, A. (2020). Prediction of attitude towards extramarital relationships based on the amount of use of virtual social networks, personality characteristics and primary incompatible schemas in women. *Women and Family Studies*, 14(54), 116-99. [Persian] [[Link](#)]
- Wang, P., Gan, X., Li, H., & Jin, X. (2023). Parental marital conflict and internet gaming disorder among Chinese adolescents: The multiple mediating roles of deviant peer affiliation and teacher-student relationship. *PloS one*, 18(1), e0280302. [[Link](#)]
- Watley, M. (2006). *Attitudes toward infidelity scale (ATIS)*. Unpublished manuscript, University of North Texas. [[Link](#)]
- Young, K. S. (1998). Internet addiction: The diagnosis and evaluation of Internet-related compulsive behaviors. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 66(3), 366-374. [[Link](#)]
- Zanganeh, A., & Arefi, M. (2020). Prediction of attitudes towards marital infidelity based on conflict resolution styles, marital satisfaction and forgiveness of Kermanshah couples. *Iranian Islamic Studies of the Family*, 3(1), 62-77. [Persian] [[Link](#)]
- Zareei, H., Yektafar, H., & asadi, s. (2021). The Prediction of Internet Addiction Based on Parental Affection and Social Skills, The Mediating Role of Loneliness in Ninth Grade Students in Yazd. *Journal of Family Research*, 18(1), 121-134. [Persian] [[Link](#)]
- Zhang, M., & Xiang, Y. (2022). Influence of benign/malicious envy on mobile phone addiction: mediating role of loneliness and self-control. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 1-14. [[Link](#)]
- Zolfaghari, D., Mohammadkhani, SH., Mahdavian, A., & Akbari, M. (2020). Transdiagnostic model of healing from marital infidelity with emphasis on the role of metacognitions, schemas, intimacy, emotional efficiency and forgiveness. *Biannual Peer Review Journal of Clinical Psychology & Personality*, 19(1), 27-39. [Persian] [[Link](#)]